

Suomen Siirtolapuutarhaliitto ry

SIIRTOLAPUUTARHAN KÄSIKIRJA

SIIRTOLAPUUTARHAN KÄSIKIRJA

Toimituskunta:

Kristiina Hauhtonen (valokuvat)
Jaana Kauppinen
Anja Olavinen
Tarja Raninen

Piirroksiset:

Erkki Kukkonen
Ulla-Maija Lilja

Julkaisija: Suomen Siirtolapuutarhaliitto ry

Ladonta ja taitto:

Valolatomo Jouko Rahikka Oy

Paino:

Kyriiri Oy, 1987

SISÄLLYSLUETTELO

I	PUUTARHA.....	
II	SIIRTOLAPUUTARHA.....	5
II.1	Mikä on siirtolapuutarha.....	7
II.2	Siirtolapuutarha-aatteen historiaa.....	8
II.3	Kolme perhettä Päivänsäteen siirtolapuutarhassa.....	11
III	SIIRTOLAPUUTARHAN ALUE.....	14
III.1	Siirtolapuutarha-arkkitehtuurilla on pitkät perinteet.....	14
III.2	Alueen sijainti.....	16
III.3	Tervetuloa siirtolapuutarhaan!.....	18
III.4	Tiet ja kulkuväylät.....	18
III.5	Sähköistys.....	19
III.6	Vesihuolto.....	20
III.7	Saniteettitilat.....	21
III.8	Puhelin.....	22
IV	PALSTOILLE.....	23
IV.1	Palstan rajat ja raja-aidat.....	23
IV.2	Portit.....	25
IV.3	Siirtolapuutarhamökki.....	26
IV.4	Lisärakennukset.....	28
V	RAKENNUSTYÖT PALSTALLA.....	30
V.1	Rakennuslupa — miksi ja miten.....	30
V.2	Rakennetaan uutta.....	31
V.3	Laajennetaan vanhaa.....	35
V.4	Korjaukset ja kunnossapito.....	36
V.5	Puutarhan rakenteita.....	37
VI	TOIMIVA PUUTARHAPALSTA VAATII SUUNNITTELUA.....	40
VI.1	Ilmasto.....	40
VI.2	Maaperä.....	41
VI.3	Olemassaoleva kasvillisuus ja maisematekijät.....	42
VI.4	Palstan käyttösuunnitelma ja pohjapiirros.....	42
VI.5	Sopivia istutusetäisyyksiä.....	44
VII	PALSTAN HOITO JA VILJELY.....	45
VII.1	Maalajit.....	45
VII.2	Maakin tarvitsee hoitoa.....	46
VII.3	Maanparannusaineet.....	48
VII.4	Lannoittaminen — mitä kasvi tarvitsee.....	49
VII.5	Lannoitusaineet.....	50
VII.6	Toimiva komposti.....	53
VII.7	Vuoroviljely eli kasvinvuorottelu.....	55
VII.8	Sekaviljely.....	56
VII.9	Kateviljely.....	56
VII.10	Kasvilavat.....	58

VII.11	Kasvihuone.....	59
VII.12	Kasvivalikoimista.....	61
VII.13	Puutarhan ystävät ja viholliset	72
VII.14	Sadon varastointi.....	76
VII.15	Puutarhan talvisuojaus	78
VIII	PIENI PUUTARHAKALENTERI.....	82
IX	LIITTO JA JÄSENYHDISTYKSET — siirtolapuutarhaviljelijän asialla	84
X	KATSE TULEVAISUUTEEN.....	89
	Hakusanasto.....	95
	Lähdekirjallisuutta.....	99

I PUUTARHA

Puutarhanhoito alkoi kehittyä kauan sitten, vanhojen kulttuurien alkusarasuksessa. Ihmiselle heräsi tarve vaalia, säilyttää, valikoida ja kehittää luonnossa olevia aineksia. Kenties puutarhat ovat syntyneet luonnonvoimien armoilla eläneen ihmisen kaipuusta päästä vuorovaikutukseen luonnon kanssa, ottaa osaa luonnontapahtumiin, elämän kiertokulkuun. Puutarha vaihtelevine elementteineen voi olla kuin luonto pienoiskoossa. Se ei kuitenkaan villin luonnon tavoin ole armoton ja hallitsematon vastustaja, vaan kuin kaiku eedenistä, paratiisista, jossa ihminen ja luonto ovat harmonisesti yhtä, kauneus, runsaus ja rauha vallitsevat. Puutarhaa hoitaessaan ihminen ei ole yksin — hän kommunikoi maan, mullan, veden ja kasvien kanssa. Hän antaa — ja saa.

Luonto tulee toimeen ilman ihmistä, mutta ihminen ei ilman luontoa. Puutarha sitävastoin tarvitsee hoitajaansa; ihminen voi löytää siitä itselleen tehtävän ja tarkoituksen. Niinpä ihminen hoitaessaan puutarhaa hoitaa samalla sieluaan ja rakentaa ympärilleen jotakin kaunista, hyödyllistäkin, oman paratiisinsa, jonne eivät maailman melskeet toivon mukaan yllä.

Puutarhanhoidon merkitys ihmisen mielenterveydelle ymmärrettiin esimerkiksi kiinalaisessa kulttuurissa jo kauan sitten. Puutarhanhoito oli erittäin arvostettua aina pienistä keittiöpuutarhoista palatsien ja varsinkin luostarien puistoihin lukemattomine yksityiskohtineen ja symboleineen. Myös Euroopassa puutarhanhoito kukoisti juuri luostareissa, joissa sen eri muotoja vaalittiin. Yhtä hyvin hyöty- kuin koristepuutarhojakin arvostettiin.

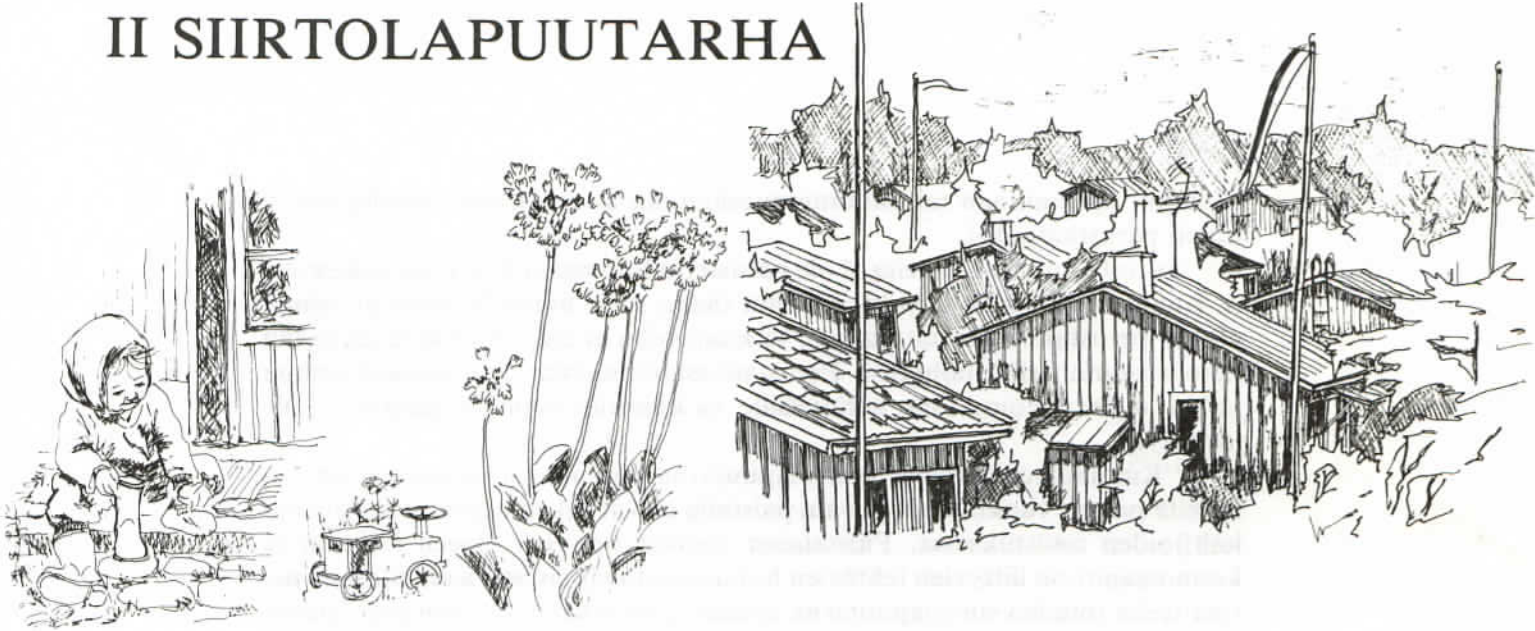
Kiinalaisten ja japanilaisten ohella vanhimmat puutarhat lienevät olleet egyptiläisiä. Hautakammiopiirrosten mukaan ne ovat olleet symmetrisiä, etupäässä hyötypuutarhoja säännöllisine puuriveineen ja vesialtaineen. Puhumattakaan Semiramiin myyttisistä riippuvista puutarhoista, babylonialaisista, kreikkalaisista, roomalaisista puutarhoista... niin, jokin vetää ihmistä tuohon mullan tuoksuiseen, työn ja hien, hyödyn ja kauneuden maailmaan!

Mitä nykyihminen sitten etsii ja saa puutarhanhoidosta? Elementit ovat samat kuin vuosituhansia sitten, ja tunnemme kasvun ilon yhtä elähdyttävänä kuin kiinalainen munkki muinoin kivikkotarhassaan. Ajat ovat kuitenkin muuttuneet, ja nykyisin tunnemme ehkä uudella tavalla tarvetta paeta pois arkiympyröistä, paperinmakuisesta, yksitoikkoisesta työstä; ahdistavasta,

jopa rumasta kaupunkitodellisuudesta, jossa ympäristöämme säätelevät paljolti taloudelliseen hyötyyn tähtäävät näkökohdat. Puutarhanhoito suo meille myös tilaisuuden lepuuttaa aivojamme, jotka ponnistelevat ylenmääräisen tietotulvan, opiskelun ja kapulakielen viidakossa. Emme myöskään loputtomiin jaksa ihaila tekniikan saavutuksia, uusia autoja, lentokoneita ja tietokoneita, jotka kuin varkain täyttävät leijonanosan maailmastamme. Kaiken tämän vastapainoksi kaipaamme jotakin muuta, alkuperäistä, käsitettävää, kouriintuntuvaa kosketusta luontoon, ”oikeaa” työtä.

Viime vuosien lisääntyvä kiinnostus luontoa kohtaan kielii myös kasvavasta epäilyksestä: ottaako nykyisenkaltainen kulutuspainotteinen elämäntyyli sittenkin enemmän kuin antaa? Jokainen puutarhanhoitaja pitää omalta osaltaan huolta siitä vihreästä, jota kiihtyvä talouskasvu hautaa alleen ja josta viime kädessä kuitenkin elämämme riippuu. Pako luontoon ei siis ole itsekästä passiivisuutta. Pyrkinessään luomaan parempaa, kauniimpaa ja viihtyisämpää ympäristöä itselleen puutarhuri on valmis tekemään tavoitteensa hyväksi runsaasti työtä. Ja niinpä joutomaalla, pientareella, pensaikon suojissa — missä vain — alkavat kukat kukkia, ruoho viheriöidä ja puut kantaa hedelmää — meidän kaikkien iloksi ja hyödyksi. Luonto palkitsee ihmisen vaivannäön moninkertaisesti.

II SIIRTOLAPUUTARHA

II.1 MIKÄ ON SIIRTOLAPUUTARHA?

Siirtolapuutarhatoiminta on hyvin monimuotoista. Sitä on vaikea yksiselitteisesti määritellä. Siirtolapuutarhalla voidaan tarkoittaa kunnallisia, vähävaraisille kaupunkilaisille tarkoitettuja palstoja, joilla on mahdollisuus puutarhanhoitoon ja virkistymiseen lähellä vakinaista asuntoa. (Loma-asumisen edellytykset Helsingin seutukaavaliiton alueella. HSKL 1982) Siirtolapuutarhoista käytetään myös nimitystä ryhmäpuutarha; muualla Euroopassa myös pien- tai perhepuutarha.

Suomen siirtolapuutarhaliikkeen eräänä uranuurtajana pidetty konsulentti Elisabeth Koch määritteli vuonna 1945 kirjassaan *Suomen siirtolapuutarhaliike* siirtolapuutarhat kaupunkialueella, useimmiten sen liepeillä, oleviksi pieniksi puutarhoiksi, joissa palstat on järjestetty niin, että ne muodostavat kokonaisuuden.

Suomen Siirtolapuutarhaliitto on perusselvityksessään *Siirtolapuutarhat kunnallisina palveluina* (1987) määritellyt siirtolapuutarhat viljelytarkoitukseen varatuiksi alueiksi, jotka on jaettu 250-500 m²:n palstoihin. Palstoille saa rakentaa tyyppipiirustusten mukaisen, kevytrakenteisen mökin. Rakennuslain 36. pykälän mukaisesti siirtolapuutarha on yksi kokonaisuus, jota ei jaeta tontteihin.

Eräissä Kansainväliseen Siirtolapuutarhaliittoon kuuluvissa maissa siirtolapuutarhat ja niiden merkitys on määritelty seuraavasti:

- Siirtolapuutarha on pienpuutarhurin ei-ammattimaiseen puutarhakäyttöön ja virkistykseen tarkoitettu puutarha. Se sijaitsee puutarha-alueella, jossa useita yksittäispuutarhoja on liitetty suurempaan kokonaisuuteen.
- Siirtolapuutarhayhdistyksen päämääränä on hankkia maata ja antaa se perheen käyttöön henkilökohtaiseen viljelyyn ja perheen ravitsemiseen ilman ammatimaista päämäärää. Perinne sallii pienpuutarhan käytön myös virkistystarkoitukseen.
- Perhepuutarha on maapalsta, joka palvelee sekä perheen viljelytarpeita että virkistystarkoituksia. Puutarhalla on sosiaalipoliittinen ja kaupunkiin ja kaupunkilaisuuteen liittyvä tehtävä.

Siirtolapuutarhatoiminta on Suomessa laajentunut voimakkaasti 1980-luvulla, mutta toiminta on laajentuessaankin pidättäytynyt perinteisiin muotoihin. Perinteinen toimintamalli ei kuitenkaan sovellu kaikkiin kuntiin. Siksi olemme kirjan loppuosassa esitelleet joitain vaihtoehtoja raken-

teeltaan, sijainniltaan tai toimintamuodoiltaan uudenlaisten siirtolapuutarhojen perustamiseksi.

Siirtolapuutarha-alueita ei ole perustettu Suomessa kysyntää vastaavasti. Kunnan asukkailla ei ehkä ole ollut tietoa siitä, miten he voisivat toimia alueen perustamiseksi, tai kunnan virkamiehillä ei ole ollut käytettävissään tietoja suunnittelun pohjaksi. Perustamissuunnitelmat ovat voineet joutua jäihin myös silloin, kun perinteisille ratkaisuille sopivaa aluetta ei ole löytynyt.

”Kunnallinen periaate” siirtolapuutarhatoiminnassa tarkoittaa mm. sitä, että palstat vuokrataan, ja vain palstalla olevat rakennukset ovat palstanhaltijoiden omistuksessa. Palstalaiset sopivat tiettyjen alueen hoitoon ja kunnossapitoon liittyvien tehtävien hoitamisesta yhteisesti. Kunnallisella periaatteella toimiva siirtolapuutarha voidaan perustaa myös yksityisen maanomistajan maille, esimerkiksi vanhalle peltotilkulle, jolle sen omistajalla ei ole muuta käyttöä.

Yksityinen kunnan asukas voi tehdä valtuustoaloitteen siirtolapuutarhan perustamiseksi kuntaan. Monissa kunnissa alueen suunnittelu on lähtenyt liikkeelle yksityishenkilön tai asiasta innostuneen ryhmän aloitteesta. Tällöin ko. henkilöt ovat usein tutustuneet toimintaan aikaisemmin, esimerkiksi sukulaisten tai tuttavien välityksellä.

Muissa Pohjoismaissa on käytössä varauslistoja, joihin kerätään palstan hankinnasta kiinnostuneiden nimiä. Listoille kertyneiden nimien määrä kertoo jotain kysynnästä kunnassa. Eräs mahdollisuus on perustaa kannatusyhdistys, joka ajaa siirtolapuutarhan perustamista kuntaan, ja joka alueen perustamisen jälkeen muuttuu siirtolapuutarhayhdistykseksi. Siirtolapuutarhan perustamista voi ryhtyä ajamaan myös esimerkiksi kunnan alueella toimiva kaupunginosayhdistys tai kylätoimikunta.

II.2 SIIRTOLAPUUTARHA-AATTEEN HISTORIAA

Saksassa, Ranskassa ja Tanskassa luostarit ja kaupungit järjestivät vähävaraisille kaupunkilaisille pieniä palstoja viljeltäviksi. Varsinainen siirtolapuutarhatoiminta alkoi kuitenkin muotoutua vasta 1800-luvulla: palstojen vuokra-ajat pitenivät ja palstoille voitiin istuttaa myös pitkäikäisiä lajikkeita kuten marjapensaat ja omenapuut. Toiminnan alkuvaiheessa palstoilla ei ollut mökkejä, vaan ainoastaan työvälineiden säilytykseen varattuja kalustovajojia.

Ensimmäiset varsinaiset siirtolapuutarhat perustettiin Saksaan Leipzigiin vuonna 1870. Toiminnan käynnistäjän Daniel Gottlieb Schreberin ajatuksena oli saada kaupungin epäterveellisessä ilmastossa eläville vähävaraisille lapsiperheille mahdollisuus terveelliseen kesänviettoon. Tätä aatetta ajamaan perustettiin lukuisia Schreber-yhdistyksiä.

Suomeen siirtolapuutarha-aate tuli vuosisadan vaihteessa joko suoraan Saksasta tai Ruotsin kautta. Helsingin kaupunginvaltuusto keskusteli siirtolapuutarhan perustamisesta jo vuonna 1902, mutta asiassa ei kuitenkaan päästy konkreettisiin perustamistoimenpiteisiin. Suomen ensimmäisen siirtolapuutarhan perustaminen lykkääntyi vuoteen 1916 asti, jolloin Tampereen Hatanpäähän perustettiin 128-palstainen puutarha.

Vihreyttä ja terveyttä kaupunkilaisille

1910-30 -luvuilla siirtolapuutarhojen suunnitteluun osallistui maamme eturivin arkkitehtejä (Taucher, Brunila ja Schalin). Kaupunkisuunnittelun tavoitteena oli puutarhakaupunki. Kaupungeissa tuli olla vihreitä vyöhykkeitä, jotka takaisivat vihreyttä, valoa ja väljyyttä kaupunkiasukkaille. Siirtolapuutarhat sopivat hyvin yhteen em. pyrkimyksen kanssa ja samalla ne olivat helposti hallittavia kokonaisuuksia, joiden suunnittelussa arkkitehdit saattoivat testata ja toteuttaa kaupunkisuunnittelun yleisiä periaatteita.

Palstalta ruokapöytään

Siirtolapuutarhojen merkitys ravinnon tuotannossa varsinkin kriisiaikoina on aina ollut suuri. Suomessakin sotien jälkeen siirtolapuutarhoja perustettiin ennätysmäärä (neljässä vuodessa 13 uutta puutarhaa). Siirtolapuutarhoista saatu tuotto helpotti kaupunkien elintarvikepulaa. Palstat merkitsivät itseapua viljelijäperheille ja vaikeiden olosuhteiden vuoksi siirtolapuutarhoissa sallittiin myös kotieläinten (esim. kaniin) pito.

Vielä nykyisinkin merkittävä osa hedelmistä ja marjoista tuotetaan pienpuutarhoissa.

Siirtolapuutarhojen merkitys muuttuu

Kiinnostus siirtolapuutarhojen perustamiseen ja toiminnan kehittämiseen oli pysähdyksissä lähes kaksi vuosikymmentä. Hiljaiselo kesti 50-luvun puolestavälistä 70-luvun puoliväliin. Uusia puutarhoja perustettiin vain muutama ja toiminnan arvostus oli muutenkin vähäistä. Suuri osa suomalaisista muutti juuri tänä ajankohtana maalta kaupunkiin ja opetteli kaupunkiasumista, johon puutarhanhoidon ei katsottu kuuluvan.

Talouden ja tehokkuuden määreet vaihtuivat 1970-luvun lopulla keskusteluksi asumisen ja elämisen laadusta. Huomattiin, että luonto ei kestäkään rajatonta hyväksikäyttöä ja että kaupunkien viheralueet eivät ole vain ylimääräisiä kaupunkiympäristön kaunistajia. Viheralueet vaimentavat melua, puhdistavat ilmaa ja tasaavat lämpötilaeroja; siirtolapuutarhat tarjoavat kaiken tämän lisäksi myös aktiivista toimintaa ja mielekkään harrastuksen kaupunkilaisille.

Siirtolapuutarhatoiminnan arvostus on 80-luvulla selvästi noussut, ja tämä on lisännyt myös maanomistajien halukkuutta perustaa lisää siirtolapuutarhoja Suomeen. Siirtolapuutarhan perustaminen on kuitenkin pitkä prosessi, ja tästä syystä lisääntynyt kiinnostus näkyy toimivien siirtolapuutarhojen määrässä muutamien vuosien viiveellä.

Yhdellä
markalla

5,000:-

Kahdella
markalla

10,000:-

Ostamalla näitä arpoja,
näin voi tapahtua

JUURI SINULLE

Voittoja kaikkiaan
8,000 kpl

Voitot saa periä heti

Suomen Siirtolapuutarhaliitto r.y.

Arpajaiset, joiden avulla Suomen Siirtolapuutarhaliiton talous 1940-luvulla koheni kertaheitolla.

Kumpula-Vallilan kerhoilta. Konsulentti Elisabeth Koch edessä oikealla.

Sotien jälkeen eläinten pitäminen oli sallittua siirtolapuutarhoissa.

Pieni siirtolapuutarhuri Outi-Inkeri Nokireki palstan suihkulähteellä.

II.3 KOLME PERHETTÄ PÄIVÄNSÄTEEN SIIRTOLAPUUTARHASSA

Puistolan kaupungissa Päivänsäteen siirtolapuutarhassa asustavat vieri vieressä Niemisen perhe, Virtasen pariskunta ja Mäkisen Anna.

Mäkisen Anna aloitti siirtolapuutarhaharrastuksen jo 60-luvun alussa yhdessä miehensä Einon kanssa. Muutama vuosi sitten Eino kuoli, ja Anna jatkoi palstan pitämistä yksinään. Anna oli nuorena muuttanut maalta kaupunkiin, ja hän halusi edelleen jatkaa viljelyharrastusta ja viettää aikaa luonnon parissa.

Eila ja Pentti Virtanen tulivat Päivänsäteen puutarhaan vuonna -75. He eivät tienneet toiminnasta paljonkaan ennestään, mutta kun sopiva palsta löytyi, päätös tehtiin nopeasti. Virtaset asustavat edelleen Mäkisen Annan naapurissa. Iän myötä he ovat alkaneet viihtyä yhä paremmin, ja arvostavat siirtolapuutarhan turvallisuutta.

Päivänsäteen siirtolapuutarhaan tuli elämää, kun v.-83 Kari ja Pirjo Nieminen sekä heidän lapsensa Petteri ja Pauliina tulivat Annan ja Virtasten naapuriksi. Niemisille oli tärkeää alueen lapsiystävällisyys: lapset keksivät puutarhassa jatkuvasti uutta tekemistä, kasvattavat omia porkkanoita ja katoavat joskus Anna- mummon mökkiin kuuntelemaan vanhoja tarinoita. Kari ja Pirjo eivät ole kovinkaan paljon tekemisissä naapureiden kanssa; he elelevät perheen parissa ja kutsuvat usein ystäviä kaupungista kylään.

Mäkisen Anna ei ole koskaan ajatellutkaan hankkivansa kesämökkiä monen sadan kilometrin päästä; hänelle siirtolapuutarha on ollut elämäntapa jo vuosikymmeniä. Niemiset ja Virtaset sen sijaan pitävät siirtolapuutarhamökkiä nimenomaan loma-asuntona — parempana vaihtoehtona kuin rantahuvilaa matkojen päässä.

Mitä sitten tiedämme Virtasista, Niemisistä ja Mäkisen Annasta?

Virtaset asuvat Puistolan kaupungin keskustassa kahden huoneen ja keittiön asunnossa. Palstalle on matkaa neljä kilometriä, ja sinne he menevät omalla autolla tai joskus pyöräillen. Eila on elintarvikeliikkeessä myyjänä, ja hänen kuukausipalkkansa on alle neljätuhatta kuukaudessa. Pentti kantaa postia, ja hänellä onkin päivisin usein aikaa poiketa palstalla, kun postit on jaettu.

Niemiset asuvat Kurjenmutkan lähiössä kolmen huoneen ja keittiön asunnossa. He käyvät palstalla koko perheen voimalla, ja kätevin kulkuneuvo on oma auto. Joskus kauniilla säällä lähdetään palstalle pyöräillen nyt, kun pikku Petterikin jaksaa pyöräillä koko matkan. Pirjo on pankissa töissä ja Kari on teknikko. Karin palkka on parempi kuin Pirjon, reilusti yli kuusi-
tuhatta kuukaudessa.

Mäkisen Annalla on kaksi huonetta ja keittokomero parin kilometrin päässä siirtolapuutarhasta. Anna käy palstalla julkisilla kulkuneuvoilla, joskus harvoin pyörällä tai kävellen. Anna oli sahalla töissä ja on nyt ollut eläkkeellä yli kymmenen vuotta. Eläke on kovin pieni, eikä rahaa ole mihinkään ylimääräiseen.

Virtasen pariskunta tulee nykyisin palstalle keväällä heti, kun vuokrasopimus sen sallii, ja jos kesä on kaunis, he myös viipyvät syksyllä niin myöhään kuin mahdollista. Virtaset rakensivat mökin yhteyteen määräysten salliman saunan — kuten Niemisetkin — ja sen jälkeen pyykinpesu ja pesytyminen on helpottunut ja lisännyt viihtymistä palstalla. Niemisille sauna on tärkeä; he viettävät palstalla pitkiä ajanjaksoja lomien aikana. Niemiset tulevat palstalle, kun Pauliinan koulu keväällä loppuu, viettävät palstalla lomasta yli puolet, ja palaavat kaupunkiasuntoon koulujen taas syksyllä alkaessa. Mäkisen Anna ei sen sijaan juuri yövy mökillä, vaan käy siellä päivittäin koko kesän ajan. Hänen mökkinsä on totuuden nimessä hieman huonokuntoinen, eivätkä rahat ole riittäneet saunan rakentamiseen.

Päivänsäteen siirtolapuutarhan lähellä on Pikkaraisen Puoti. Siellä tehdään kaikki pienet ostokset — ja suurempiakin silloin, kun palstalla oleskel-
laan pitempiä ajanjaksoja. Kaikkien mielestä Pikkaraisen Puoti on erinomainen asia.

Mitä Päivänsäteen puutarhassa puuhaillaan?

Kaikilla siirtolapuutarhuriemme palstoilla viljellään pääosin luonnonmukaisesti sekä hyöty- että koristekasveja. Kaikki viljelevät palstallaan marjapensaita. Se ei ole mikään ihme: siirtolapuutarhojen osuus kotimaan marjantuotannossa on suuri. Jokaisella on palstallaan vihanneksia, hedelmäpuita ja yrttejä, jotka eivät vie paljoa tilaa. Virtaset ovat suurimpia esteetikkoja: heillä on kauniita koristekasveja enemmän kuin Annalla ja Niemisillä.

Kaikki perheet haluavat omien tuotteidensa olevan puhtaita. Virtaset ja Anna oppivat jo lapsuudenkodissa maalla, että myrkyt eivät kuulu luontoon. Lannoitukseen käytettiin karjanlantaa, ja sitä käytetään vieläkin, jos sitä on saatavilla. Kompostilannoitusta käyttävät kaikki; kompostointi on perinteisesti yleistä siirtolapuutarhoissa.

Kovin suuria haittoja ei luonnonmukaisessa viljelyssä ole kenenkään mielestä. Niemiset tosin valittavat rikkaruohojen ja tuholaisten hyökkäyksestä, Virtasten mielestä sato on hieman pienempi ja Annan mielestä työtä on enemmän. Nämä ovat kuitenkin pieniä haittapuolia verrattuna siihen makuelämykseen, jonka puhtaista ja maukkaista tuotteista saa. Tietonsa luonnonmukaisesta viljelystä kaikki saavat pääosin kirjoista ja lehdistä. Kurssiltakin saa hyvää tietoa, mutta Niemisillä ei tahdo olla aikaa niille osallistua.

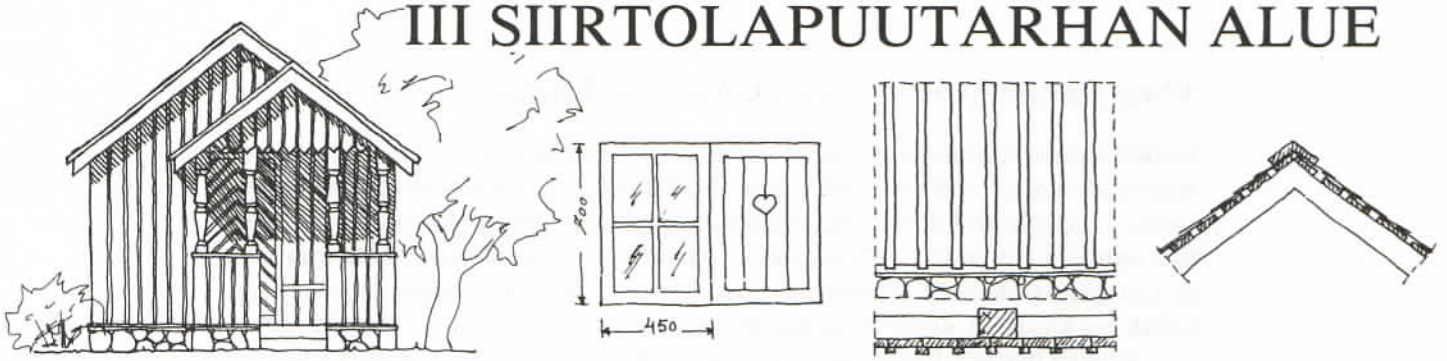
Päivänsäteen Siirtolapuutarhayhdistys on suhteellisen vireä, mutta verrattuna aikaan kymmenisen vuotta sitten toiminta on hiljentynyt. Yhdistyksen järjestämiin juhliin osallistuvat kaikki ikäluokat mielellään. Annan osallistuminen alueen toimintaan on vähentynyt iän myötä, vaikka hän oli aikaisemmin varsin aktiivinen, mutta juhlissa hänkin jaksaa edelleen käydä. Yhteisten asioiden hoito kiinnostaa kaikkia, ja useimmiten osallistutaan yhdistyksen kokouksiin.

Toiminnan määrää pidetään yleensä sopivana, mutta Niemiset toivoisivat kyllä lapsille enemmän ohjattua tekemistä. Alueella järjestetty urheilutoiminta kiinnostaa eniten Niemisten perhettä. Virtaset ovat innokkaita osallistumaan talkoisiin. Kerhotoiminta on vetäjien puutteessa supistunut melko vähiin. Alueella järjestetyt viljelykurssit kiinnostaisivat kaikkia.

o o o

Näin olemme kurkistaneet Virtasen pariskunnan, Niemisen perheen ja Mäkisen Annan elämään Päivänsäteen siirtolapuutarhassa. Kesät kuluvat, ja Anna-mummo joutuu luopumaan rakkaasta palstastaan. Eila ja Pentti jäävät eläkkeelle, ja palstanhoidosta tulee heille yhä tärkeämpi harrastus. Niemisen perheen lapset Petteri ja Pauliina ovat kasvaneet jo pieniksi siirtolapuutarhureiksi, ja Pirjo ja Kari toivovatkin heistä siirtolapuutarhaperinteen jatkajia.

III SIIRTOLAPUUTARHAN ALUE

III.1 SIIRTOLAPUUTARHA-ARKKITEHTUURILLA ON PITKÄT PERINTEET

Portin takana toinen maailma

Astuessaan sisään siirtolapuutarha-alueen portista kävijä hämmästy: kaupungin melu ja hälinä tuntuvat vaimenevan kuin taikauskusta, ja tilalle tulee puutarhakaupungin rauha ja seesteisyys. Pieniä, siistejä mökkejä seisoo riveissä keskellä vihreyttä, jota halkovat usein viivasuorat, hyvinhoidetut hiekkatiet ja pensaskujat. Miljöössä on jotakin hyvin suomalaista ja tuttua, mutta kaikki on miniatyyrikokoa. Alueen kokonaiskuva vahvistaa käsitystä vankasta suomalaisesta tarkoituksenmukaisuudesta ja suunnittelun järkevyydestä.

Sisällä puutarhoissa kukkii kuitenkin yksilöllisyys: tasakokoisuudestaan ja -muotoisuudestaan huolimatta kahta samanlaista palstaa on mahdoton löytää; jokainen niistä kertoo hoitajansa mieltymyksistä ja yksilöllisestä huolenpidosta. Pieni on kaunista, kaikenlainen mahtailu on täältä kaukana. Huomio kiinnittyy yksityiskohtiin: siroon porttiin, hehkuvaan köynnösrusuun majan seinustalla, puuleikkauksin koristeltuihin, vastamaalattuihin porraskaiteisiin.

Koska ensimmäiset siirtolapuutarha-alueet ovat syntyneet muualla, lähinnä Saksassa ja Tanskassa, on selvää, että ideoita on hyödynnetty Suomessa ja osin seurattu jo aiemmin hyväksi havaittua. Kuitenkin Suomen siirtolapuutarhat ovat hakeneet muotoaan melko itsenäisesti, niiden arkkitehtuuri on omaleimaista ja eroaa esimerkiksi Ruotsin vastaavasta. Tietyt seikat ovat kuitenkin tunnusomaisia siirtolapuutarhoille eri maissa: tontit ovat yleensä tasakokoisia, majat pienehköjä, vain kesäasumisen mahdollistavia. Raja-aidat ovat matalia, suuret varjostavat puut puuttuvat. Lisäksi alueilla on runsaasti tiloja yhteistoimintaa varten, kuten kokoontumistila, leikkikenttä, urheilukenttä, kahvila... Alue muodostaa tasapainoisen, toiminnallisen kokonaisuuden. Se on yhdyskunta, oikea pienoiskaupunki.

Siirtolapuutarha-arkkitehtuuri noudattelee kulloinkin vallitsevia rakennussuuntauksia. Suomen siirtolapuutarhojen syntyäikoina 1900-luvun alussa koristeellinen jugend-tyyli oli väistymässä antaen sijaa ankarammalle, kurinalaiselle klassismille. Puutarhataiteessa taas geometria on syrjäyttänyt vapaan englantilaisen tyylin. Nämä suuntauksat näkyvät selvästi vanhojen suomalaisten siirtolapuutarha-alueiden suunnittelussa ja arkkitehtuurissa: pittoreski maalaisromantiikka on saanut väistyä uusasiallisuuden tieltä.

Myös alueiden yhtenäisyyttä pidettiin tärkeänä, ja koko puutarha-alue oli usein saman suunnittelijan työtä.

Koska alueet ovat yleensä kaupungin tai kunnan omistuksessa, kaupunki vastaa myös niiden asemakaavan ja arkkitehtuurin suunnittelusta. Monet keskeiset Suomen kaupunkien palveluksessa olleet vaikuttajat ja arkkitehdit ovat edesauttaneet siirtolapuutarhojen syntyä ja antaneet suuntaviivat niiden kehittymiselle. Mm. Helsingin kuuluisan kaupunginarkkitehdin Gunnar Taucherin klassistinen tyyli on lyöntyt leimansa siirtolapuutarha-arkkitehtuuriin. Hän kuului monen suomalaisen siirtolapuutarhan esikuvaksi muodostuneen Kumpulan alueen suunnittelijoihin.

Arkkitehti Otto-Ivar Meurman on ollut kiinnostunut siirtolapuutarha-alueista. Hän omisti aiheelle Asemakaavaopissaan kokonaisen kappaleen. Meurmanin mukaan siirtola- eli ryhmäpuutarhat ovat pysyviä laitoksia. Ne suunnitellaan viheralueiksi, joiden tulee sijaita jonkin matkan päässä taajamasta hyvien kulkuyhteyksien päässä. Puutarhat jaetaan tontteihin ja niiden välisiin teosuuksiin käyttäen kaikessa suunnittelussa pienoismittakaavaa. Aidat ovat matalia tai ne korvataan istutuksin. Majan optimikoko on 3×3 metriä. Meurman edellyttää myös yhteistiloja. Välttämättömiä ovat hänen mukaansa leikkikenttä, kokoontumistila, kahvila, työkaluvajat jne. Malli vastaa siis miltei kohta kohdalta myöhemmin syntyneiden siirtolapuutarhojen toteutuksia.

Jo vuonna julkaistussa teoksessaan *Ryhmäpuutarhoja* Ossian Lundén viitoittaa myös tietä suomalaiselle siirtolapuutarhasuunnittelulle. Lundén suosi kirjoituksessaan yhtenäistä ja avaraa kokonaisuutta; siirtolapuutarhaa ei tullut eristää korkeiden aitojen taakse, vaan sen tuli luontevasti liittyä ympäröivään kaupunkialueeseen. Myös palstojen aitauksen tuli olla luonnollinen ja huomaamaton. Itse alueen suunnittelussa Lundén suosi symmetriaa. Palstat tuli hänen mukaansa jakaa kahtia suoralla polulla, joka johti portilta majalle, ja sama peruskaava toistui suuremmissa mittakaavassa koko siirtolapuutarha-alueella. Ihannepuutarhassaan Lundén ei halunnut nähdä Ruotsin siirtolapuutarha-arkkitehtuurille tyypillistä runsasta koristelua torneineen, lasikuisteineen ja ulokkeineen, vaan piti parempana yksinkertaisempaa suomalaiskansallista tyyliä: majan materiaali höyläämätöntä ponttilautaa, katteena päre, paanu tai kattotiili, ei kuitenkaan kattopahvi. Majojen piirustusten oli hänen mukaansa oltava siirtolapuutarhaliiton hyväksymiä, jotta liialta kirjavuudelta vältyttäisiin.

Huomattavia siirtolapuutarha-arkkitehtuurimme vaikuttajia ovat olleet myös Ruskeasuon alueen suunnitellut puutarha-arkkitehti Bengt Schalin, aikansa suomalaisen puutarhataiteen keskushahmo, ja Helsingin kaupungin asemakaava-arkkitehti Birger Brunila.

Aikojen kuluessa siirtolapuutarharakentamisen suuntaukset, muodit ja tyylit ovat jonkin verran vaihdelleet. Kehitys on kulkenut kohti vapaampia muotoja, joskin olemme edelleenkin kaukana esimerkiksi joidenkin saksalaisten alueiden monimuotoisuudesta, joka antaa piut paut yhtenäiselle ilmeelle ja nojautuu pikemminkin periaatteeseen 'antaa kaikkien kukkien kukkia'. Suomen siirtolapuutarha-arkkitehtuurissa viehättää kuitenkin juuri tietty vaatimattomuus, harkitut kokonaisuudet ja uskollisuus suomalaiselle perinteelle.

Toisaalta myös suhtautuminen siirtolapuutarha-alueisiin on kokenut muutoksia. 1920-luvun kaupunkisuunnittelussa oli viheralueilla tärkeä asema. Myönteinen asennoituminen siirtolapuutarhojen syntyyn ja kehitykseen kääntyi miltei vastakohtakseen 60- ja 70-luvuilla, jolloin yleinen tehokkuusajattelu alkoi vallata alaa. Siirtolapuutarhat eivät sopineen vallitsevan rakennusajattelun kuvaan, eristyneisyyden kausi alkoi, ja alueiden arkkitehtuurin ja suunnittelun kehitys pysähtyi. Vasta 80-luvulla alkoi ilmapiiri jälleen muuttua. Viheralueiden arvo huomattiin, ja keskustelu siirtolapuutarhojen merkityksestä ihmisille ja yhteiskunnalle virisi uudelleen.

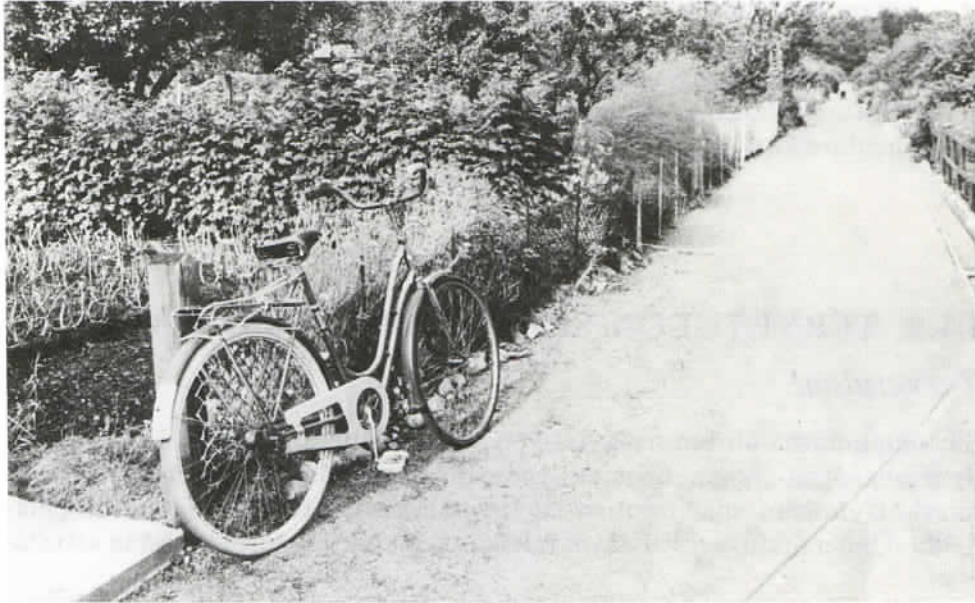
Vaikeita aikoja kokenut siirtolapuutarhatoiminta on osoittanut elinvoimaisuutensa, mutta on samalla joutunut uusien haasteiden eteen. Yhteiskunta ja ihmisten tarpeet ovat muuttuneet sitten siirtolapuutarhasuunnittelun kulta-aikojen. Esimerkiksi alueiden arkkitehtuurissa aikaisemmin hallinnut homogeeniseen, tasajakoiseen ruutukaavaan pohjautunut suunnittelu ei välttämättä enää vastaa sen enempää yksityisten viljelijöiden kuin yleisönkään tarpeisiin. Viljelijäväestön monipuolistuminen vaatii myös alueilta monipuolisuutta, esimerkiksi mahdollisuutta valita erikokoisten palstojen välillä; kuusihenkisen perheen tarpeet ovat toisenlaiset kuin yksinäisen viljelijän. Toisaalta myös yleisö on alkanut kiinnostua siirtolapuutarhatoiminnasta ja odottaa alueilta avoimuutta ja suunnittelulta muutakin kuin historiallisia arvoja. Useimpien silmää miellyttää nykyisin luonnonmukainen, polveileva, yllätyksiäkin tarjoava tieverkosto enemmän kuin jäykähkö, suorakulmainen symmetria.

Suunnittelun aktiivista kehittämistä tarvitaan. Eräänä ratkaisuna voisi olla palstojen vapaampi, korttelipainotteinen sommittelu. Puutarhakortteli-tyyppisissä malleissa julkiset kulkuväylät, tiet ja kujat jakavat siirtolapuutarha-alueen vapaamuotoisiin, vaikkapa 8-12 palstan kortteleihin, soluihin. Kortteleista muodostuu näin useampia luonnollisesti rajautuvia, hieman suljetumpia yhdyskuntia, joissa kukin voi rauhassa elää omaa elämänsä julkisuudelta piilossa niin halutessaan. Korttelin sisäiset polut ja kujat on tarkoitettu lähinnä viljelijöiden omaan käyttöön, mutta niitä erottavat kulkuväylät ovat avoimia kaikille. Näin on mahdollista taata kantasukkaiden työrauha, mutta toisaalta luoda edellytyksiä puutarha-alueen laajemmalle virkistyskäytölle ja siltoja siirtolapuutarhojen ja muun yhteiskunnan välille.

Siirtolapuutarha-arkkitehtuurissa puhaltavat uudet tuulet, ja tie on avoin kehittämistyölle ja uusille, mielenkiintoisille kokeiluille.

III.2 ALUEEN SIJAINTI

Arkkitehti Meurman määritteli Asemakaavaopissaan siirtolapuutarha-alueen sijainnin väljästi, mutta selkeästi: sen tulee sijaita jonkin matkan päässä taajamasta mutta sinne tulee olla hyvät liikenneyhteydet. Viime vuosikymmenten voimakas rakentamisen kausi varsinkin pääkaupunkiseudulla on kuitenkin johtanut siihen, että monien perinteisten siirtolapuutarha-alueiden on havaittu sijaitsevan keskellä kiihkeästi kasvavaa kaupunkia, ja

jalkoihin jäämisen uhka on ollut ja on paikoin edelleen konkreettinen. Mutta Meurman rientää tässäkin avuksi. Hän kirjoittaa: ”Ryhmäpuutarhat ovat pysyviä laitoksia..., joita mielellään käytetään eristyskaistaleina liikenteen ja asutuksen välissä”.

Viheralueet tunnetusti todellakin toimivat kaupungissa eristeen tavoin. Asutuksen lomassa ne lieventävät melu-, saaste- ja hajuhaittoja ja ovat ensiarvoisen tärkeitä yleiselle viihtyvyydelle. Nykyisin kaupunkialueelle jääneet vanhat siirtolapuutarhat ovat tällaisia hyödyllisiä vihreitä vyöhykkeitä. Niiden olemassaolo on pitkällä tähtäimellä koko kaupungille edullista.

Siirtolapuutarha-alueet perustettiin ennen usein ns. joutomaalle, alueille, joille ei voitu osoittaa muuta käyttöä tai jotka eivät muuhun soveltuneet. Tämä on osaksi perusteltua, sillä siirtolapuutarharakentaminen on kevyttä eikä aseta maaperälle yhtä suuria vaatimuksia kuin muu kaupunkirakentaminen syvälle ulottuvine raskaine perustustöineen.

Maaperän pintakerroksen laatu on sitä vastoin ratkaisevan tärkeä seikka siirtolapuutarhoille. Kiinteä savimaa on huono viljelypohja, kun taas esimerkiksi vanhat peltoalueet tarjoavat usein otolliset olosuhteet puutarhan viheriöinnille. Myös pienilmastolliset seikat tulee ottaa huomioon uuden alueen sijoittamisessa. Alavien maiden pitkään kestävä hallanvaara ei miellytä innokasta tarhuria! Lisäksi, kuka on sanonut, että siirtolapuutarha-alueiden pitäisi sijaita tasamaalla? Vaihteleva maasto on omiaan luomaan viihtyvyyttä.

Nykyisin voidaan jo sanoa hyvästit vanhalle ’joutomaa’ -ajattelulle. Uudet siirtolapuutarha-alueet suunnitellaan yhä useammin osaksi kaupungin tai kunnan virkistysalueita, joihin ne luontevasti liittyvät. Esimerkiksi retkeilyalueet, luontopolut, urheilu- ja pallokentät, uima- ja venerannat sekä leikkikentät ovat hyviä naapureita siirtolapuutarhoille. Kovin kauas taa-jamasta ei kuitenkaan ole syytä lähteä, sillä siirtolapuutarha-alueen tulisi olla tavoitettavissa yleisillä kulkuneuvoilla, polkupyörällä tai jalan. Auton omistaminen ei saa olla puutarhanhoidon edellytys.

Tehorakentamisen vuosikymmenet alkavat olla ohi. Ihminen ei kenties olekaan valmis uhraamaan puiden vihreää ja taivaan sineä talouskasvun alttarille. Joka tapauksessa myös siirtolapuutarhojen ilman- ja maisemansuojelliset funktiot tulisi selkeästi tiedostaa ja alueiden asema kaupunkien vihreinä henkireikinä turvata.

III.3 Tervetuloa siirtolapuutarhaan!

Tervetuloa!

Siirtolapuutarha-alueen sisääntulo on palstan viljelijälle portti kesään, hyödylliseen vapaa-aikaan, kanssakäymiseen luonnon ja ihmisten kesken. Kesäkausi on alullaan, maa odottaa möyhentäjänsä, talven tuhoja pitäisi paikkailla. Uudet ajatukset valtaavat talvikankean mielen portista sisään astuttaessa.

Joku ulkopuolinen uteliaskin saattaa portille osua. Taitaa olla yksityisalue, miettii hän ja suuntaa toisaalle.

Sisääntulo viestii siirtolapuutarhan hengestä. Jokainen voi oman alueensa osalta miettiä, onko se ystävällinen, jopa kutsuva, vai 'pääsy kielletty'-tyyppinen kankeasti avautuva yksityismaailma, vai jotakin siltä väliltä.

Avautuminen ulkomaailmalle hyödyttää siirtolapuutarhoja: siirtolapuutarhan idea tulee tutuksi; se mielletään elimelliseksi osaksi kaupunkikulttuuriamme. Avoin siirtolapuutarha liittyy luontevasti ympäristöönsä ja kaupungin tai kunnan muihin virkistysalueisiin. Avoimuus lisää myös edellytyksiä tasa-arvoon urheilukenttien ja muiden yleisesti välttämättömiksi koettujen alueiden kanssa kaupunki- ja kuntasuunnittelussa.

Älkäämme siis tehkö alueestamme linnoitusta, johon ulkopuolinen ei tohdi jalallaan astua. Sisääntulon yhteydessä tulisi kertoa ainakin siirtolapuutarhan nimi, eikä tervetuloitovotuskaan liene pahitteeksi. Alueen tavoista ja järjestyssäännöistä tulisi myös tehdä selkoa niiltä osin kun ne koskevat kaikkia alueella vierailevia. Mahdollisiin ilkeillä tekijöihin tehoavat usein myönteiset, ehkä humoristisetkin tai esim. runomuodossa esitetyt kehotukset paremmin kuin ankarat käskyt ja kiellot.

Lisäksi sisääntulon yhteyteen sopivat esimerkiksi ilmoitustaulu, alueen kartta ja puhelin. Portin muoto on makuasia. Se voi olla yksinkertainen puuportti, takorautaportti, kaariportti köynnöksineen... On monta tapaa toimittaa saapuja tervetulleeksi.

III.4 TIET JA KULKUVÄYLÄT

Pakokaasut eivät kuulu siirtolapuutarhaan. Siksipä moottoriliikenne puutarhojen alueella on pääosin kielletty. Paikoitustilat tulee sijoittaa alueen laiduille, mieluiten hieman syrjään sisääntulosta, mikäli emme halua ensivaikutelman muodostuvan pysäköityjen autojen katoista!

Runsas kasvillisuuden käyttö paikoitusalueella on suositeltavaa. Se voidaan istutuksin jakaa lokeroiksi ja näin rytmittää ja pehmentää yleisilmettä huomattavasti.

Kevyttä liikennettä ja välttämätöntä huoltoajoa varten puutarha-alueilla risteilee kulkuväyliä, joita reunustavat pensasaidat muodostavat tarpeellisen suojan palstoille. Huoltoteistä ei kannata tehdä kovin leveitä, vastaan tulevaa liikennettä kun ei juuri ole ja sallittu ajonopeus on yleensä alle 30 km/h.

Hyvinhoidetut, pensasaitojen reunustamat tiet ovat tunnusomaisia ja tärkeitä toimivalle siirtolapuutarhalle. Teiden kunnossapidosta on sovittava erikseen; se voi kuulua joko maanomistajan tai siirtolapuutarhayhdistyksen vastuualueeseen. Jälkimmäisessä tapauksessa jokainen voi osallistua asian tiimoilta järjestettyihin talkoisiin ja näin koko alueen yleisilmeen kohtentamiseen.

Pienet levähdyspaikat teiden varsilla ovat aina paikallaan. Sellaisiksi sopivat vaikkapa yksinkertaiset puupenkit. Samalla ne toimivat luonnollisina tapaamispaikkoina. Penkille on helppo istahtaa vaihtamaan kuulumisia ja tutustumaan. Kukkaistutusten väriläiskät ohikulkijoiden ja penkillä istujien silmänilona eivät ole pahitteeksi, ja roskakori — se on välttämätön.

III.5 SÄHKÖISTYS

Sähkö kuuluu nykyisin useimpien siirtolapuutarhamökkien varustukseen. Kaukana eivät ole ajat, jolloin pimeneviä elokuun iltoja istuttiin kynttilöiden, öljylamppujen ja takkatulen loisteessa, ja mikä estää käyttämästä noita tunnelmanluojia sähkövalon ohella edelleenkin. Sähköllä on tunnetusti myös monia etuja. Vähäisin niistä ei liene paloturvallisuus, joten sähkö puolustaa kyllä paikkaansa siirtolapuutarhamökeissäkin.

Siirtolapuutarha-alueita sähköistettäessä tulee ottaa huomioon yleinen sähköistysasteen nousu; sähköllä toimivia laitteita tulee jatkuvasti lisää ja sähkön tarve kasvaa nopeasti. Paljon sähköä kuluttavia laitteita ovat mm. lämmittimet, lämminvesivaraajat ja sähkösaunat.

Sähkölaitos tuo alueelle yleensä vain yhden liittymän. Sähkölaitoksen kanssa on syytä ajoissa selvittää vastuukysymys eli tarvitaanko alueen sähköverkolle käytön johtaja.

SIIRTOLAPUUTARHA - ALUEIDEN
SÄHKÖISTYKSEN
ASiantuntija:

Sähkösuunnittelu Suvio Ky

Lammaslammentie 13 A 19 01710 Vantaa 71 puh. 90-848 158

Konsultti Sakari Suvio
Talin Siirtolapuutarha
Mökki 94, puh. 90-554 211

Sähköverkoston rakentamista tai täydellistä uusimista suunniteltaessa täytyy varautua noin kolmentuhannen markan kustannuksiin mökkiä kohti. Kustannukset riippuvat palstojen ja mökkien koosta ja ulkovalaistuksen laajuudesta. Ulkovalaistuksen osalta on usein mahdollista saada kunnalta avustusta.

Paikallinen yhdistys tekee yleensä sopimuksen sähkölaitoksen kanssa sähkön toimittamisesta alueelle, samoin järjestelmää uusittaessa tai suurempia liitäntöjä tehtäessä on yhdistys neuvottelevana osapuolena. Palstalaisten huolenaiheeksi jäävät lähinnä mökkikohtaiset sähkölaitteet, joiden suhteen pätevät normaalit lakisääteiset määräykset. Sähkölaitos velottaa yhdistystä ja yhdistys perii palstalaisilta sähkömaksut kulutuksen mukaan. Joillakin alueilla yksityinen viljelijä tekee sähkösopimuksen suoraan sähkölaitoksen kanssa.

Siirtolapuutarha-alueen yleisvalaisimien kunnosta ja huollosta vastaa yhdistys tai maanomistaja. Jo turvallisuuden ja viihtyvyyden vuoksi jokaisella alueella tulisi olla tarkoituksenmukainen valaistus. Tiet ja kujat tarvitsevat valoa reunamilleen, samoin kentät, lasten leikkipaikat, huoltoalueet ja autojen paikoitustilat vaativat valaistuksen. Puistovalaisimet sopivat näihin tarkoituksiin. Monilla alueilla yhdistykset veloittavat ns. perusmaksun, joka koostuu yhteiskäyttöisten sähkölaitteiden ja ulkovalaisimien kustannuksista.

Talvikuukausien aikana on useimpien alueiden sähkö kokonaan suljettuna.

III.6 VESIHUOLTO

Vedenjakelu järjestetään tavallisesti lähelle maanpintaa rakennetulla kesävesiverkostolla, joka haaroittuu vesipisteisiin eri puolille aluetta. Monin paikoin käytetään myös kaivoja. Ainakin kasteluvesi johdetaan useimmiten

suoraan palstoille, ja mikäli lähistöllä on sopiva vesistö, voidaan siitä johtaa kasteluvesi alueelle melko pienin kustannuksin, jolloin vain juomavesi tulee kaupungin vesijohdosta.

Käytäntö mökkeihin vedettävien johtojen suhteen vaihtelee paikkakunnittain. Juomavettä joutuu ehkä kantamaan korttelikohtaisesta vesipisteestä. Useimmat mökkiläiset ovat opetelleet tulemaan toimeen ilman sisävesijohtoja, ja mitä vikaa olisikaan raikkaan veden noutamisessa korttelin vesipostista tarpeen mukaan, ellei sitten selkävikaa, joko nykyistä tai tulevaa... Hyvät naapuruussuhteet auttavat tässäkin, ja apua tarvitseva saanee taloon sittenkin 'juoksevan' veden.

Talven ajaksi vedenjakelu luonnollisesti keskeytetään. Putkiston sulkeamisesta syksyisin ja avaamisesta keväisin huolehtii paikallinen vesilaitos tai siirtolapuutarhayhdistys. Pakkasvaurioiden välttämiseksi on palstalaisten tyhjennettävä oma putkistonsa vedestä. On myös huomattava sulkea kaikki korttelijakelupisteiden, palstojen ja mökkien vesihanat, jottei avonaisesta hanasta keväällä aiheudu harmaita hiuksia.

Vesimaksujen perintä vaihtelee alueittain. Jos palstat ovat suunnilleen samankokoisia, jaetaan vesimaksu tasan asukkaiden kesken, muussa tapauksessa viljelijöitä veloitetaan palstan koon eli suunnilleen käytetyn kasteluvien määrän mukaan.

III.7 SANITEETTITILAT

Koska vesi- ja viemärijohdot joka tapauksessa ovat suljettuina talvikuukausien ajan, on kannattamatonta viemäroidä kesän ajaksi koko aluetta vesikäymälöitä varten. Siirtolapuutarha-alueet viemäroidään tarpeen mukaan, nykykäytännön mukaisesti vain huoltorakennuksen, saunan ja yhteiskäymälöiden osalta. Kustannuksien säästämiseksi olisi hyvä, jos perustettava uusi alue voisi sijaita kaupungin tai kunnan viemäriverkon lähetyvillä.

Yleisimmin ovat käytössä ulkokäymälät, joita sijoitetaan tarvittava määrä alueen laiduille. Niukasti vettä kuluttavia alipainekäymälöitä voidaan myös käyttää, ja viemäroinnin antaessa mahdollisuuden on huoltorakennuksen yhteydessä sijaitsevilla huuhdeltavilla vesikäymälöillä varmaankin puoltajansa. Talven tullen on vain muistettava tyhjentää WC:n vesisäiliö viemäriin ollessa suljettuna.

Yhteiskäymälöiden huollosta ja tyhjennyksestä vastaa sopimuksen mukaan joko maanomistaja tai yhdistyksen jäsenet kortteleittain.

Palstakohtaisten ulkokuoneiden pystyttäminen on kielletty, mutta kuorike-, komposti- tai sähkökäymälän voi mökkinsä yhteyteen rakentaa siten, ettei mökin ulkoasu hyväksytystä perustyyppistä muutu. Väärinkäsitysten välttämiseksi on syytä esittää rakennussuunnitelma yhdistyksen johtokunnalle tai maanomistajalle ennen työn aloittamista.

Sauna kuuluu erottamattomasti suomalaiseen elämänmuotoon. Siirtolapuutarhoillakin sauna yleensä on, usein talkootyön kunniakkaana ilmentymänä.

Saunatyypin on paljolti makuasia ja tietenkin myös kustannuskysymys. Vaikka kaupunki on valmis jakamaan asiantuntemustaan ja neuvoja saunan rakentamista koskevilla kysymyksissä, jäävät kustannukset pääosin yhdis-

tyksen, käytännössä siis siirtolapuutarhalaisten itsensä harteille. Sauna voidaan rakentaa talkoovoimin itse, tai tilata valmis saunapaketti valmistajalta. Yksi mahdollisuus on vuokraaminen. Sauna voidaan myös jo suunnitelluvaiheessa sijoittaa huolto- ja kerhorakennuksen yhteyteen, jonne voidaan keskittää myös muita saniteettitiloja kuten WC:t ja suihkutilat.

Sekä sauna että suihkutila on joskus mahdollista rakentaa myös mökkiin riippuen kutakin aluetta koskevista määräyksistä.

III.8 PUHELIN

Vaikka kesän tuoksussa puutarhassa ulkomaailma tuntuu unohtuvan jonkin kauan, on esimerkiksi kerhomajan seinustalla välttämättömiä yhteyksiä varten puhelin, tavallisimmin kolikkoautomaatti. Sen käyttö on juuri sen verran hankalaa, että turhat puhelut jäävät. Ja mikä rauha lomalaisella, kun puhelin ei soi...

Puhelimen hankkiminen myös mökkiin on mahdollista, joskin tarvitaan neuvotteluja yhdistyksen johtokunnan ja paikallisen puhelinyhdistyksen kanssa.

Yhdistyksellä on alueella oma puhelin, joka sijaitsee tavallisesti kerhomajalla.

IV PALSTOILLE...

IV.1 PALSTAN RAJAT JA RAJA-AIDAT

Jokaisen siirtolapuutarhapalstan rajat määritellään kaavoituksessa täsmällisesti. Nuo juridiset rajat on merkitty paaluin palstojen kulmiin.

Kun yksittäisiä palstoja on alueilla kymmeniä, jopa satoja, on selvää, että raja-aidoista muodostuu varsin hallitseva elementti. Useilla alueilla jo maanomistaja on asettanut reunaehdot käytetyille aitatyypeille, jotta erilaiset luomukset eivät kovin pahasti riitelisi keskenään. Näiden rajojen puitteissa voimme antaa mielikuvituksemme lentää. Mahdollisuuksia on monia.

Ei aitaa ollenkaan?

Palstat ikään kuin sulautuvat yhteen. Palsta vaikuttaa suuremmalta, puutarhamaiselta ja luontevalta. Mikään ei varjosta valoa kaipaavia daalioitamme, eikä toisaalta peitä niitä muidenkaan näkyvistä. Pensas- ja kukkaryhmät sopivissa kohdissa luovat tarvittavaa suojaa.

Kukkareunus

Kukkareunus palstan ympärillä antaa värikkäät kehykset kesäelämälle. Reunuspenkkiin voidaan käyttää matalahkoja kasveja mätästävien ja mattoa muodostavien lajien rinnalla. Se voidaan vielä rajata painekyllästetyllä laudalla tai kiveyksellä. Perinteinen, kaunis ratkaisu kun tuulensuojaa ei välttämättä tarvita.

Verkkoaita

Valmiit matalat, muovitetut teräslanka-aidat ovat kevyitä, mutta selkeitä palstan rajaajia. Ne eivät varjosta, ja ne sopeutuvat kasvillisuuteen paremmin kuin korkeat, melko paljon käytetyt 'kanalan' verkkoaidat.

Puuaita

Perinteinen lauta-aita on kaunis — ja kallis. Siirtolapuutarha-alueilla puuaidat eivät juuri ole yleistyneet, mutta jos sellaisen haluaa rakentaa, tulee asiasta neuvotella paikallisessa yhdistyksessä. Puuaitaa voidaan pehmentää sopivilla vierus- ja köynnöskasveilla.

Leikattu pensasaita

Leikattua pensasaitaa käytetään usein palstan julkisivuaitana kulkuväylään rajautuvalla palstaosuudella. Monilla siirtolapuutarha-alueilla on suosituksia tällaisten aitojen korkeudesta, leveydestä ja pensaslajista, koska kulkuväyliä reunustavien aitojen tulee muodostaa yhtenäinen kokonaisuus. Suosituskorkeus vaihtelee metrin molemmin puolin. Toisaalta myös halutaan ehkä välttää liiallista muodollisuutta, jolloin korkeuseroilla saadaan näkymään elävyyttä, kuitenkin koko ajan pitäen kokonaisuutta silmämääränä.

Pensasaita suojaa katseilta ja tuulelta, mutta on metrin korkuisenakin melko varjostava, joten sitä ei varauksetta voi suositella ainakaan kovin pienten palstojen yhtenäiseksi raja-aidaksi.

Aitaa hoidetaan leikkaamalla se säännöllisesti. Hyvin hoidettu pensasaita on kaunis ja tiheä.

Vapaasti kasvava pensasaita

Kun palsta rajautuu vilkkaasti liikennöityyn tiehen tai muuhun kulkuväylään, antaa vapaasti kasvava tuuhea pensasaita hyvän suojan. Se vaimentaa ansiokkaasti kovaakin melua ja estää pahimpien saasteiden kulkeutumisen palstalle. Suuret vapaasti kasvavat, kukkivat pensaat antavat alueelle puistomaista rehevyyttä, mutta liiallisesta innostuksesta niiden suhteen eivät naapurit pidä. Palstojen rajalle sijoitettu syreenirivistö pimentää muutamassa vuodessa paitsi oman, myös naapurin palstan.

Matalakasvuisia aidaksi soveltuvia pensaslajikkeita on runsas valikoima. Malttia siis, ja vähäpätöisen näköisiä taimia ostaessamme muistakaamme niiden lopullinen koko.

Rajakäytävä

Rajakäytävä naapurien kanssa yksissä tuumin järjestettynä on oivallinen ratkaisu kun halutaan hyötypensaita, mutta ei pienellä palstalla haluta uhraa niille suhteettomasti tilaa.

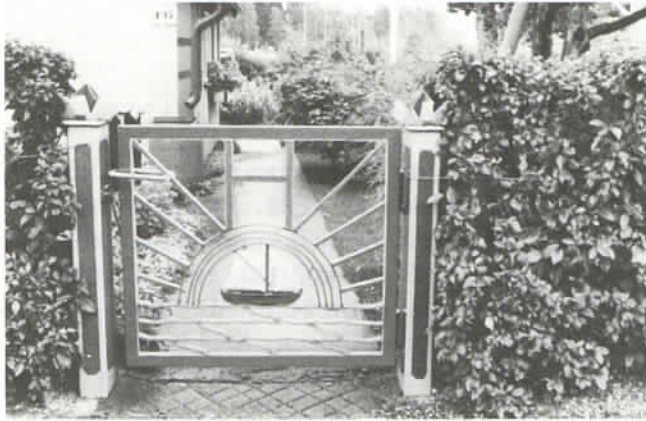
Naapurukset istuttavat pensasrivistönsä n. 70 sentin päähän palstojen rajasta. Ei aikaakaan, kun pensaat kasvavat, ja viljelijät voivat poimia vadelmansa tai herukkansa mukavasti syntyneellä rajakäytävällä palstojen välissä. Näin marjojen poiminta helpottuu, ja lisäksi kaksinkertainen pensasrivistö suojaa hyvin tuulelta. Korkeahko vadelmapensas toimii myös näkösuojana.

Entä jos käyttäisi monia eri aitatyyppejä?

Ilman muuta. Palstoillahan on tavallisesti neljä rajaviivaa, ja jokainen niistä on luonteeltaan erilainen.

Korkea- ja tiheäkasvuinen kuusama puutarhan perällä suojaa liikenteeltä ja peittää ostoskeskuksen ruman betoniseinän, naapuripalstan rajalla taas riittää pari matalaa pensashanhikkia ja kukkaryhmä, toiselle puolelle ehkä vadelmatarha rajakäytävineen ja portinpieliin kaunis marjakuusaita, ellei siinä satu jo olemaan kurttulehtiruusu...

Kun tarkoituksenmukaisuus ja yhteisen edun tunto asettavat rajat mielikuvituksen lennolle, suunnittelu on hyvällä pohjalla.

IV.2 PORTIT

Siirtolapuutarhapalsta on oma maailmansa, ja portti on kutsu tuohon maailmaan. Jokainen palsta on erilainen, ja myös sen portti poikkeaa muista ja kertoo omistajastaan usein enemmän kuin sanat. Portti on tärkeä — vieraille se on persoonallinen tervehdys ja sisäänkutsu ja itselle — jokainen matkalta palannut tietää, mitä kotiportti merkitsee.

Suomalaisilla siirtolapuutarha-alueilla portti on keskeinen huolenpidon, vaivannäön ja rakkauden kohde. Niinpä kävijää tervehtivätkin palstoille käydessä portit, jotka vaihtelevuudessaan ja persoonallisessa kauneudessaan hakevat vertaistaan muualla Euroopan siirtolapuutarhoissa.

Kun suomalaisella siirtolapuutarha-alueella mökit usein rakennetaan toistensa kaltaisiksi tyyppiirustusten mukaisesti, pääsee porteissa yksilöllinen kädenjälki esiin. Tämä on ilmeisesti kestävä suuntaus. Pienessä portissa voidaan käyttää kekseliäisyyttä ja ilmaista paljon ilman, että alueen yhtenäisyys kärsii. Käytäntö lisää myös tasa-arvoa: raha ei porttien kohdalla ratkaise samoin, kuin jos jokainen voisi rakentaa mökkinsä vapaasti mielikuvituksensa — ja lompakkonsa paksuuden — mukaan. Miellyttävä vaatimattomuus on osa suomalaisen siirtolapuutarhan henkeä. Päärooli jää kaikelle kasvavalle, kukkivalle, viheriöivälle.

Portti voi olla yksinkertaisen koristeellinen maalattu rautaportti, kotoisa lautaportti tai nikkaroitu veräjä, takorautaportti tai melkein mitä vain. Sen rakentamisessa voi käyttää kekseliäisyyttä vaikkapa hyödyntämällä jo olemassa olevaa vanhaa materiaalia uudella tavalla. Siinä voi olla jokin tunnus; isännän, emännän, korttelin tai koko alueen tunnus, yksityiskohta, väri tms. Hyvinhoidettu pensasaita kruunaa portin. Kun porttiin vielä kaiverretaan tai maalataan kauniisti palstan nimi ja numero, muodostuu siitä todellinen entré!

IV.3 SIIRTOLAPUUTARHAMÖKKI

Siirtolapuutarha-alueella käyskennellessään vierailijan huomio kiinnittyy mökkeihin, jotka pilkottavat kasvillisuuden keskellä. Pieniä ovat, mutta kutsuvan näköisiä lasikuisteineen, pikkuruutuisine ikkunoineen ja köynnös-kasveineen. Ovi on auki, ja kauniina päivänä ymmärtää, ettei asukkaita liiemmin tilanahtaus vaivaa, kun koko puutarha on kuin yhtä suurta viheriöivää olohuonetta oleskeluryhmineen ja pergoloineen. Mökki riittää hyvin nukkumapaikaksi ja pieni keittosoppikin sinne ehkä mahtuu. Eihän ihminen enempää tarvitsekaan!

Siirtolapuutarhaliikkeen alkuaikoina Euroopassa toiminta painottui nykyistä enemmän viljelijöiden palstan tuotteista saamaan konkreettiseen hyötyyn. Elintarvikkeista oli pulaa, ja pieni palsta riitti suureksi osaksi tyydyttämään yhden perheen tarpeet. Mökit olivat tuolloin vain muutaman neliön suuruisia työkalu- ja sadesuojia.

Nykyisenkaltainen mökkitradiatio kehittyi Pohjoismaissa, kun alettiin rakentaa puutarhapalstoille kesäkäyttöön tarkoitettuja majoja, jotka mahdollistivat kiinteämmän oleskelun palstoilla. Alueet alettiin suunnitella paitsi hyöty-, myös loma- ja virkistyskäyttöön. Mökkityyppejä hahmottelivat monet aikansa huomattavat arkkitehdit, ja heidän ideansa ovat aikojen kuluessa osoittautuneet niin kestäviksi, että ne pääpiirteissään ovat edelleenkin mökkisuunnittelun tukipilareita. Nämä vuosisadan alkupuolen arkkitehdit loivat rakennuskulttuuria, jota voimme yhä ihailta esimerkiksi helsinkiläisissä Ruskeasuon ja Kumpulan siirtolapuutarhoissa.

Suunnittelun lähtökohdiksi vakiintuivat Suomessa tarkoituksenmukaisuus, helppo rakennettavuus, puun käyttö julkisivumateriaalina ja yleensäkin luonnonläheisyys materiaalivalinnoissa. Ulkomaisten vaikutteiden on kuljettava suomalaisen sulatusuunin kautta.

Yleinen elintason nousu on vaikuttanut myös siirtolapuutarhamökkeihin. Mökkien pinta-ala on kasvanut ja varustetaso jonkin verran parantunut. Nykyisellään mökkien koko Suomessa vaihtelee 17-40 m²:n välillä.

Kuka rakentaa ja rakennuttaa?

Siirtolapuutarha-alueet on tavallisimmin perustettu kunnalta vuokratulle tontille, mutta mökit ovat viljelijöiden omistuksessa. Käytäntö mökkien suunnittelun ja rakentamisen suhteen vaihtelee. Mahdollisuuksia on monia.

1. Kunnan palkkaama arkkitehti tekee aluetta varten tyyppi- ja piirustuksen tai -piirustuksia, ja kunta (maanomistaja) huolehtii myös rakentamisesta. Mökit myydään viljelijöille.
2. Kukin viljelijä rakentaa itse oman mökkinsä hyväksytyjen tyyppi- ja piirustusten mukaisesti.
3. Yhdistys palkkaa arkkitehdin, joka yksin tai yhteistyössä yhdistyksen kanssa suunnittelee mökkityypit, jotka kunta hyväksyy. Rakentamisen hoitaa joko maanomistaja tai viljelijät itse.
4. Siirtolapuutarhaliiton arkkitehti suunnittelee alueen ja/tai mökkityypin. Rakentamisesta vastaa maanomistaja tai viljelijät. Liitto palvelee arkkitehdin välityksellä myös vanhojen alueiden saneeraukseen ja mökkien korjaukseen ja muutostöihin liittyvissä kysymyksissä.

5. Yhdistyksessä sovitaan muutamista peruseriaatteista, kuten mökin koosta, korkeudesta, julkisivuverhouksesta, kattotyypistä jne., joiden pohjalta viljelijä tekee piirustukset mahdollisesti arkkitehtia asiantuntijana käyttäen, hyväksyttävä ne kaupungin tai kunnan rakennusvirastossa ja rakentaa mökin itse. Tätä vaihtoehtoa ei tiettävästi ole vielä käytetty.

Suomalainen siirtolapuutarhamökki...

Perinteinen suomalainen siirtolapuutarhamökki on yleensä pienempi kuin esimerkiksi keskikokoinen kesämökki, puusta rakennettu ja varustetasoltaan melko vaatimaton. Näin tulee ilmeisesti jatkossakin olemaan, paljolti tarkoituksenmukaisuussyistä. Mökin ei tule lohkaista suhteettoman suurta osaa kallisarvoisesta viljelypinta-alasta. Kesäkäyttöön tarkoitettujen mökkien rakentamisen yleiseen tasoon nähden alhainen varustetasonkin on perusteltavissa. Omaaloitteisuus tässä suhteessa voi muuttaa tilannetta huomattavasti, siitä ovat osoituksena moniin mökkeihin ilmestyneet omat käymälät, ja suihkutilojakin on neuvokkaalla kekseliäisyydellä saatu aikaan. Puun erinomaisuutta rakennusmateriaalina taas ei yksikään korvaava vaihtoehto ole kyennyt Suomen oloissa asettamaan kyseenalaiseksi.

Mökissä voi olla lasi- tai avokuisti, katettu terassi tai muita vastaavia viihtyvyyttä lisääviä yksityiskohtia, jotka myös liittyvät sen luontevasti ympäröivään maastoon. Sisä- ja ulkotilat lomittuvat ja sulautuvat tällöin toisiinsa ja oleskelumahdollisuudet monipuolistuvat. Muualla niin suosittu ikkunaluukut eivät ole Suomessa juuri yleistyneet. Ne ovat kuitenkin, paitsi yksityiskohtina viehättäviä, talven tullen myös käytännöllisiä ikkunoiden suojuja.

Mökin sisätilat ovat tiiviydes-
sään haastava suunnittelun kohde.
Hyvin jäsennehtyyn tilaan mahtuu
väljästi se, mikä suunnittelematto-
massa saa aikaan ahtaan paikan
kammon. Sisämitoiltaan riittävän
korkeissa mökeissä voi parvi sääs-
tää useita neliöitä. Parvelia on olta-
va vähintään istumakorkeus jo riit-
tävän ilmanvaihdonkin turvaami-
seksi, ja vähänkään tilavamman
parven alapuolella seisomakor-
keus.

Hauska tapa on antaa jokai-
selle mökille persoonallinen nimi.

...ja uudet tuulet

Vuosikymmenten kuluessa rakennussuuntaukset ja -menetelmät muuttuvat. Uudella arkkitehtipolvella on sanansa sanottavana myös siirtolapuutarha-
alueiden ja -mökkien suunnittelussa. Ajan henki näkyy ennen kaikkea eri
toimintoja yhdistelevissä tilaratkaisuissa sekä tietysti uusien mökkien
ulkonäössä.

Melko yleistä on mökkien korkeuden lisääminen; nukkumaparven ra-
kentaminen mahdollistetaan jo suunnitteluvaiheessa.

Uudet arkkitehtoniset ideat tarjoavat varsinkin palstan rakennusten ja
rakenteiden ryhmittelyssä varteenotettavia vaihtoehtoja. Mökki, työkaluva-
ja, erilaiset terassit ja pergolat, jopa kasvihuone, voidaan esimerkiksi som-
mitella välittömästi toistensa yhteyteen ja jatkeeksi siten, että ne muodosta-
vat jännittäviä ja toimivia kokonaisuuksia ja rytmittävät uudella tavalla ko-
ko palsta-alaa.

Kaukonäköinen siirtolapuutarhuri katsoo eteenpäin ja ehkä haluaa so-
veltaa nykyarkkitehtuurin oivalluksia omalla palstallaan, ja yhdistyksen ja
kaupungin luvalla hän voi sen myös tehdä. Uusilla, perustettavilla
siirtolapuutarha-alueilla on tässä suhteessa etulyöntiasema: niissä voidaan
uudet aatteet myös kokonaisuuksina testata käytännössä.

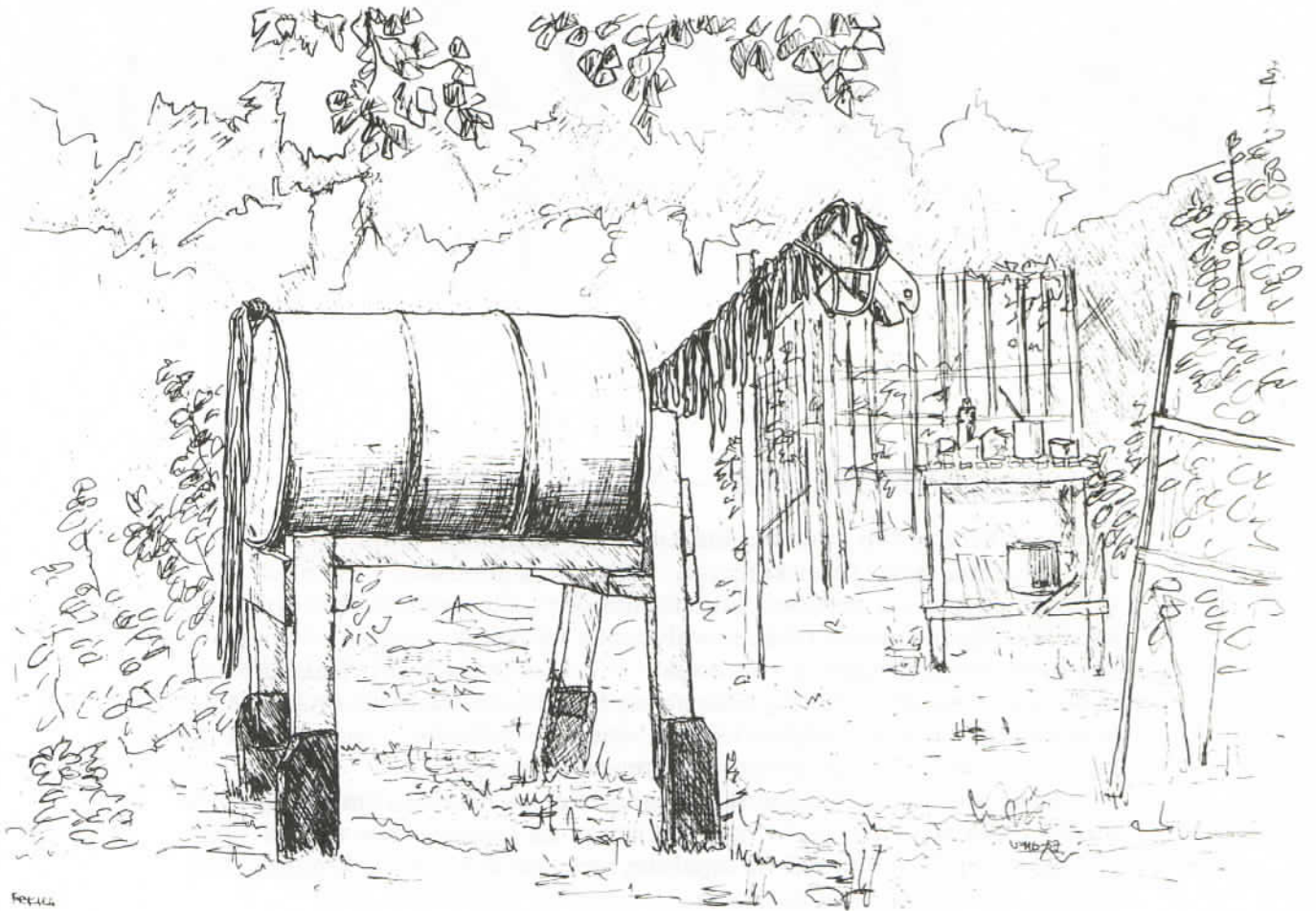
IV.4 LISÄRAKENNUKSET

Palstan lisärakennuksia voivat olla esimerkiksi työkaluvaja ja lasten leikki-
mökki. Sauna voidaan rakentaa paitsi mökin yhteyteen, myös erilliseksi lisä-
rakennukseksi silloin kun alueen määräykset sen sallivat.

Varastotilaa tarvitaan jokaisella palstalla, ja kokonaissuunnitelmaa
tehtäessä on tämä tarve otettava huomioon.
Myös koirankoppi voidaan rakentaa, mikäli vuokrasopimus sallii koiran
pitämisen.

Silmää miellyttävien näkymien aikaansaamiseksi lisärakennusten tulee
mukailla mökin tyyliä ainakin ulkooverhoilun ja värityksen suhteen. Niiden

sijoittamisessa palstalle kannattaa pyrkiä tasapainoiseen kokonaisuuteen. Jos leikkimökki on päärakennuksen ja oleskeluryhmän välittömässä läheisyydessä, löytynee työkaluvajalle hyvä paikka hieman kauempaa, vaikkapa palstan toiselta puolelta kasvimaan seurana. Usein mahdollisten lisärakennusten paikat on määrätty jo asemakaavapiirroksessa.

Lipputanko

Liehuva lippu kuuluu jokaiselle siirtolapuutarha-alueelle. Vuosittain lipputankoja nousee yhä enemmän myös yksittäisille palstoille. Lippuna voidaan käyttää joko Suomen lippua tai isännän tai alueen tunnusviiriä. Lipputanko maalataan valkoiseksi. Salkoon nostettavan lipun tai viirin tulee olla puhdas ja sileä.

V RAKENNUSTYÖT PALSTALLA

V.1 RAKENNUSLUPA — MIKSI JA MITEN

Kaikkia yleisen edun kannalta merkittäviksi katsottuja toimintoja säännellään suomalaisessa yhteiskunnassa lailla. Rakennuslaki, -asetukset ja -säännökset antavat perustan kuntakohtaisille rakentamista koskeville ratkaisuille. Yhteiskunnan rakennusvalvonnan tarkoituksena on turvata paitsi yhteinen, myös yksityisen rakentajan ja rakennuttajan etu. Rakennusvalvonnassa ja siis myös rakennuslupaa myönnettäessä ovat silmämääränä rakentamisen tekniset edellytykset, yleinen turvallisuus, terveellisyys ja kauneus-, viihtyvyys- ja tarkoituksenmukaisuustekijät.

Rakennuslain mukaan uudisrakennusta ei saa rakentaa ilman rakennuslupaa. Lupa tarvitaan myös, kun korjataan tai laajennetaan vanhaa siten, että rakenteissa tai ulkonäössä tapahtuu oleellisia muutoksia. Kiinteä lisärakennus vaatii aina rakennusluvan.

Uutta siirtolapuutarha-aluetta perustettaessa koko alueen luvat hankkii joko maanomistaja, yhdistys tai yksityinen viljelijä mökkikohtaisesti. Mökin uudelleenrakentamiseen tai muutos- ja korjaustöihin tarvittavat luvat hoitaa mökin omistaja. Ennen lupa-anomusten tekemistä on aina hyvä olla yhteydessä yhdistykseen.

Avainhenkilö kaikkea rakentamista koskevissa kysymyksissä — myös rakennuslupa-asioissa — on jokaisessa kunnassa toimiva *rakennustarkastaja*. Rakennustarkastajan löydät rakennusvalvontavirastosta. Hän neuvoo konkreettisissa rakentamiseen liittyvissä pulmissa ja toimii myös rakennuslupa-anomusten esittelijänä rakennuslautakunnalle. Lautakunta valvoo rakentamista ko. kunnan alueella ja myöntää luvat. Pienehköjä muutoksia koskevat luvat voi myöntää myös rakennustarkastaja.

Rakennuslupaa on aina haettava kirjallisesti. Yhteydenotto rakennustarkastajaan selvittää, mitä toimenpiteitä ja asiakirjoja vaaditaan kussakin tapauksessa. Yleensä tarvitaan ainakin pätevän henkilön suunnittelemat rakennuspiirustukset sekä selvitys omistus- ja vuokraoikeuksista. Rakennustarkastaja tarkastaa suunnitelman ja esittelee asian rakennuslautakunnalle lopullisesti päätettäväksi.

V.2 RAKENNETAAN UUTTA

Uuden siirtolapuutarha-alueen suunnittelu ja rakentaminen tehdään tavallisesti kokonaisuutena: laaditaan kokonaissuunnitelma, johon kuuluvat myös mökkien tyyppipiirustukset. Kunnan suunnittelijat suunnittelevat sekä kokonaisia alueita että osallistuvat tarvittaessa myös yksittäisten mökkien suunnitteluvaiheeseen. Liiton arkkitehtiin ja kunnan rakennustarkastajaan kannattaa ottaa yhteyttä ongelmissa.

Uutta mökkiä rakennettaessa on aluksi syytä selvittää aluetta koskevat yleiset määräykset ja suositukset. Ne saattavat koskea mökin sijaintia palsalla, harja- ja räystäskorkeutta, julkisivumateriaaleja yms. Niiden puitteisissa voidaan soveltaa omia ideoita ja kehittää uusia ratkaisuja. Yhdessä esim. liiton arkkitehdin kanssa mökin tuleva omistaja voi olla luomassa uutta rakentamisen suuntaa; uutta siirtolapuutarhamiljöötä. Kunnan arkistojen kätöistä saattaa myös löytyä mielenkiintoisia vanhoja tyyppipiirustuksia, joita soveltamalla päästään harmoniseen lopputulokseen.

Perustukset

Perustukset, pohjatyö eli se mikä ei näy, luo edellytykset jokaiselle rakennettavalle rakennukselle eli sille mikä näkyy. Kauniistakaan mökistä ei ole paljon iloa, jos sen seuraavana keväänä tapaa oudosti vinksahaneena ja kalliit julkisivu- ja sisämateriaalit mahdollisesti tärveltyneinä. Perustustyöt kannattaa siis suunnitella ja tehdä huolella. Toisaalta siirtolapuutarhamökit ovat pienikokoisia ja kesäkäyttöön tarkoitettuina kevytrakenteisia, joten perustukset suhteutetaan niihin sopiviksi. Perustusten tulee siis olla rakenteeltaan suhteellisen yksinkertaisia. Niiden rakennetyypin valintaan vaikuttavat *maaperän laatu, maaston muoto* ja itse *rakennus*.

Maaperän lujuus ja kantavuus riippuvat maalajikoostumuksesta. Routivuus on aina pahasta. Routivia maalajeja ovat lieju, savi, hiesu, hieta ja hienorakenteisia maalajeja sisältävä moreeni — itse asiassa melko tyypillisiä siirtolapuutarhojen pohjamaita kaikki. Siirtolapuutarhoille on vanhastaan osoitettu raskaamman rakentamisen hylkimiä vaikeita maita. Routimattomia maalajeja ovat kallio, sora, hiekka ja karkea hiekkainen moreeni.

Erilaisia perustamistapoja

Tyypillisimpiä perustamistapoja ovat siirtolapuutarhamökeissä olleet pilariperustus ja reunapalkilla vahvistettu teräsbetoni-laatta. Perustussuunnitelmat teetetään yleensä aluekohtaisesti insinööritoimistolla.

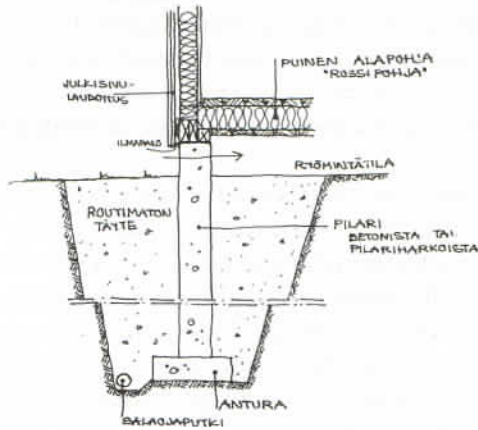
Sokkelin ei tarvitse olla 20 senttiä korkeampi. Se riittää varmistamaan ilmanvaihdon talon alla. Rakennuksen tulee olla maanläheinen ja kuin sulautua ympäröivään kasvillisuuteen. On kuitenkin huolehdittava siitä, etteivät puurakenteet joudu maan kanssa kosketuksiin eikä roiskevesi kastele jatkuvasti seinälaudoitusta.

Jos perustuskuopan kaivamisessa käytetään koneita, on tehtävä kaikki voitava maaperän ja ympäristön kasvillisuuden säästämiseksi.

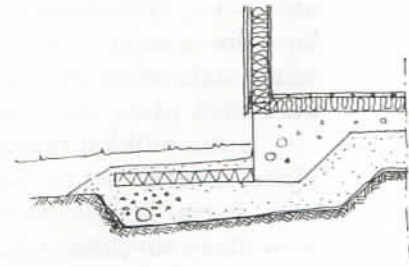

PILARIPERUSTUS JA KANTAVA PUUALAPOHJA

Syväperustus: Routivalla maalla perustus ulotetaan routimattomaan syvyyteen (Etelä-Suomi 1,8 m – Pohjois-Suomi 2,6 m)
 Matalaperustus: Routimattomalla maalla perustus­syvyys noin 60 cm.

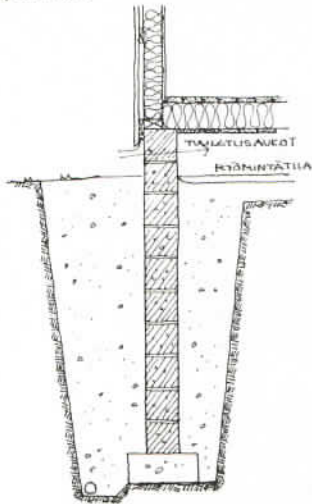

REUNAPALKILLA VAHVISTETTU MAANVARAINEN TERÄSBETONILAATTA

HARKKOISTA MUURATTU PERUSMUURI JA KANTAVA PUUALAPOHJA

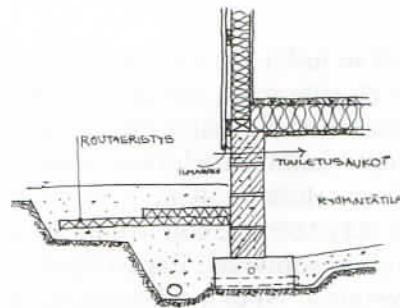
Syväperustus

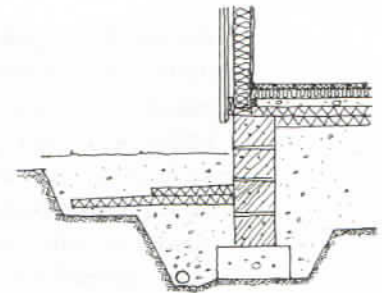
Perusmuurin voi myös valaa, mutta harkkojen muuraus on kätevämpää.

HARKKOISTA MUURATTU PERUSMUURI JA KANTAVA ALAPOHJA

Matalaperustus

HARKKOISTA MUURATTU PERUSMUURI JA TÄYTÖNVARAINEN ALAPOHJA

Mökin julkisivu ja ulkoverhoukset

Rakennuksen suhteista, ovien ja ikkunoiden sijainnista sekä julkisivumateriaaleista muodostuu kokonaisuus, mökin 'kasvot', jotka parhaimmillaan ystävällisinä ja maanläheisinä kuvastavat siirtolapuutarhatoiminnan henkeä. Keinotekoiset materiaalit ja räikeät värit eivät sovi siirtolapuutarhaympäristöön, jos minnekään. Mökkiä suunniteltaessa ja rakennettaessa on myös kaiken aikaa muistettava pieni mittakaava, johon kaikki yksittäiset elementit on sopeutettava.

Puu on perinteinen siirtolapuutarhamökkien julkisivumateriaali, ja edelleen ylittämätön. Puuta voidaan käyttää vaaka- tai pysty­laudoituksena tai paneelina. Esimerkiksi Ruotsissa on yleinen tapa käyttää useita eri paneeleja tai yhtä­kään pysty-, vaaka- ja vinolaudoitusta mökin verhouksessa. Meidän maahamme tapa ei ole oikein kotiutunut; erot eri mökkien värityksessä ja laudoitustyy­peissä ovat tuoneet riittävää vaihtelua.

Puuta on käsiteltävä, jotta se kestäisi säiden vaihteluita lahoamatta. Voidaan käyttää perinteistä puna- ja keltamultaa, öljymaaleja, ulkolateksia tai kuultavia tai peittäviä puunsuoja-aineita. Siirtolapuutarhamökkeihin sopii pehmeän heleä väritys. Puna- ja keltamulta ovat pitäneet kaikissa suhteissa hyvin pintansa, ja oikein käytettyinä ne jopa ylittävät ominaisuuksiltaan teollisesti valmistetut tuotteet.

Runkorakenteet ja eristys

Puurakenteisen ulkoseinän kantavina rakenteina ovat puutolpat, joiden väliin jää lämmöneristyskerros. Aikaisemmin eristeinä käytettiin mm. sahanpuruja ja sanomalehteä, nykyisin ne korvataan mineraalivillalla. Sisäpuolelle kiinnitetään höyrysulku, joka estää mahdollisen sisäpuolisen kosteuden pääsyn seinärakenteisiin. Lomamökeissä on parempi käyttää hengittävää eristyspaperia kuin muovia, koska mökkejä ei lämmitetä jatkuvasti. Muovi näet kondensoi vettä. Seinän sisimmäinen osa on sisäverhous.

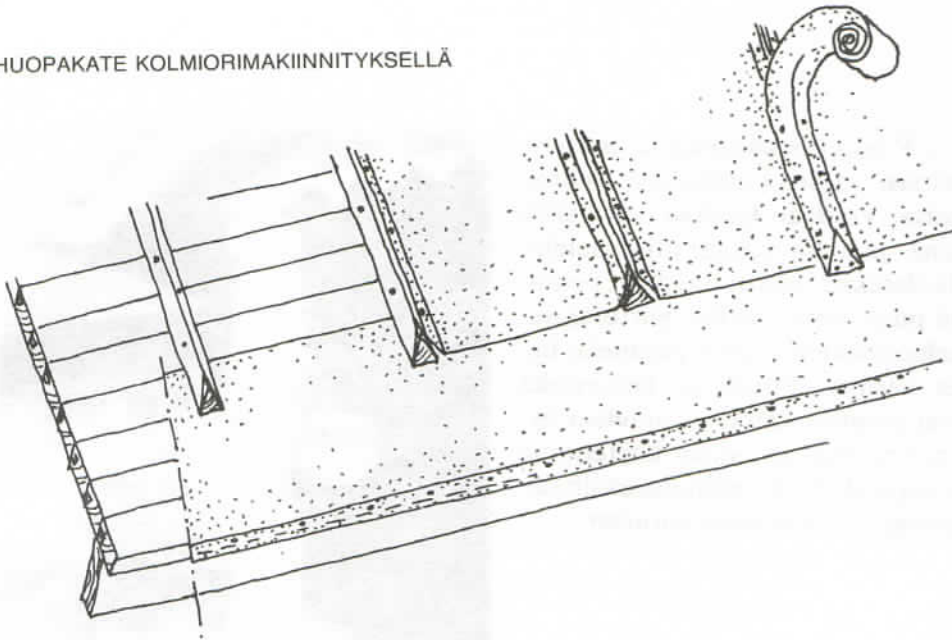
Kantavan rakenteen ulkopuolelle kiinnitetään tuulensuoja; levy tai teräpaperi. "Talon koko 'vaatetuksen' täytyy voida hengittää. Lämmön hidas vaellus seinän kautta ulos pitää rakenteen kuivana ja ulkoa saapuva korvausilma sisätilat raikkaina." (Perinteisen rakentamisen taitajat). Ulkoverhouksen ja tuulensuojan väliin pitää jättää ilmarako, joka estää esimerkiksi rankkasateella kosteuden siirtymisen ulkolaudoituksesta rakenteisiin.

Katto

Kattotyypin valinta vaikuttaa mökin ulkonäköön ratkaisevasti. Alueilla on yleensä kattotyyppejä koskevat määräykset, mutta persoonalliset mieltymykset saavat toivottavasti myös vaikuttaa. Vaihtelevuus on piristävää. Yhtenäisyysvaatimuksia voi olla esimerkiksi katon väryksessä, materiaalissa tai kattokaltevuudessa, ja muiden tekijöiden suhteen annetaan rakentajalle vapaammat kädet.

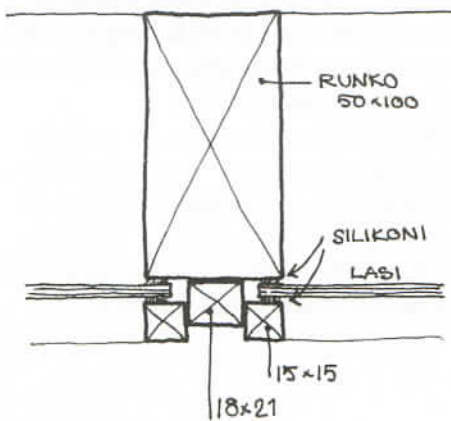
Suomalaiselle siirtolapuutarha-alueelle sopivia perinteisiä kattotyyppejä ovat harjakatto, mansardi- eli taitekatto, pulpettikatto ja aumakatto. Modernissa rakentamisessa käytetään usein näiden muunnelmia (kaksoispulpetti, epäsymmetrinen pulpetti jne.).

Käytetyimmät kattomateriaalit siirtolapuutarhamökeissä ovat tiili, huopa ja pelti. Tiili on kaunis ja hengittävä materiaali, ja sitä käytetään paljon myös muualla Euroopassa. Kattohuopa on halpa ja hyvä materiaali, jota on saatavana erilaatuisena ja -värisenä. Kauniita, perinteisiä värejä ovat

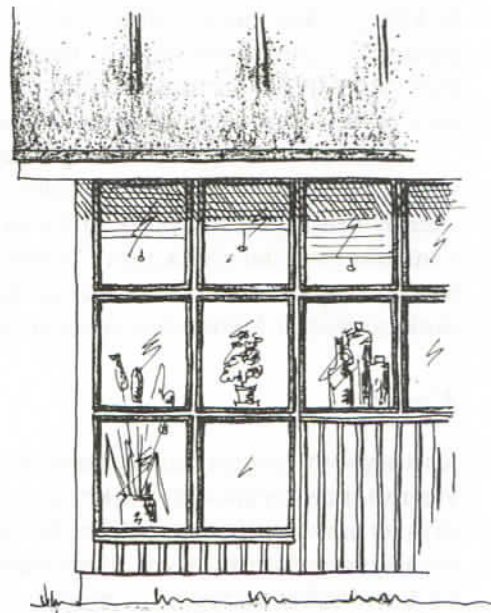

musta, punainen ja vihreä. Huovan voi kiinnittää ns. kolmiorimakiinnityksellä. Myös huopapäreitä käytetään. Pelti on yleinen kattomateriaali, samoin varttilevy.

Vesikaton tehtävänä on suojata rakennusta sateelta ja lumelta. Yläpohja toimii lämmöneristeenä. Vesikaton ja yläpohjan väliin jää ilmatila, joka edesauttaa katon tuuletusta. Nykyarkkitehtuuri suosii vesikaton muotoja noudattelevaa sisäkattoa, jolloin on muistettava jättää tarvittava tuuletusväli katon ja yläpohjan väliin.

LASIKUISTI
Yksinkertaiset lasit listakiinnityksellä

Ikkunat

Siirtolapuutarhamökkien ikkunat ovat pieniä, jotta ne sopisivat luontevasti mökin mittakaavaan. Jos halutaan suurempia ikkunapintoja, tehdään ikkunasta moniosainen ja rakennetaan se useammista ruuduista. Ei ole suositeltavaa puhkaista keskelle seinää suurta aukkoa, kuten oli tapana vielä 70-luvulla ja varsinkin 60-luvulla.

Pieniruutuisista ikkunoista tehty lasikuisti voi olla hyvin viehättävä. Markkinoilla on runsas valikoima ikkunoita, joista siirtolapuutarhurikin löytänee mieleisensä.

Sisärakenteet

Siirtolapuutarhamökki on kylmillään koko pitkän talven ajan ja joutuu kestämään suuria lämpötilan ja kosteuden vaihteluita. Tämä kannattaa ottaa huomioon sisätiloja suunniteltaessa ja materiaaleja valittaessa. Puu on hyvä materiaali sisätiloissakin, sillä se elää vaihteluiden mukaan. Puu ei murru, vaikka routa ja pakkanen koettelisivat rakennusta kovastikin, jolloin rakenteissa saattaa tapahtua pieniä siirtymiä. Paneeli on tässä suhteessa puukuitulevyjä kestävämpi, koska sen rakenne vielä lisää materiaalin joustavuutta.

Jos sisätilaa halutaan jakaa, se voidaan tehdä muutenkin kuin rakentamalla kiinteä väliseinä. Esimerkiksi keittotila tai makuusoppi voidaan erottaa verhoilla tai kevyellä säleiköllä muusta tilasta.

Jos korkeutta on tarpeeksi, voidaan tilan säästämiseksi rakentaa parvi. Parvi ei saisi peittää puolta enempää lattiapinta-alasta, ja sen alle tulisi jäädä pari metriä tilaa. Yläpuolellekin pitää jäädä istumakorkeus. Käytännössä vanhojen siirtolapuutarhamökkien korkeus ei yleensä riitä parven rakentamiseen ellei mökkiin tehdä rakenteellisia muutoksia. Vanhojen mökkien idyllisiä ullakkotiloja käytetään usein makuusoppina. Uusilla alueilla mahdollinen parvi otetaan huomioon jo mökkien suunnittelussa.

V.3 LAAJENNETAAN VANHAA

Kun on pitänyt majaa pienessä siirtolapuutarhamökissä aikansa ja tuntee sen jokaisen neliön ja kuution läpikotaisin, alkaa tupa kenties tuntua ahtaalta. Vuosien kuluessa tarpeet ja elämäntilanteet muuttuvat, samoin taloudelliset mahdollisuudet erilaisten suunnitelmien toteuttamiseen. Jonakin vuonna saattaa lisärakennus tai mökin laajennus tulla ajankohtaiseksi.

Tässä on kuitenkin pienen mietiskelytuokion paikka. Tarvitsenko todella lisätilaa? Entä pystyisikö sitä hankkimaan olemassaolevien neliöiden puitteissa esimerkiksi rakentamalla parven? Pystynkö suorittamaan laajennuksen ilman, että lisäosa häiritsee miljöötä? Laajennanko mökkiä vai teenkö kokonaan uuden rakennuksen? Mihin sijoitan lisäosan tai -rakennuksen? Onko rakennusoikeutta? Mitä sanovat naapurit?

Jos lisärakentamiseen päädytään, aloitetaan operaatio paperitöillä. Laajennus suunnitellaan huolellisesti, neuvotellaan asiasta yhdistyksen kanssa ja sen jälkeen haetaan rakennuslupaa.

Lisärakentamisen lähtökohtana on aina olemassaoleva rakennuskanta. Hurjimmat ideat on karsittava, sillä uuden on sopeuduttava vanhaan eikä päinvastoin. Jos rakennetaan kokonaan uusi rakennus, työkaluvaja, leikkimökki tms., tulee tyyliässä ja värityksessä myötäillä varsinaisen mökin tyyliä. Mökkiin kiinteästi liittyvän lisäosan suhteen täytyy olla vieläkin tarkempi. Lisäosan tulee olla todella samaa maata alkuperäisosan kanssa; kuin uusi nappu ruusunoksassa.

Mökin laajennusosan maalauksen yhteydessä kannattaa uusida myös alkuperäisosan maalipinta, jotta vaikutelmasta tulisi mahdollisimman yhtenäinen.

Kenties suunnittelun tuloksena päädytään rakentamaan vain terassi, yksinkertainen katos tai pergola. Yhdistyksestä saa tietää, tarvitaanko niitä varten erillisiä lupia.

V.4 KORJAUKSET JA KUNNOSSAPITO

Jotta mökki kestäisi asuttavana ja kauniina vuodesta ja vuosikymmenestä toiseen, täytyy siitä pitää huolta; aika ajoin korjata ja kunnostaa. Mökki on hyvä tarkastaa vuosittain, jotta mahdolliset puutteet ja viat paljastuisivat ajoissa. Jos vauriot pääsevät kovin pahoiksi, niitä saattaa olla vaikea tai mahdoton enää korjata. Silloin joudutaan turvautumaan materiaalien tai esimerkiksi ikkunoiden täydelliseen uusimiseen, mikä yleensä tulee kalliimmaksi kuin vanhan korjaus. Lisäksi uusittaessa vaikkapa vanhan mökin ikkunat, saattaa jotain olennaista sen tunnelmasta kadota.

Vuosittain kannattaa katsastaa ainakin seuraavat kohdat: ulkoverhouksen kunto, mahdollisesti eristeet, ikkunalasien ja -tiivisteiden kunto, ovet, yläpohja, vesikatto ja lattia.

Jo mökkiä asuttaessa on saattanut paljastua vikoja. Jos ikkunoista vetää, lattiat ovat kylmät, ulkoverhouksessa on lahokohtia tai maali hilseilee, on aika ryhtyä toimenpiteisiin.

Vanhojen siirtolapuutarhamökkien eristys on usein heikohko. Jos mökki tuntuu kolealta ja vetoiselta, on eristeiden kunto tarkastettava. Jos löydetään selvä vuotokohta, korjaus rajoitetaan vain tarpeelliseen. Mahdollista suurempaa eristeremonttia varten seinäeristeiden kunto ja paksuus todetaan esim. irrottamalla ulkovuoraus ikkunan alta tai irrottamalla jokin ikkunan-karmeista. Vanhoissa mökeissä se käy tavallisesti helposti. Syntyneestä aukosta nähdään puun kunto ikkunan ympärillä. Ikkunakohtaan voidaan lisätä eristettä, mutta jos täyte on kovin ohut tai painunut, ja voidaan päätellä eristeiden ylimalkaan olevan huonokuntoisia, uusitaan seinien koko eristys. Tehdäänkö se sisä- vai ulkopuolelta, riippuu kyseisten verhousmateriaalien kunnosta. Huonokuntoisempi materiaali puretaan ja korjataan tai uusitaan eristysremontin yhteydessä. Mineraalivillaeristeen paksuus on yleensä 10 senttiä.

Seinät muodostavat vain noin puolet rakennusten ulkopinnoista, joten pelkästään niiden eristäminen ei riitä kovin kylmässä ja vetoisessa mökissä. Myös katon ja lattian eristys tutkitaan. Kattoa avataan joko ulkoa tai sisältäpäin, ja tarpeen vaatiessa lisätään eristettä. Eristekerroksen paksuus saa olla yläpohjassa ainakin 10-15 senttiä.

Lattian suhteen on erityisen tärkeää tarkastaa alapohjan ja seinien yhtymäkohta, sillä pienikin ilmarako kylmentää koko lattian. Tarvittaessa lattia avataan ja vuotokohta tukitaan.

Jos lattia avataan kokonaan, kannattaa samalla eristää maan pinta esimerkiksi kevytsoralla. Näin voidaan vähentää vanhan mökin mahdollisia routavaurioita. Kevytsoran ja alapohjan (rossipohjan) välille on jätettävä riittävä tuuletusväli.

Vesikatto tarkastetaan säännöllisesti ja heikot kohdat uusitaan. Usein selvitetään pelkällä katemateriaalin paikkauksella.

Ikkunoita piiskaava sadevesi ja ainakin etelän puolella aurinko haurastuttavat vanhojen ikkunoiden kittauksia. Niitä täytyy aika ajoin uusida. Samassa yhteydessä kannattaa uusida myös vääntyneet listat ja huonokuntoiset, ruostuneet helat.

Vetoisen ikkunan vuorilaudat poistetaan, ja karmin ja seinän välinen rako tiivistetään huolellisesti esim. pursotettavalla silikonimassalla. Joskus riittää tiivistäminen tiivistenauhojen ja ikkunateipin avulla. Näin yksinkertaisin keinoin tilkitty ikkuna on yhtä tiivis kuin uusi.

Ulkoverhouksen korjaamiseen riittää yleensä lahokohtien uusiminen. Tilkkutäkkivaikutelma tösin uhkaa, jos vain uusittu kohta maalataan — vaikka alkuperäisvärilläkin. Seinäpinnan väri kun on varmasti vuosien saatossa muuttunut. Ulkoverhouksen korjaus kannattaakin tehdä kerralla perusteellisesti ja liittää siihen koko mökin maalausremontti.

Mökin maalaus tulee ajankohtaiseksi aina 5-15 vuoden välein riippuen sääolosuhteista, käytetyistä maaliaineista ja puun kunnosta. Yksinkertainen ohje neuvoo maalaamaan aina samantyyppisellä maalilla kuin millä pinta on aikaisemmin maalattu: öljymaalia öljymaalille, lateksia lateksille jne. Öljymaali ei pysy lateksin päällä. Öljymaalin liuotin irrottaa allaolevan lateksin, ja maalipinta irtoaa pinnasta. Jos lateksia laittaa öljymaalin päälle, se ei tartu pohjaan vaan hilseilee pois. Suunnilleen samoin käy, jos maalaa puna- tai keltamullan päälle lateksilla tai öljymaalilla. Mikäli haluaa vaihtaa maali-laatua, on pohja puhdistettava erittäin hyvin. Samaakin maalilaatua käytettäessä on hilseilevä irtonainen maali poistettava ennen uudelleenmaalaamista harjaamalla, kaapimalla tai maalinpoistoaineella.

Siirtolapuutarhamökkien maalaaminen vaaleahkoilla, peittäväillä maaleilla lienee säilyttämisen arvoinen perinne. Koristeet ja puuleikkaukset ovat parhaimmillaan vaaleina tai valkoisina, muusta pinnasta erottuvina. Ovissa ja ikkunanpuiteissa voi olla poikkeava, kokonaisuuteen sointuva sävy.

V.5 PUUTARHAN RAKENTEITA

Myös puutarhassa tarvitaan jonkin verran rakentajan taitoja. Kulkuväylät ja oleskelupiha tarvitsevat nurmikkoa kestävämpää katetta, ja säleikköjä tai pergolaa kaivataan kasvien tueksi. Rinnetontille rakennetaan muureja ja portaita.

Yksinkertainen kulkuväylä muodostuu askelpituuden (60-65 senttiä) päässä toisistaan olevista laatoista. Laatat voivat olla esimerkiksi neliömäisiä betonilaattoja tai kauniita liuskekilvilaattoja. Laattoja asennettaessa ruohoturvetta poistetaan laatan kohdalta noin viiden sentin paksuudelta, sillä laatan pinnan tulee olla nurmen tasalla, jottei ruohonleikkuu vaikeutuisi. Laatan kokoisien kuopan pohja tasoitetaan ja tarvittaessa hiekoitetaan, laatta lasketaan kuoppaan ja reunat siistitään. Ylimääräisiä ruohoturvelevyjä voi käyttää muun nurmikon paikkailuun.

Vanhoista sähköpylväistä syntyy komea puutarhapöytä.

Oleskelupihan kate ja yhtenäiset laattakäytävät vaativat pohjustuksen, jottei pinta alkaisi aikaa myöten aaltoilla. Pohjustuksena käytetään karkeaa soraa ja hiekkaa. Sorakerros tulee alle ja hiekka päällimmäiseksi. Sorahiekkapohja eristää pinnan routivasta maakerroksesta. Pohjustuskerroksen paksuus riippuu maan laadusta ja käytetystä katteesta. Yleensä riittää 5-10 sentin kerros. Ruohoturvetta ja maa-ainesta poistetaan ennen pohjustuksen levittämistä tarpeellinen määrä. Pohjustus tiivistetään ja tasoitetaan huolellisesti. On hyvä antaa pohjustuksen painua muutamia päiviä ennen pinnoituksen asentamista.

Pinnaksi sopivat mm. puu lankkuina, ritilöinä tai pölkkyinä, luonnonkivi- tai betonilaatat ja tiili.

Puuta käytettäessä kannattaa valita painekyllästettyä kestopuuta, joka on jonkin verran käsittelemätöntä kalliimpaa, mutta käytössä kestävämpää. Valmiita kestopuuritiloita saa useilta valmistajilta. Puupölkkyjen on oltava noin 20 sentin paksuisia, jotta ne eivät halkeilisi. Pöllit asetetaan sorahiekka-alustalle mahdollisimman tiiviisti vierekkäin. Väleihin lakaistaan veden avulla soran sekaista hiekkaa.

Käytävän tai oleskelualueen pinnoittaminen vapaamuotoisilla luonnonkivilaatoilla ei ole aivan helppoa, koska kivet saattavat olla hyvin eri muotoisia ja kokoisia. Onnistunut luonnonkivipinta on kuitenkin erittäin kaunis ja myös jalalle miellyttävä. Laatat asetellaan pohjustukselle siten, että väleistä saadaan mahdollisimman pieniä. Välit täytetään hiekalla — tai mullalla, mikäli niihin halutaan nurmea. Haluttaessa voidaan mullattuihin väleihin istuttaa jotain kukkivaa, mattoa muodostavaa kasvillisuutta. Liuskeet voidaan myös asetella betonista valetulle pohjalle. Tällaiseen kiinteään pihan 'lattiaan' tehdään kallistus noin kaksi senttiä metriä kohden veden poivirtauksen varmistamiseksi. Varsinkin luonnonkivilaatoista tulee erittäin liukkaita, jos vesi saa seistä niillä pitkään.

Neliönmuotoisten, esim. betonilaattojen asennuksessa on oltava tarkkana, jotta laatoitus saadaan suoraksi. Apuna kannattaa käyttää narua tai lautoja, ja jos mahdollista aloittaa työ jostakin kiinteästä reunasta, kuten

portaista tai mökin sokkelista. Laatat naputellaan kohdalleen käyttäen apuna puuvasaraa tai tavallisen vasaran vartta; vasaraniskut suoraan laatan pintaan murtavat sen helposti. Kun laatat on saatu paikoilleen, levitetään niiden päälle hiekkaa, joka lakaistaan veden avulla saumoihin.

Tiili sopii hyvin polun tai oleskelualueen katteeksi, sillä se varastoi lämpöä ja tuntuu miellyttävän lämpimältä paljaaseen jalkaan vielä pitkään illan viilennyttyä. Tiili ei vaadi yhtä syvää hiekkapohjustusta kuin laatat; ne voidaan asetella jopa suoraan tiiviiksi poljetulle maalle. Tiilet kestävät parhaiten kyljelleen ladottuina. Niistä sommitellaan haluttuja kuvioita, ja väleihin huuhdotaan hiekkaa niin, että raot varmasti täyttyvät.

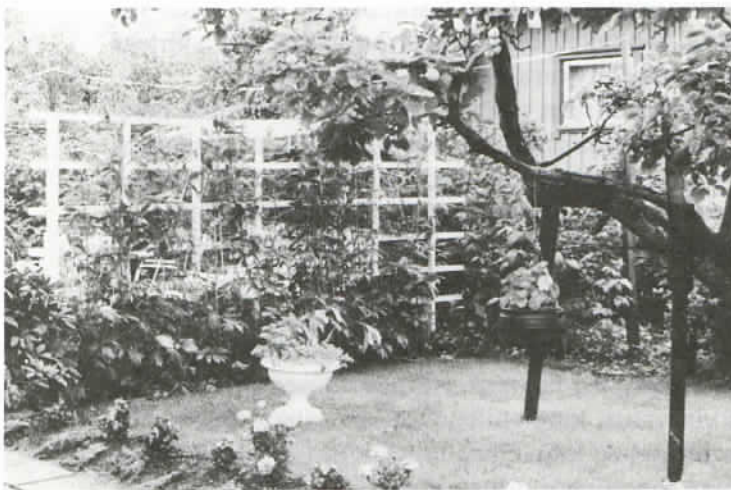
Rinnetontilla tarvitaan *pengerryksiä ja tukimuureja*. Pienellä siirtola-puutarhapalstalla niiden korkeus voi olla enintään puolisen metriä. Ns. kylmämuuri rakennetaan ilman laastia käyttäen maata sideaineena. Se perustetaan vajaan puolen metrin syvyydeltä käyttäen kiviä ja karkeaa soraa. Tukimuuri ladotaan mahdollisimman tasapintaisista kivistä ja tehdään lievästi taaksepäin kaltevaksi. Tausta tiivistetään työn edistyessä mullalla. Väleihin voidaan jo rakennusvaiheessa istuttaa kivikkokasveja, jolloin muuri viheriöi ja kukkii heti alusta alkaen.

Portaat voidaan rakentaa esimerkiksi kestopuusta, kivistä, betonilaatoista tai vaikkapa vanhoista ratapölkkyistä. Sopiva portaan korkeus on noin 15 senttiä, kun askelman etenemä etureunasta takareunaan on 35 senttiä. Pienien puutarhaportaiden sideaineeksi riittää multa. Portaat muotoillaan rinteeseen merkkitikkujen ja narun avulla, ja porrastasanteet tasoitetaan huolellisesti ennen laatan tai kestopuuaskelman asettamista.

Puu on hyvä materiaali erilaisille *säleiköille ja pergoloille*. Yksinkertainen säleikkö rakennetaan 2,5x2,5 -senttisistä rimoista naulaamalla. Säleikkö kiinnitetään silmukkaruuvein seinän koukkuihin. Jos se pystytetään maahan, on ulommaisten, maahan upotettavien pystypuiden oltava tukevampia ja tietenkin pidempiä kuin muiden.

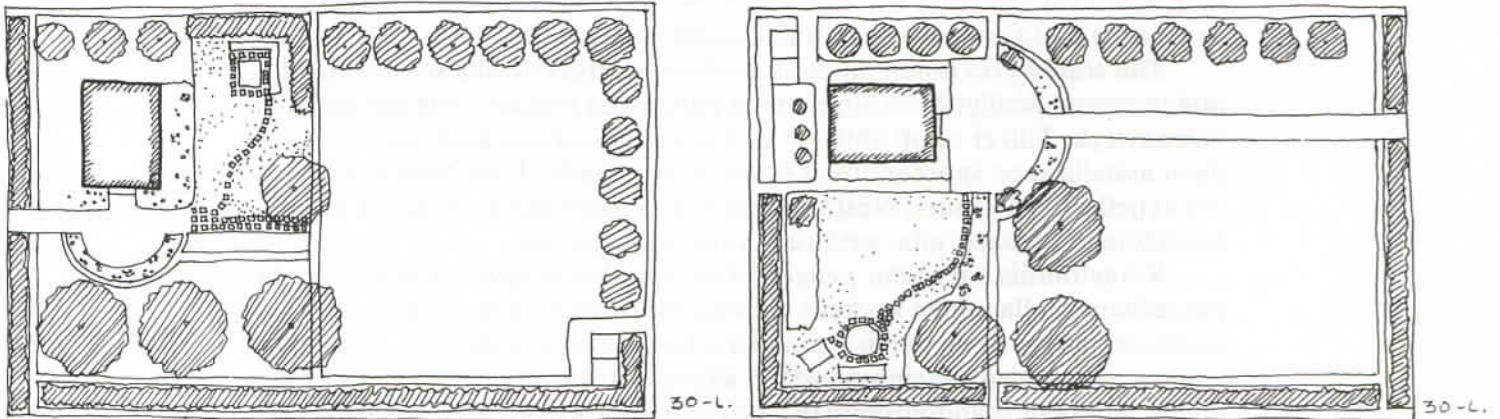
Pergolan pystyosiin valitaan vankempaa rimaa kuin vaakaosiin. Kun vaakaosiin käytetään ohuehkoa rimaa, antaa pystyosien leveämpi rima tarvittavaa tukevuutta rakenteelle. Pystysuoriin reunapylväisiin käytetään tukevaa lautaa. Jos pergolaan rakennetaan katto, tehdään myös ylin poikki-puu laudoista, joihin kattosäleikkö kiinnitetään.

Säleiköt ja pergolat voi maalata, kyllästää tai lakata esimerkiksi säänkestävällä venelakalla. Maahan upotettavat pystypuut on aina kyllästettävä.

VI TOIMIVA PUUTARHAPALSTA VAATII SUUNNITTELUA

Palstan ja sen eri toimintojen suunnittelussa siirtolapuutarhaviilijää odottaa mielenkiintoinen ja haastava tehtävä. Suunnittelutyön osuutta ei ole syytä väheksyä, vaikka mieli tekisikin tarttua oikopäätä lapioon ja alkaa kaivaa. Kun palstan rakentamisessa eteen tulevat ongelmat ja siihen vaikuttavat tekijät tiedostetaan ja otetaan huomioon etukäteen, vältetään pahimmilta virheiltiltä. Ne saattavat puutarhan ollessa kyseessä osoittautua kalliiksi, ja niiden korjaaminen on työlästä. Kynä ja paperi ovat hyviä apuvälineitä suunnittelussa, sillä muisti tekee helposti tepposensa viimeistään keväällä taimitarhan runsaudenpulassa.

Meillä on pitkät talvikuukaudet, jotka ovat omiaan hyödylliseen ideointiin mieluisan aiheen parissa. Puutarha uudistuu joka vuosi, ja aina se on yhtä kiintoisa suunnittelun kohde. Niinpä — kun tammikuun pakkaset pakkottavat viihtymään sisätiloissa — ottaa yhtä hyvin vanha kuin aloittelevakin siirtolapuutarhuri kynän käteensä ja alkaa hahmotella toiveidensa palstaa...

Aloitetaanpa alusta.

VI.1 ILMASTO

Suomi on jaettu ilmastollisten tekijöiden perusteella puiden ja koristekasvien menestymistä ajatellen seitsemään vyöhykkeeseen. Puutarha-alan julkaisuissa ja taimimyymälöissä on tapana ilmaista kasvien kestävyys vyöhykenumeroin. Leveysasteet, pinnanmuodostuksen korkeuserot ja suurten vesistöjen läheisyys ovat pohjana vyöhykejaolle, mutta paikalliset olosuhteet saattavat vaihdella melko paljon vyöhykerajojen sisäpuolellakin.

Rinnetontin paahteisuus, lumipeitteen paksuus ja syvyys, läheinen metsä, järvi tai muu vesistö ovat ns. *pienilmastollisia tekijöitä*, jotka tulee ottaa huomioon kasvilajeja valittaessa. Vesistöt, metsät ja kasvupaikan suojaisuus luovat suotuisia kasvuedellytyksiä. Päinvastaiset ominaisuudet kasvupaikan kuivuus, aukeus ja tuulisuus saattavat merkitä ankarampia olosuhteita kuin karttapiirroksen vyöhykejaosta saattaisi päätellä.

Yhtä ja toista voidaan kuitenkin aina tehdä kasvuedellytysten parantamiseksi ilmastonkin osalta. Aukeilla alueilla voidaan suojaistutuksilla ja aitauksilla luoda tuulensuojaa. Tällöin on hyvä muistaa, että pensaita, jonka hoito ja kasvattaminen kylläkin vaatii kärsivällisyyttä, on tähän tarkoitukseen verrattomasti parempi vaihtoehto kuin tiivis lauta-aita tai muuri. Tiivi aita saa sitä vasten painautuvan ilmapirran nousemaan ja aiheuttaa helposti

pyörteitä ja puuskia, jotka tuntuvat juuri siellä missä niitä vähiten kaivataan — sisällä puutarhassa, oleskeluryhmässä, kasvimaalla. Sitä vastoin pensasaita toimii suodattimen tavoin, joka päästää ilmavirran lävitseen niin, että siitä aidan sisäpuolella on jäljellä vain kevyt henkäys.

Kasvillisuuden monipuolisuus — puut, pensaat ja matala kasvillisuus sopivasti ryhmiteltyinä — on omiaan jo melko alhaisessa vaiheessa luomaan puutarhan edullista pienilmastoa, joka vuosi vuodelta vain paranee.

Lisäksi voidaan käyttää hyväksi palstan rakennuksia. Seinän vierusaurinkoisella puolella on aina muuta ympäristöä lämpimämpi, ja tarjoaa mahdollisuuden viljellä vaativampia kasveja, jotka yleensä eivät vyöhykkeellä viihdy. Jokainen puutarhaan kotiutunut uusi kasvi luo puolestaan edelleen suotuisaa pienilmastoa ja lisää kasvien ja ihmisten viihtyvyyttä.

VI.2 MAAPERÄ

Maapohja on ilmaston ohella siirtolapuutarhurin luontaisetä, josta paljolti riippuu tulevan kasvillisuuden kukoistus, hyvinvointi ja vastustuskyky. Kuohkea maaperä, jossa on rikas pieneliöstö, antaa luonnollisesti parhaat lähtökohdat onnistuneelle viljelylle.

Maaperä vaikuttaa myös kasvien talvehtimiseen. Kevyt, ilmava ja hiekkapitoinen maa on lämmintä, ja kasvi talvehtii siinä paremmin kuin jäykässä, raskaassa savimaassa. Savimaa läpäisee huonosti vettä ja on kylmä. Kevätkylvöihin ja istutuksiin päästään myös hiekkamaalla aikaisemmin kuin savimaalla. Savimaa saattaa kuitenkin olla hiekkamaata ravinteikkaampaa, mutta vaatii lähes aina huolellisen maanparannustyön ennenkuin kasvit saadaan siinä viihtymään.

Maa-analyysin teettäminen Viljavuuspalvelulla kannattaa, jos halutaan päästä heti hyvään alkuun viljelyssä ja saada satoakin. Viljavuuspalvelu toimittaa maalaji- ja ravinneanalyysin lisäksi tilannekohtaiset maanparannus- ja lannoitusohjeet.

KALKITUS, LANNOITUS, MAANPARANNUS ONNISTUU

KUN TUNNET MAAN OMINAISUUDET

Viljavuustutkimus antaa tietoa maalajista, multavuudesta, maan happamuudesta ja ravinteisuudesta.

Analyysitulosten perusteella voit arvioida tarvittavat lannoite- ja kalkkimäärät. Samoin ohjaat lannoittavan kompostin palttasi sinne, missä sitä eniten tarvitaan.

Viljavuuspalvelu antaa halutessasi analyysituloksiin perustuvat lannoitus-, kalkitus- ja maanparannusohjeet. Ohjeet annetaan myös luonnonmukaista lannoitusta varten.

Kysy lisätietoja Viljavuuspalvelusta

VILJAVUUSPALVELU OY

Veikkilontie 4, 00410 Helsinki Puh. 90-566 4144
Telekatu 12, 20360 Turku Puh. 921-386 345
64200 Närpiö Puh. 962-42012

VI.3 OLEMASSAOLEVA KASVILLISUUS JA MAISEMATEKIJÄT

Useat aloittelevat siirtolapuutarhurit saavat viljeltäväkseen palstan, jolla jo on kasvillisuutta, rikkaruohoineen kaikkineen. Tällöin tulisi koettaa hahmottaa mielessään pihan alkuperäistä suunnitelmaa, jota mukailten voidaan viljelyä jatkaa ja kehittää. Olemassaolevaan kasvillisuuteen tulisi suhtautua tarpeellisella kunnioituksella; kitkeä, lannoittaa, muokata ja nuorentaa mieluummin kuin laittaa kaikki uusiksi. Palstan perusteellinen myllertäminen häiritsee pieneliöstön toimintaa, järkyttää jo syntynyttä maan biologista tasapainoa ja siten huonontaa maaperää. Lisäksi liian voimalliset toimenpiteet rumentavat maiseman pitkäksi aikaa muiden kuin palstanhaltijan silmissä, joka multakasoissa ja koneiden surinassa näkee ja kuulee vain paltansa uuden, entistä ehomman kukoistuksen.

Maisematekijöitä pohdittaessa tulee ottaa huomioon mittasuhteet, jotka siirtolapuutarha-alueilla ovat pienehköjä. Suurten kasvien suosiminen saa palstan helposti tuntumaan ahtaalta. Useilla alueilla on puiden koon suhteen suosituksia, joita tulee noudattaa pitämällä puut leikkauksin sopivan kokoisina. Hillitty monimuotoisuus periaatteena taannee riittävän vaihtelevuuden ja luo rauhallisen tunnelman, jota puutarhasta etsimme.

VI.4 PALSTAN KÄYTTÖSUUNNITELMA JA POHJAPIIRROS

Omat mieltymyksemme määräävät, hankimmeko puutarhaan etupäässä hyöty- vai koristekasveja. Useimmat haluavat molempia. Käyttösuunnitelma ratkaisee pitkälti palstan tilanjaon, ja sitä pohdittaessa alkaa palstan pohjapiirros hahmottua. Tässä vaiheessa kannattaa piirtää paperille palsta pääpiirteissään: rajat, majan sijainti ja koko, tie päätieltä majalle, mahdolliset lisärakennukset ja säilytettävä kasvillisuus. Jos ruutupaperin ruutu vastaa 1 m²:n alaa todellisuudessa, on oikeat etäisyydet helppo mitata.

Joillakin siirtolapuutarha-alueilla on melko tarkat suositukset tai ainakin reunaehdot kasvilajien valinnalle, kasvien koolle, lukumäärälle ja palstan eri toimintojen sijainnille. Näihin suosituksiin kannattaa nyt tutustua, sillä ne antavat rungon suunnittelulle ja auttavat epävarmaa ongelmien ratkaisemisessa. Persoonallisten mieltymysten toteuttamiselle jäänee silti riittävästi liikkumatilaa; koko aluetta koskevista yhtenäisistä suosituksista huolimatta on tuskin kahta samanlaista palstaa nähty.

Oleskelupiha, hedelmäpuut, hyöty- ja koristepensaat, kasvimaat, koristekasvit, yrttimaa ja mahdollinen lasten leikkipaikka ovat palstan elementtejä, joiden sijainti ja suuruus hahmotellaan pääpiirteissään paperille. Oleskelupiha tulisi sijoittaa majan välittömässä läheisyydessä, kuin sisätilan jatkeena, jolloin siitä on eniten hyötyä ja iloa. Pihaan perälle järjestetty oleskelupiha, jonne pitää vartta vasten lähteä oleskelemaan, jää pian unohdettiin.

Alueen ei tarvitse olla kovin suuri, riittää kun sinne mahtuu pöytä, muutama puutarhatuoli tai pari penkkiä ja haluttaessa grilli. Tarkoitus on luoda viihtyisä, huonomainen tila. Liikat neliöt saavat paikan vain tuntumaan aukealta ja vievät kallisarvoista viljelypinta-alaa.

Oleskelupiha ympärillä ovat ihailtavina puutarhan kauneimmat kasvit, kukat, köynnökset ja koristepensaat. On hyvä pitää mieli avoimena myös uusille, ennakkoluulottomille kauneuselämyksille. Monien hyötykasvien hillitty charmi ei huuda huomiota, mutta avautuu, kun vain osaa katsoa. Ruohosipulimätäs on kaunis ja kasvilavan lasinalaisen elämän kehittymistä on kiintoisaa seurata. Köynnössäleiköllä, pensailla ja perennoilla luodaan ulko-olohuoneelle tarvittavaa suojaa.

Lasten leikkipaikan, jos sellaista suunnitellaan, tulee liittyä oleskelualueeseen; sitä kiinteämmin mitä pienemmistä lapsista on kysymys. Lapset haluavat hiekkalaatikollaankin tuntea osallistuvansa yhteiseen elämään.

Perunamaat, porkkanapenkit ja mansikkamaat voi jo sijoittaa hieman kauemmaksi. Ne muodostavat marjapensaiden ohella varsinaisen hyötypuutarha-alueen, joka usein on olennainen osa koko palsta-alasta. Kasvimaat on hyödyllinen, tarkoituksenmukainen ja hyvin hoidettuna myös kaunis, eikä sitä ole syytä piilottaa katseilta ja työntää palstan perimmäiseen nurkkaan. Kasvi- ja yrttimaille voidaan antaa niille kuuluva arvo sijoittamalla ne vaikkapa tulopihalle.

Yksittäisten kasvien paikka valitaan etenemällä suurimmasta pienimpään. Ensin siis sijoitetaan puut, sitten köynnöskasvit säleikköineen, sen jälkeen pensaatsat ja lopulta moni- ja yksivuotiset kukat.

Puut ja pensaatsat luovat maisemaa. Niiden avulla rakennuksia voidaan pehmentää ja saada ne luontevasti liittymään ympäristöönsä. Puut luovat ulottuvuutta ja syvyyttä; tilan, jossa muut elementit ja myös ihminen saavat oikeat mittasuhteensa.

Pensaatsat muodostavat välivyöhykkeen puiden ja aluskasvillisuuden välille. Ne ovat korvaamattomia pihan tilanjakajina ja jäsentäjinä, talon seinustalla jyrkkien ääriviivojen pehmentäjinä sekä näkö- ja tuulensuojina. Pensaatsaita oikein sijoittamalla muodostuu puutarhasta tasapainoinen kokonaisuus.

Aluskasvillisuuden muodostavat ruohokenttä ja kukat. Suuret ruohokentät saattavat joskus olla tarpeellisia peli- ym. alueina, mutta ne saavat helposti aikaan aution vaikutelman. Yksitoikkoisuutta torjuvat puut, pensaatsat ja perennat, joille vihreä ruohomatto puolestaan muodostaa parhaan mahdollisen taustan.

Perennapenkki on melkein välttämättömyys jokaisen siirtolapuutarhurin kesäkodissa. Sen väriloisto on puutarhan loppusilaus ja kohokohta, joka saa unohtamaan selkäsäryn ja lukuisat kitkemiseen uhratut työtunnit. Sitäpaitsi hyvin pohjustettu perennapenkki ei ole niin suuritöinen kuin luullaan. Penkkejä voi sijoittaa palstalle useampiakin: oleskeluryhmän yhteyteen, sisääntulopolun varteen tai nurmikolle, jossa perennapenkin väriläiskä näyttää hauskalta.

Ei pidä unohtaa kesäkukkiakaan. Niille voidaan varata alue, joka yllättää joka vuosi erilaisuudellaan. Tai entäpä jos jättäisi osan nurmikosta leikkaamatta ja kylväisi kesäkukat sinne sekaan?

Yhtä ja toista saamme pieneen puutarhaamme mahtumaan, ja avainsana on tietysti — suunnittelu.

VI.5 SOPIVIA ISTUTUSETÄISYYKSIÄ

- hedelmäpuut neljän metrin etäisyydellä rajasta ja 6-8 metrin päähän toisistaan
- marja- ja koristepensaatsat 1,5-2 metrin etäisyydelle rajasta
- viinimarjapensaatsat 2-2,5 metrin, karviaismarjapensaatsat 1,5-2 metrin etäisyydelle toisistaan
- vadelma-aita yhden metrin etäisyydelle rajasta
- leikattu pensasaita 40 sentin etäisyydelle rajasta

VII PALSTAN HOITO JA VILJELY

VII.1 MAALAJIT

Maan laadun ja ravinnepitoisuuden tuntemus on tärkeää, jotta saisimme parhaan mahdollisen kasvualustan haluamillemme kasveille. Viljavuuspalvelun perustutkimus selvittää maan multavuuden, happamuuden ja ravinnetilan, ja on varmasti hintansa arvoinen. Melko pitkälle voidaan päästä myös kotikonstein: tutkimalla, tunnustelemalla, olemassaolevaa kasvillisuutta tarkkailemalla. Jokainen maatyypin vaatii omat erityistoimenpiteensä.

Normaalissa viljelysmaassa erotetaan kolme kerrosta: multamaa, jankko ja pohjamaa.

Multakerros on ylin, noin 5-25 sentin paksuinen kerros, jossa enin osa kasvien juurista sijaitsee.

Jankko on alempi, vähäisen humuspitoisuutensa vuoksi väriltään vaalea kerros, joka toimii maan ravinnevarastona. Savipitoinen jankko on parasta. Jankko on hedelmätöntä maata, jota ei syväkynnöllä saisi nostaa maan pintaan.

Pohjamaa ei tiivytensä vuoksi vaikuta viljelemiseen.

Multakerros voi olla eloperäistä eli orgaanista tai kivennäismaata. Paras puutarhamaa syntyy näiden yhdistelmästä, joskin eloperäisellä aineella — maan humuspitoisuudella — on ratkaiseva merkitys. Humuspitoinen maa on väriltään tummaa, lähes mustaa, ja se sisältää runsaasti pieneliöitä ja maatuvia kasvien jätteitä. Humuspitoista maata kutsutaan mullaksi.

Kivennäismaat

Moreeni- eli soramaa on kivistä, erittäin hyvin vettä läpäisevää maata, joka sellaisenaan ei juuri sovellu viljelyyn. Se kaipaa kohennukseksi runsaasti humuspitoista ainesta, esimerkiksi kompostimultaa ja luonnonlantaa pystyäkseen paremmin pidättämään vettä ja ravinteita.

Hiekkamaa tuntuu sormissa rakeiselta ja on helposti muokkautuvaa märkänäkin. Soramaan tavoin se kuitenkin kuivuu helposti, mitä voidaan korjata lisäämällä maahan vettä ja ravinteita pidättävää humuspitoista ainesta.

Hieta- eli kangasmaa on hiekkamaata hienojakoisempaa. Se on melko huonosti muokkautuvaa ja ravinteetonta, mutta pidättää vettä hiekkamaata paremmin. Lisäämällä multavuutta ja luonnonlantaa siitä saadaan ajan mittaan hyvää puutarhamaata.

Hiesumaa on tiivistä, ilmatonta, kuivana tomuavaa ja märkänä juoksevaa; siis varsin hankalaa viljelymaata, jonka ravinnepitoisuuttakaan ei voi kehua. Hiesumaa vaatii runsaasti multaa ja muokkausta tullakseen viljelykelpoiseksi.

Savimaa on märkänä muovailtavaa, kuivana kovaa ja hankalasti muokattavaa, paakkuista tai rakeista maata, jossa on vähintään 30 prosenttia saviainesta eli savesta. Ns. aitosavessa saveksen osuus on yli 60 prosenttia. Märkä savi ei hiesun tavoin juokse eikä se kuivana kuoretu, ja vaikka se onkin kylmää ja rakenteeltaan tiivistä, sen ravinteikkaus tavallisesti riittää antamaan melko hyvät lähtökohdat puutarhaviljelylle.

Savimaan hoito on alkuvaiheessa melko työlästä, sillä se vaatii perusteellista muokkausta, maankäännön syksyisin ja vaikeissa tapauksissa salaajituksen, jotta saavutettaisiin pieneliötoiminnan vaatima ilmankierto. Oljensekainen hevosenlanta on hyvä savimaan maanparennusaine. Lisäksi tarvitaan yleensä kalkitusta.

Eloperäiset maat

Turvemaa on tummanruskeaa, huokoista, kevyttä ja ravinteikasta maata, joka liian happamuutensa vuoksi tarvitsee yleensä kalkituksen. Hiekka ja savi parantavat löyhän turvemaan rakennetta.

Multamaa on lämmintä, mustaa, humuspitoista ja helposti muokkautuvaa, siis ihanteellista puutarhamaata. Kevyt muokkaus ilmavuuden parantamiseksi esimerkiksi sateen jälkeen sekä kalkin lisäys saattavat olla tarpeen.

Lieju ja muta ovat kevyitä, eloperäisiä maalajeja, jotka kuivuuksaan halkeilevat. Multavuutta lisäämällä niistäkin saadaan hyvää puutarhamaata.

VII.2 MAAKIN TARVITSEE HOITOA

Maan viljavuus, hedelmällisyys ja hyvinvointi luovat perustan terveille, vastustuskykyisille kasveille. Joskus maa voi täyttää onnistuneen kasvun edellytykset sellaisenaankin; esimerkiksi vapaasti kasvaneen lehtometsän maa-aines on tavallisesti ravinteikkaampaa, kuohkeampaa ja hivenainepitoisempaa kuin ahkerastikin hoidettu puutarhamaa. Kun olosuhteet ovat otolliset, luonto osaa nämäkin asiat parhaiten.

Useimmat viljeltäviksi aiotut maat tarvitsevat kuitenkin jonkinlaista apua — maanparannusta — jotta kasvu pääsisi hyvään alkuun. Jatkossakaan maata ei tule jättää oman onnensa nojaan, vaan sitä on jatkuvasti hoidettava ravinteita säästävin ja kasvien luontaista elinvoimaan tukevin toimenpitein.

Parasta puutarhamaata on mururakenteinen, ilmava, mutta kuitenkin vettä ja ravinteita pidättävä maa. Maan pieneliöt ja kastemadot ovat oivallisia mururakenteen muodostajia ja ylläpitäjiä, ja niiden toimintaa on mahdollisuuksien mukaan varottava häiritsemästä esimerkiksi syväkynnöillä. Maan voimallinen kääntäminen voi myös kuivattaa maata ja saattaa aiheuttaa orgaanisten, vielä maatumattomien aineiden joutumisen liian syvälle maahan, jolloin ne mätänevät ilmaa tarvitsevien lahottajabakteerien ja

-sienien puuttuessa. Maan pinnalla kaikki orgaaninen aines on lahottajabakteerien ansiosta vaaratonta. Lannoitteet ja kompostiaines tulisikin aina harata kevyesti maan pintakerrokseen, jossa ne toimivat myös katteen tavoin ja edistävät maan luonnollista pieneliötoimintaa.

Yleensä tulisi maan muokkausta ja harausta suosia kääntämisen sijasta. Pintaharaus suojelee maata liialliselta kuivumiselta, torjuu rikkaruohoja ja vapauttaa maan humuksen tyypeä kasvien käyttöön. Varsinkin hiekkamaila riittää kevyehkö muokkaus ja haraus hyvin.

Joskus maankäntö on kuitenkin tarpeen, esimerkiksi raskaan saviin kuohkeuttamiseksi. Paras maankäntöaika on syksyllä, sillä talven routa edesauttaa mururakenteen syntymistä. Maata kannattaa kääntää vain 15-20 sentin syvyydeltä. Lapionpistosta syntyvä kokkare jätetään murentamatta, jotta roudan murustava vaikutus olisi mahdollisimman tehokas. Syksyllä käännetty maa tarvitsee keväällä vain kevyen pintamuokkauksen ja tasoituksen, ja kasvien itämiselle tärkeä kevätkosteus pintakerroksen alla säilyy.

Kevätmuokkaus tehdään keväällä juuri kun pintamaa on kuivunut, mutta maa on syvemmällä vielä kosteaa. Liian aikainen tai myöhäinen kevätmuokkaus saa varsinkin savi- ja hiesumailloihin aikaan kovia kokkareita, ja itäminen ja kasvu vaikeutuvat.

Jos maa on pahoin hankalien rikkakasvien, esimerkiksi juolavehnan peitossa, tuo *kesannointi* avun. Kesannointi ei puutarhurille merkitse laakereillaan lepäämistä. Maan annetaan olla viljelemättä koko kasvukauden ajan (täyskesannointi) tai osan siitä (puolikesannointi), mutta maata muokataan ahkerasti ja poistetaan toistuvasti kaikki muokattaessa maan pintaan ilmestyvät kasvien osat. Kun maa näin käsitellään useaan kertaan kasvukauden aikana, saadaan se vapautetuksi rikkakasveista kokonaan. Jos kesannointiin vielä yhdistetään ioppukesän vihantalannoitus, vältetään maan eloperäisen aineksen, humuksen, liiallinen kuluttaminen, mikä maata voimaperäisesti muokattaessa aina uhkaa.

Siis näin: kesäkuusta heinäkuun puoliväliin maata kesannoidaan. Heinäkuussa kylvetään vihantakasvusto eli apilaa, herneitä, rapsia tms. tyyppä kerääviä kasveja. Vihantalannoituskasvit pystyvät käyttämään kivennäisiin sitoutuneita ravintoaineita, ja lahotessaan ne vapauttavat keräämänsä ravin-

teet puutarhakasvien käyttöön. Ne myös varjostavat rikkakasveja ja ehkäisevät näin niiden kasvua ja leviämistä. Syksyllä maa muokataan ja vihantakasvit harataan pintamaahan. Näillä toimilla maa vapautetaan rikkakasveista, saadaan ravinteikkaaksi ja kuohkeaksi seuraavaa kasvukautta varten.

Samaan tulokseen kuin vihantalannoituksella päästään käyttämällä *katetta*. Tällöin maa peitetään paksulla olki-, lehti- tai vastaavalla mieluiten eloperäisellä kerroksella. Rikkakasvien kasvu ehtyy, kun ne eivät pääse kasvamaan katteen läpi. Alle voidaan laittaa esimerkiksi pahvia, jolloin katteen vaikutus vielä tehostuu. Yksivuotiset rikkakasvit häviävät katteella, monivuotisia varten tarvitaan yleensä kitkemistä tai alkukesän kesannoiti.

Jos tuleva viljelypalsta kasvaa ruohoa tai heinää, voidaan maa vain kääntää tai kuoria ohut maakerros pois ja tehdä ruohoturpeesta kompostia. Kuorimisen jälkeen maata voidaan lannoittaa ja muokata.

VII.3 MAANPARANNUSAINHEET

Maanparannusaineiden ja lannoitteiden ero on liukuva. Useita ns. maanparannusaineita voidaan pitää lannoitteina ja päinvastoin. Maanparannusaineilla tarkoitetaan kuitenkin yleensä maan *rakenteeseen* vaikuttavia aineksia, lannoitteet taas vaikuttavat etupäässä maan *ravinnepitoisuuteen*.

Kasvuturve on yleisimpiä maanparannusaineita. Se on hitaasti hajautuvaa. Pitkälle maatuneiden turpeiden käyttöä on syytä välttää, sillä ne saattavat huonontaa maan rakennetta. Koska turpeesta puuttuvat kivennäisaineet, on usein edullista sekoittaa siihen hiekkaa. Turvetta levitetään maan pinnalle 5-10 sentin kerros, jolloin se toimii katteena ja sekoittuu hitaasti maahan.

Kuorihumus on sahateollisuuden jätteestä, puunkuoresta kompostoidulla valmistettua maanparannusainetta. Kuorihumus on hyödyllinen maan kuohkeuttaja, jota käytetään usein katteena. Se on vielä hitaammin hajautuvaa kuin turve, ja sen maanparannusvaikutus voi kestää lähes 20 vuotta.

Kompostoidut, maatuneet *oljet* ovat erinomaista maanparannusainetta varsinkin raskailla hiekka- ja savimailla. Lahotessaan oljet sitovat typpeä, joten lievä typpilannoitus sen käytön yhteydessä saattaa olla tarpeen. Kuvia, 10-20 sentin pituisiksi silputtuja, kompostoitamattomia olkia voidaan käyttää esim. maanpinnan katteena kylvörivien välissä tai kasvien juurilla, jolloin ne suojaavat maata kuivumiselta ja estävät rikkakasvien kasvua.

Kutterinlastu ja *sahajauho* lisäävät maan multavuutta. Lepästä saatava kutterinlastu on erityisen tehokasta. Kanaloiden kutterinlastunsekainen kananlanta on mainiota lannoitetta. Sahajauho on parasta lahonneena, ja kasvien juurille levitettynä se edistää monien lajien, kuten tomaatin ja porkkanan kasvua.

Kompostimulta on viljelyssä korvaamatonta. Kompostimullan mukana maan omat ravinteet palautetaan siihen takaisin luonnollisessa muodossaan. Se on hyvin humuspitoista ja kiihdyttää maan toimintaa, mikä puolestaan edistää kasvien kasvua ja elinvoimaisuutta pakottamatta niitä kuitenkaan liialliseen venymiseen väkilannoitteiden tavoin.

Merilevällä on todettu olevan runsaasti luonnollista kasvinsuojelua edistäviä ja kasvien vastustuskykyä lisääviä ominaisuuksia. Rannikolla asuva on edullisessa asemassa, kun hän voi kerätä merilevää suoraan rannalta, jonne sitä usein ajautuu, ja levittää sen tuoreeltaan, vielä kosteana kasvi-maalle. Tällöin merilevän edulliset ominaisuudet ovat voimakkaimmillaan. Levää voidaan myös kompostoida, jolloin siitä saadaan hyvää multaa. Saastunutta merilevää ei kuitenkaan saa tuoda puutarhaan.

Hiekka, savi ja multa toimivat myös maanparannusaineina. Hiekan tai saven avulla parannetaan löyhää turvemaata, ja multa lisää kaikkien maa-lajien humuspitoisuutta. Hiekkaa ja savea ei tule sekoittaa keskenään, sillä ne tekevät maan erittäin raskaaksi, syntyy betonia!

VII.4 LANNOITTAMINEN — MITÄ KASVI TARVITSEE

Kasvi tarvitsee elääkseen valoa, ilmaa, vettä ja maata (= kasvualusta). Kasvaakseen ja voidakseen hyvin, kehittääkseen kukkia, siemeniä ja hedelmiä se tarvitsee lukuisia ravintoaineita, joita se saa juuriensa ja lehtiensä avulla mainituista elementeistä tai niiden välityksellä.

Tällaisia tärkeitä ravinto- ja rakennusaineita ovat hiili, happi, vety ja typpi (perusravinteita kasvuun ja valkuaisen tuotantoon), kalsium (edullisen happo-emästasapainon aikaansaamiseen), fosfori (kukkien ja hedelmien muodostamiseen), magnesium (lehtivihreän muodostamiseen), sekä natrium, kloori ja pii.

Lisäksi kasvi tarvitsee välttämättä useita hivenaineita, joista tärkeimpiä ovat rauta, mangaani, kupari, sinkki, molybdeeni ja boori.

On tärkeää, että kasvit saavat nämä ravinteet luonnollisissa muodoissa, suhteissa ja pitoisuuksissa. Tämä on mahdollista annettaessa luontoperäisiä, biologisia lannoitteita, kun taas väkilannoitteet ovat kemiallisia valmisteita ja usein moninkertaisesti väkevöityjä. Väkilannoitteet ja biologiset lannoitteet eivät vaikutukseltaan vastaa toisiaan. Esimerkiksi väkilannoitteen tyyppi ja eloperäisestä lähteestä, kuten kompostista saatavan tyyppiin vaikutus kasviin on erilainen. Tunnettu ero on, että väkilannoitetyypistä kertyy kasviin runsaasti nitraattia, joka bakteerien vaikutuksesta voi ihmiselimestössä muuttua myrkylliseksi nitriitiksi. Kompostityypin on sitävastoin huomattu jopa alentavan kasvien nitraattipitoisuuksia. Runsas typpilannoitteiden käyttö ja siihen liittyvät pohjavesien likaantuminen (sitoutumaton typpi painuu pohjavesiin) ja maan humuspitoisuuden väheneminen ovat maailmanlaajuinen ongelma.

Liikakäytön mahdollisuus on aina vaanimassa väkilannoitteiden kohdalla. Liian suurina määrinä mm. kaikki hivenaineet muuttuvat myrkyllisiksi, ja kasvien tarvitsemat hivenainemäärät ovat erittäin pieniä. Esimerkiksi booria annetaan hivenainelannoituksen boraattina noin kymmenkertainen määrä todelliseen tarpeeseen nähden, eli 10-20 kg hehtaarille. Kuitenkin boori on suurina annoksina yksi vanhimmista kasvimyrkyistä eli herbisideistä. Liian runsaalla hivenainelannoituksella aikaansaadaan kasviin samat puutosoireet kuin liian pienellä hiventen määrällä. Väärinkäsitysten vaara on olemassa.

Orgaanisilla eli eloperäisillä lannoitteilla saadaan säännönmukaisesti aikaan maan tasapainoinen ravintotilanne. Hivenaineetkin saadaan kasveille käyttökelpoiseen muotoon maanhoidon avulla. Hivenaineita kertyy luonnossa mm. meriveteen, merilevään, puiden lehtiin, kuoreen, neulasiin ja puuntuhkaan. Varsinkin merenranta-alueilla kasvit saavat jo tuulen mukana melkoisia määriä klooria, bromia, jodia, natriumia ja booria. Hivenainelannoituksena voidaan maahan lisätä merileväkalkkia, merileväjauhoa, puunkuorituhkaa, kivi-, sarvi- ja luujauhoja, merileväuutetta jne.

Kasvi ei tarvitse nopealiukoisia kemiallisia lannoitteita voidakseen hyvin. Jos näitä kuitenkin annetaan, tarvitaan enemmän vettä kuin orgaanisessa lannoituksessa. Siitä huolimatta maahan kaadettava väkevä liuos vahingoittaa siinä toimivaa pieneliöstöä ja osittain tappaa sen. Parasta olisi saat-

taa ravinteet ja hivenaineet kasvin ulottuville luontaisessa väkevyydessä ja hitaasti liukenevissa muodoissa.

Vaikka maassa olisikin kasvin tarvitsemia ravinteita riittävästi, ei kasvi pysty käyttämään niitä hyväkseen, jos maan happamuus eli pH-arvo on sopimaton. Neutraalin maan pH-luku on 7, ja sitä pienemmät arvot merkitsevät hapanta maata, suuremmat emäksisyyttä. Hyvä puutarhamaa on lievästi hapan tai neutraali, pH 6-7. pH-luvun määrittämisessä auttaa apteekista saatava pH-mittari tai Viljavuuspalvelun perusanalyysi.

Luonnonmukainen viljely on menetelmä, jossa lannoitteina ei käytetä synteettisiä aineita, vaan pyritään parantamaan kasvuedellytyksiä palauttamalla maahan säännöllisesti eloperäistä ainetta, ts. pitämällä yllä a i n e i d e n k i e r t o k u l k u a. Nimitys kattaa monia eri suuntauksia ja viljelytapoja. Yksi suosii kateviljelyä, toinen keskittyy kompostointiin. Luonnonmukaisen viljelyn eri suuntauksia yhdistää se, että niiden lähtökohdat ja menetelmät kuuluvat *biologian* piiriin. Siksi sitä kutsutaankin myös *biologiseksi viljelyksi* erotukseksi *kemiallisteknisestä* viljelystä.

Biologisen viljelyn tavoitteena on kasvin omien elintoimintojen ylläpitäminen ja edistäminen sen sijaan, että se helposti liukenevien suolojen avulla pakotettaisiin liialliseen kasvuun, ylirehevoitymiseen. Näin syntyy tasapainotila kasvien, maan ja muun ympäristön välille, ja kasveista kehittyy vastustuskykyisiä. Lisäksi vältetään haitallisilta torjunta-aineylijäämiltä. Kemiallisin lannoittein viljeltyä vihannesta nauttiessaan ei voi koskaan tietää, mitä oikeastaan syö.

Biodynaamisen viljelyn periaatteet ovat paljolti yhtenevät biologisen viljelyn kanssa. Komposti, luonnonlannoitus, ravinteiden kierrätys sekä myrkkujen ja keinolannoitteiden käyttökielto kuuluvat myös biodynamiikkaan. Tämän biologisen puolen lisäksi pyritään huomioimaan ns. dynaaminen puoli, eli maan ja avaruuden voimien muodostama kokonaisuus, tai vaankappaleiden liikkeet jne., joiden mukaan ajoitetaan eri viljelytoimenpiteet, kuten kylvö ja sadonkorjuu. Biodynaamiseen viljelyyn kuuluu vielä oleellisesti preparaattien, kasvi- ja lantauutteiden, käyttö. Kiinnostuneille on tarjolla suomenkielistä biodynaamista viljelyä käsittelevää kirjallisuutta.

Monet haluavat pitää erillään keittiöpuutarhan ja toisaalta koristekasvien lannoittamisen. Tällöin lannoitetaan hyötykasveja luonnonmenetelmin mahdollisimman puhtaan ravinnon tuottamiseksi, mutta hyväksytään kemiallisten väkilannoitteiden antaminen koristekasveille. Tämä voi olla jossain määrin perusteltua, mutta maan viljavuuden kannalta ja pitkällä tähtäimellä tuskin suositeltavaa. Jos väkilannoitteita käytetään, on annosteluohjeita noudatettava erittäin huolellisesti.

VII.5 LANNOITUSAINHEET

Viljellessämme hyötykasveja emme voi olla puuttumatta luonnon kiertokulkuun. Kun korjaamme satoa, otamme itsellemme ravinteita, joita kasvi on sitonut itseensä maaperästä. Lannoittamalla oikein voimme kuitenkin pitää yllä maan ravinnetasapainoa ja turvaamme näin seuraavienkin satokausien kasvun.

Kuivikepitoisen, kompostoidun *lannan* käyttö lisää satoisuutta ja edis-

tää tärkeää orgaanisen typen sidontaa. Raaka, kompostoitumaton lanta suoraan kasvimaalle levitettynä on sen sijaan haitallista. Tuore lanta näet sisältää kasveille vahingollisia aineita, ja lisäksi se joutuu maassa liian nopean hajoitustoiminnan kohteeksi, jolloin maan happitilanne huononee ja typensidonta heikkenee. Samalla tyyppiä vapautuu usein kasvun alkuvaiheessa ylenmäärin. Kompostoitu lanta sitävastoin luovuttaa ravinteita tasaisesti ja pitkään. Sillä on myös lievästi kalkitseva vaikutus.

Lanta, kuten muutkin orgaaniset lannoitteet, tulisi mieluiten levittää syksyllä, jotta se ehtisi kunnolla hajautua ennen kasvukauden alkua. Kuivattuja, rakeisia valmislannoitteita voidaan kompostoinnin sijasta lisätä myös suoraan maahan, mutta maa on kastettava erittäin huolellisesti ennen niiden levittämistä.

Hevosenlanta sopii hyvin puutarhamaan lannoitteeksi, sillä se on suhteellisen ravinteikasta, kuivaa ja lämmintä. Nykyisin, kun hevoset ovat kadonneet kaupunkikuvasta, emme voi entisaikojen puutarhurin tavoin lapioida hyvää lantaa kadulta suoraan kompostiimme, vaan meidän on tyydyttävä kaupasta ostettaviin, sinänsä siisteihin ja melko hajuttomiin tuotteisiin. Esimerkiksi Puutarhan Hevosvoima on rakeistettua, lähes hajutonta hevosenslantaa, johon on lisätty turvetta ja ureaa (virtsa-ainetta).

Kananlanta on lantalajeista ravintopitoisinta. Siinä on runsaasti tyyppiä. Varsinkin kanaloista saatava kutterinlastunsekainen lanta on erinomaista. Nykyisin on käytännössä tavallisinta hankkia pienpuutarhan kananlanta kuivattuna ja valmiiksi pakattuna. Se on tuoretta, väkevää ja voimakkaasti kasvattavaa, joten se soveltuu parhaiten kompostiin sekoitettavaksi.

Naudanlanta on hevosenslantaaan verrattuna tiivistä, vesipitoista, kylmää ja hitaammin maatuva. Huolellinen kompostoiminen on tärkeää. Ravintopitoisuudeltaan naudanlanta on heikkoa. Kompostoituna ja varsinkin turpeeseen sekoitettuna sen vaikutus on kuitenkin varsin suotuista: se ylläpitää maan multavuutta ja edistää pieneliöiden toimintaa.

Sarvijauhut ja *sarvilastu* ovat hidaskaikuteisia typpilannoitteita, jotka sisältävät myös fosforia. Nämä, kuten muutkin runsaasti tyyppiä sisältävät lannoitteet sopivat parhaiten runsaan vihreän massan takia viljeltäville kasveille, kuten pinaatille ja keräkaalille. Myös kukkakaali, purjo ja selleri hyötyvät typpilannoituksesta. Sen sijaan palkokasvit ja siemeniä, mukuloita ja juureksia tuottavat kasvit kasvavat parhaiten typpiköyhässä, mielellään kaliumpitoisessa maassa.

Merileväjauhe sisältää runsaasti orgaanisia ravinteita sekä useimpia hi-

BIOLOGISESTI LANNOITETTU KASVUTURVE

MAANPARANNUKSEEN JA LANNOITUKSEEN:

Kasvimaalle, puutarhaan, kukille, marjapensaille ja nurmikolle

Lannoitteena käytämme broilerkananpojan luonnonlantaa.

TIED. BIOTURVE KY
36430 PAKKALA
SAHALAHTI
PUH. 931-764 704

venaineita. Nimenomaan hivenainepitoisuutensa vuoksi se on arvokas lannoite, joka sopii useimmille kasveille, erityisesti parsalle, raparperille ja kaalikasveille. Sen sijaan sitä ei suositella perunalle, punajuurelle ja palsternakalle, joissa se saattaa aiheuttaa rupisuutta.

Merileväjauhetta saa ostaa valmiina kaupasta (Algomin).

Kivijauho sisältää piitä, kaliumia, kalsiumia, magnesiumia ja hivenaineita. Biotiittikivijauhe vaikuttaa myös kalkitsevasti. Kivijauhon on oltava hienoa, jotta kasvi voisi käyttää sitä hyväkseen.

Puunkuorituhkaa syntyy paperiteollisuuden sivutuotteena valtavia määriä. Se on erittäin hivenainepitoista ja sisältää myös runsaasti kaliumia, kalsiumia ja fosforia. Puunkuorituhka on arvokasta ravinnetta, mutta voimakasta ja melko vahvasti emäksistä (kalkitsevaa), ja liiallinen tuhkan käyttö saattaa aiheuttaa rupisuutta esim. perunalle ja punajuurelle. Erityisen kiitollisia tuhkalla lannoitettavia kasveja ovat herukat ja muut marjapensaat sekä hedelmäpuut. Ne eivät usein muuta lannoitetta tarvitsekaan kasvaakseen hyvin, virheettömiksi ja runsassatoisiksi. Puunkuorituhkaa on saatavissa valmiiksi pakattuna.

Suomen maaperä on tavallisesti luonnostaan melko hapanta. Varsinkin uusilla viljelmillä tarvitaan usein *kalkkia*, joka nostaa maan pH-arvoa. Ravinteiden hyväksikäyttö, pieneliöiden toiminta ja typensidonta tehostuvat pH-arvon noustessa lähelle neutraalia (pH 6,0-6,7). Ennen mahdollista kalkitusta on tutkittava maaperän happamuus apteekista saatavan pH-testin tai Viljavuuspalvelun avulla, jotta välttyttäisiin liialliselta pH-arvon nousulta ja sen mukanaan tuomilta haittavaikutuksilta. Peruskalkituksen jälkeen riittää ylläpitokalkitus esimerkiksi magnesiumia sisältävällä dolomiittikalkilla. Jos viljelyssä käytetään lannoitteenä tuhkaa ja lantaa, ei kalkitusta yleensä tarvita.

Nokkonen on viljelijän hyödyllinen ja halpa apulainen; kasvi, jonka vaikutus on erittäin suotuisa ja vahvistava. Nokkosvesi täydentää muuta lannoitusta lisäämällä kasvien vastustuskykyä. Se on erityisen hyvää tuhoalaisten heikentämille kasveille sekä kylminä kesinä.

Nokkosvettä valmistetaan panemalla mieluiten tuoreita (myös kuivattu nokkosjauhe sopii) nokkosia tynnyrin pohjalle ja kaatamalla päälle vettä noin suhteessa 1:10. Muutaman päivän kuluttua neste on valmista käytettäväksi joko sellaisenaan tai laimennettuna. Nokkosvettä voidaan käyttää koko kasvukauden ajan.

Peltokorte sisältää aktiivista piitä, joka vaikuttaa kasveihin vahvistavasti ja vastustuskykyä lisäävästi. Biodynaamisessa viljelyssä käytetään paljon peltokortetta ja valmiita piipreparaatteja, jotka edistävät kasvua ja kypsymistä.

Peltokortetta käytetään tavallisimmin teenä, joka valmistetaan keittämällä pieni pussillinen (n. 50 g) kuivattua peltokortetta (luontaistuotekau-poista) parissa litrassa vettä noin tunnin ajan. Tämän jälkeen tee siivilöidään ja laimennetaan 20 litralla vettä. Jos peltokortevettä valmistetaan nokkosveden tapaan, on syytä antaa kortteiden liota ainakin viikko ennen käyttöä. Viljelmät kastellaan nesteellä mieluiten loppukesällä tai keväällä.

Vihantalannoitus tarkoittaa, että sadon korjaamisen sijasta kasvusto muokataan kasvupaikalleen maahan. Näin mukaillaan itse asiassa luonnon normaalia, maaperän hedelmällisyyden synnyttäneitä tapahtumasarjaa, jossa kaikki maassa kasvava putoaa aikanaan ja lahoaa kasvusijoilleen.

Vihantalannoituksesta on pienpuutarhassakin paljon hyötyä. Se parantaa maan rakennetta, lisää sen humuspitoisuutta, torjuu rikkakasveja, pi-

*Me asutaan
täällä!*

Koiranelämää siirtolapuutarha-alueella — mutta reviiri rajoittuu omalle palstalle.

Palstalla kaikki on lähellä, ja posti tulee perille.

Kesällä tiskaaminenkin voi olla hauskaa.

Hedelmäpuita voi kasvattaa myös säleikössä.

Leikkaamalla puista saa taideteoksia

Kekseliäs pääsee helpommalla

*Varttia vaille
kuusi kesä-
iltana*

*Vihreä
olohuone*

Katepaperi estää rikkaruohojen kasvun, ja ravinteet säästyvät viljelykasveille.

Vihdoinkin! Omenat ovat kypsyneet!

dättää maaperän ravinteita sekä edistää aina hyödyllistä pieneliötoimintaa. Luonnonmukaisessa viljelyssä sen tärkeimpiä tehtäviä on lisätä maan typipitoisuutta luonnollisella tavalla. Tästä syystä käytetään mielellään typpeä sitovia kasveja, jotka hajotessaan vapauttavat typen haluttujen kasvien käyttöön. Tällaisia typensitojia ovat mm. palkokasvit kuten herne, härkäpapu ja virna sekä apilat ja rapsi. Kasvusto muokataan maahan yleensä kukintavaiheessa ennen hedelmien kehittymistä. Voidaan kuitenkin myös antaa esimerkiksi herneenpalkojen kehittyä, korjata sato ja muokata vasta sitten varret maahan.

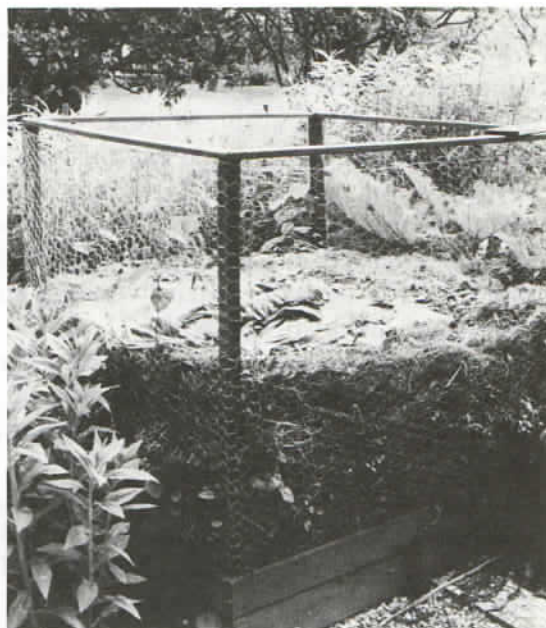
Vihantalannoitusta voidaan harrastaa kylvämällä joka vuosi vaihdellen puutarhan eri osiin lannoituskasvia, jonka annetaan kasvaa kasvukauden ajan ja syksyllä muokataan maahan. Toinen mahdollisuus on kylvää vihantakasvusto keskikesällä alkukesän kesannoinnin tai varhaisvihannesten sadonkorjuun jälkeen. Näin saadaan vihantapalstalta joka vuosi myös satoa. Myös lomittaisviljely esimerkiksi mansikan tai kaalin kanssa on hyödyllistä, kunhan niittämällä pidetään huoli, ettei lannoitekasvusto pääse varjostamaan ja tukahduttamaan varsinaisia viljelykasveja.

VII.6 TOIMIVA KOMPOSTI

Kompostoinnissa käytetään hyväksi luonnon biologisia prosesseja: nopeutetaan ja säännellään kiertokulkua, jossa kaikki eloperäinen aikanaan maatuessaan luo hedelmällistä pohjaa uudelle kasvulle.

Kompostissa monilajinen lahottajabakteeristo hajottaa nopeasti siihen tuotavaa orgaanista ainetta, kunhan olosuhteet ovat suotuisat; kosteus, ilmavuus ja riittävä lämpöeristys luovat ihanteelliset toimintaedellytykset pieneliöille. Lopputuloksena syntyy hiilidioksiidia, vettä lämpöenergiaa ja kuohkeaa, mustaa, humuspitoista multaa. Tällainen multa on puutarhurille kullanarvoista, ja parasta on, että sitä saadaan jätteistä, jotka muuten joutuisivat hyödyttöminä kaatopaikoille kuormittamaan jo ennestäänkin ras-kautettua jätehuoltoamme. Kompostointi on ekologisesti ja taloudellisesti hyödyllistä toimintaa.

Kompostin rakentaminen ei vaadi suuria taloudellisia uhrauksia, jollei sitten päädytä pitkälle kehitettyihin, sinänsä erinomaisiin kompostoreihin.

Sen sijaan tarvitaan kyllä hiukan vaivannäköä, tietoa ja taitoa, jottei jonakin päivänä tarvitsisi hämmästellä puutarhan perällä haisevaa, karpäsiä keräävää tunkiota. Tällainen tunkio on ehdottomasti haitaksi ympäristölleen, ja sitäpaitsi kielletty, eikä hyvinhoidettu kompostimme tietenkään muistuta sellaista vähimmässäkin määrin.

Komposti voidaan rakentaa joko vapaaksi kasaksi tai kehikkoon, säiliöön tai valmiiseen kompostoriin. Vapaasti seisovat keot siirtolapuutarhurin kannattaa kuitenkin unohtaa ja keskittyä lähinnä kolmeen viimeksi mainittuun; tilan säästämiseksi, paremman ilmankierron ja lämpöeristyksen vuoksi sekä ennen kaikkea ympäristöhaittojen minimoimiseksi. Pienehköille siirtolapuutarhapalstoille sopivat kannelliset säiliöt ja kompostorit hyvin.

Kompostiin voidaan käyttää *puutarhajätteitä*, kuten ruohonleikkuujätettä, lehtiä ja muuta lahoavaa kasvustoa — ei kuitenkaan jo siemeniä kehittäneitä rikkakasveja. *Talousjätteistä* sopivat esim. hedelmäjätteet (ei huonosti lahoava sitruunankuori), vihannesjätteet (esim. naatit), munankuoret, kahvinporot, talouspaperi ja liottamalla pehmennetty sanomalehtipaperi. Aikakauslehtipaperi lahoaa huonosti eikä sovi kompostoitavaksi. Ruoan- tärhteitä tulee käyttää säästeliäästi, ja ne on heti peitettävä turpeella, kuorikkeella tai vastaavalla, jotta ne eivät houkuttelisi karpäsiä, jyräjyitä tai muita tuholaisia.

Talousjätteiden käyttöä säädellään usein terveystoimien tai siirtolapuutarhayhdistysten toimesta, ja joillakin alueilla niiden käyttö on kokonaan tai osittain kielletty. On aina syytä ottaa etukäteen selvälle, miten asianlaita on omalla alueella.

Hevosen, lehmän ja kanan *lanta* lisää kompostimullan humuspitoisuutta, parantaa sen lannoitearvoa sekä edistää kompostin lämpiämistä ja muiden aineiden lahoamista. Kompostoitu lanta soveltuu myös kasveille paremmin kuin tuore.

Kuivikkeeksi sopivat esimerkiksi puunkuori, turve, sahajauhot ja oljet. Lisäksi tarvitaan *multaa* kerrosten väleihin. Toimiakseen hyvin komposti tarvitsee lisäksi *ravinteita* ja *kivennäisiä*, joten kalkkia tai tuhkaa, kivi-, sarvi- tai merileväjauhoa on hyvä lisätä silloin tällöin — varsinkin, jos kompostiin on käytetty pelkästään kasviperäisiä jätteitä.

Komposti rakennetaan kerroksittain

Komposti sijoitetaan puolivarjoisaan ja tuulensuojaiseen paikkaan. Mikäli ei käytetä valmiita kompostoreja, on kompostilla hyvä olla suora kosketus maahan, jotta maatumisen käynnistyisi tehokkaasti. Kompostin pohjan leveydeksi sopii esimerkiksi 1-1,2 metriä, pituutta voi olla enemmänkin. Matalahko komposti on usein korkeaa edullisempi, koska sitä on helpompi kääntää. Kehikoksi sopii vaikkapa pohjaton puulaatikko tai yksinkertainen säleikkö. Jos laatikon yhden sivun alin lauta on irrotettava, on valmis multa sitä kautta helposti saatavilla.

Eri ainekset ladotaan kompostiin kerroksittain. Tasainen kosteus ja sopeva tiiviys on tärkeää; liian kuivassa ja ilmapuissa lahottajabakteerit eivät toimi, kun taas tiivis, märkä ja ilmaton komposti mätänee lahoamisen sijasta.

Kunkin kerroksen ainekset sekoitetaan, Raskaita ja tiiviitä kuohkeutetaan esimerkiksi oljilla tai kuivilla heinillä, liian ilmavia taas kastellaan ja poljetaan varovasti kokoon. Kompostiaineksen pitäisi olla melko hienojakoista, jolloin se maatu nopeammin.

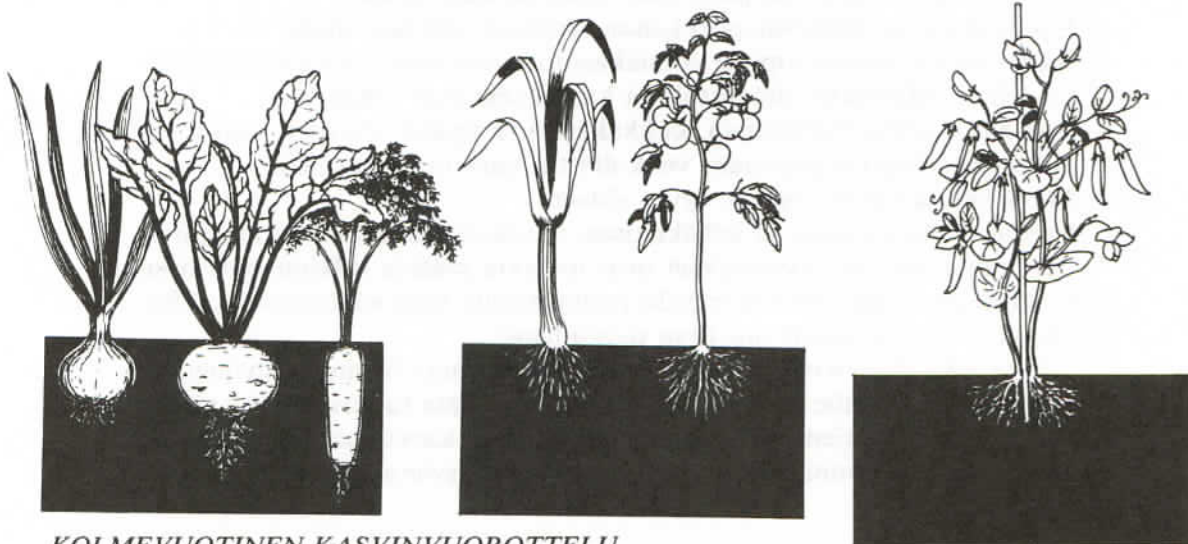
Pohjakerroksen tulee aina olla ilmava: alimmaiseksi siis pienittyjä risu-

ja, olkia tms. Eri kompostikerrosten väliin ripotellaan noin viiden sentin kerros puoliksi lahonnutta tai valmista kompostimultaa, joka nopeuttaa maatumista, sekä mahdollisesti tuhkaa, kalkkia tai muuta kivennäispitoista täydennysainetta. Kompostin kehittymistä tarkkaillaan jatkuvasti. Lämmön kehittyminen on merkki lahottajabakteerin toiminnasta. Kuiva komposti on kylmä eikä siinä tapahdu mitään. Kompostin tulee käsin kosketeltaessa tuntua kostealta, mutta ei vetiseltä. Liian kostea komposti on ilmaton; sitä käännetään ja pöyhittää esim. talikolla ja lisätään karkeaa kuiviketta. Nenä kyllä ilmoittaa, milloin tähän on tarvetta. Kannettoman kompostin voi suojata sateelta esim. turve- tai multakerroksella, tai yksinkertaisesti levittämällä sen ylle muovia.

Kun komposti alkaa olla valmis, sen päälle levitetään multakerros. Lämpöeristeeksi levitetään vielä paksuhko kerros lehtiä, havuja, olkia tai muuta ilmavaa kateainetta. Varsinkin, jos kompostin annetaan muhia talven yli, on tällainen suojaus tärkeää.

Hyvin toimiva komposti tuoksuu miellyttävästi mullalta, on väriltään tummanruskeaa, ja siihen ilmaantuu kastematoja, kompostilieroja, mutta ei muurahaisia tai siiroja. Lierot voivat myöhemmin hävitä. Edullisissa oloissa saadaan hyvää multaa jo parissa kuukaudessa, ja jos kompostin rakentaminen aloitetaan keväällä, voidaan siitä ottaa alakautta multaa pitkin kesää. Syksyllä komposti on kypsynyt. Osa siitä voidaan säästää keväeseen, jolloin siitä saadaan uudelle kasvulle parasta mahdollista ravintoa.

VII.7 VUOROVILJELY ELI KASVINVUOROTTELU

KOLMEVUOTINEN KASVINVUOROTTELU

Ensimmäisenä kesänä viljellään juureksia (esim. sipuli, punajuuri, porkkana), toisena kesänä pурjoja ja tomaatteja ja kolmantena kesänä palkokasveja (esim. herne).

Jos samaa kasvia viljellään samalla kasvupaikalla useita vuosia, alkaa ennen pitkää ilmetä haittavaikutuksia. Sadot alkavat pienetä, maa väsyä, kasvu käy kituliaammaksi ja erilaiset taudinaiheuttajat ja tuholaiset alkavat tehdä tihutöitä kasvimaalla. Tällainen viljely nimittäin kuluttaa yksipuolisesti

maan ravinteita ja antaa tiettyyn kasvilajiin erikoistuneille taudinaiheuttajille aikaa lisääntyä vuodesta toiseen, jolloin tuholaiskanta vahvistuu. Sen hävittäminen käy ajan mittaan vaikeaksi, ainakin ilman järeitä kasvimyrkkyjä.

Viisaampaa olisi vaihdella eri kasvilajeja niin, ettei samalla kasvupaikalla viljellä samaa kasvilajia yhtä tai kahta vuotta kauempaa. Tämä ns. vuoroviljely säästää maata ja kasveja — ravinteet kuluvat tasaisesti ja mahdolliset tuholaiset kuolevat, kun paikalle istutettu uusi kasvilaji ei niille maita.

Joillakin kasveilla vuoroviljelyn tarve on erityisen suuri. Näitä ovat mm. kaalikasvit, peruna, porkkana ja herne. Kaalikasvien möhöjuuritauti, perunan loiset ja taudit, porkkanakärpänen ja -kemppi sekä sienien aiheuttama 'herneväsytys' voidaan yleensä välttää kasvinvuorottelun avulla. Viljelykierron sopiva pituus on noin kolme vuotta. Kuitenkin esimerkiksi kaalin möhöjuurta aiheuttava sieni säilyy maassa ainakin viisi vuotta, joten on parasta viljellä kasvupaikalla muita kasveja ainakin niin kauan ennenkuin siihen taas istutetaan kaalia.

VII.8 SEKAVILJELY

Tehokkainta vuoroviljely on yhdistettynä sekaviljelyyn, joka tarkoittaa eri kasvilajien kasvattamista lähekkäin ja lomittain, samassa tai vierekkäisissä riveissä ja penkeissä. Toisaalta sekaviljely myös vähentää vuoroviljelyn tarvetta, koska maan ravinteiden käyttö tasapuolistuu. Ja mikä tärkeintä, eri kasvilajit usein tasapainottavat toisiaan, neutraloivat haittavaikutuksia, esimerkiksi eritteitä, ja jopa suojelevat toisiaan tuholaisilta.

Mitä tahansa kasveja ei sekaviljelyssä kannata yhdistää. On tunnettua, että jotkut kasvit viihtyvät paremmin yhdessä kuin toiset.

- Sipuli ja purjo viihtyvät porkkanan seurassa, tilli sen sijaan ei.
- Kaalikasvien kanssa sopivat voimakastuoksuiset maustekasvit ja yrtit sekä selleri. Mansikka sitä vastoin ei kaalin seurassa viihdy.
- Tomaatti viihtyy porkkanan, kukkakaalin ja sipulin seurassa, mutta sitä ei kannata istuttaa perunan, venkolin tai kurkun naapuriksi.
- Mansikka ja sipuli sopivat hyvin yhteen.
- Peruna pitää pavuista ja kehäkukista, mutta ei herneistä tai tomaatista.

Kumppanuuskasvikysymykset ovat jossakin määrin tulkinnanvaraisia, ja niistä lienee jokaisella kokeneella puutarhurilla oma käsityksensä. Lisätutkimuksia voi jokainen suorittaa palstallaan!

Jotta sekaviljelyn edut saataisiin mahdollisimman hyvin hyödynnetyiksi, valitaan kasvimaalle tuulensuojainen paikka. Näin tuoksut eivät haihdu, ja sopivasti valikoitujen kasvien tuoksuyhdistelmä karkottaa pääasiassa hajuaiheutensa varassa suunnistavat ei-toivotut hyönteisvierailijat.

VII.9 KATEVILJELY

Luonnontilassa maa ei ole koskaan paljas, vaan aina eloperäisen aineksen peittämä. Lahoava eloperäinen jäte pitää maan kuohkeana ja hedelmällisenä. Kun haluamme parantaa kasvien kasvuolosuhteita, voimme mekin käyttää apuna viljelyssä erilaisia maan peitteitä, katteita.

Kateviljely hyödyttää kylvöksiämme monin tavoin. Maan pintaan levitetty katekerros suojaa maata liettymiseltä ja toisaalta kuivumiselta ja kuo-

rettumiselta. Se pitää maan sopivan lämpimänä ja kosteana sekä elävöittää ja kuohkeuttaa sitä edistämällä katteenalaisen maan pieneliöstön toimintaa. Katteen avulla voidaan tasapainottaa lämpötilojen vaihtelua ja pidentää kasvukautta.

Kate estää rikkaruohojen kasvua. Näin ne eivät pääse kilpailemaan hyötykasvien kanssa ravinteista. Ravinteiden ja maa-aineksen huuhtoutuminen sateiden mukana vähenee. Eloperäiset katteet myös lannoittavat maata luovuttaessaan lahotessaan vapautuvia ravinteita maahan. Tällöin voidaan puhua *katelannoituksesta* tai *pintakompostoinnista*. Toisaalta ilmaan vapautuu hiilidioksidia, jota kasvit tarvitsevat kasvaakseen. Katteen avulla huonokuntoinenkin maa hiljalleen parantuu, eikä radikaaleja maanparannustoimenpiteitä useinkaan tarvita.

Kate siis tekee puolestamme sen, mihin me pyrimme haraamalla, kitkemällä, kääntämällä ja kastelemalla. Sen käyttäminen vähentää näiden toimenpiteiden tarvetta ja säästää vaivojamme. Kun maa ennen katteen levittämistä muokataan ja lannoitetaan, sen voi paljolti jättää rauhaan; katettu maa huolehtii itse itsestään.

Katemateriaalin tulee mieluiten olla vettä ja ilmaa läpäisevää sekä lahoavaa. Vettä imemätön, silputtu olki täyttää hyvin nämä vaatimukset. Lisäksi katteeksi sopivat pihan karikkeet, kutterinlastu, hake, pilkotut risut, sahanpurut, kuorihumus, puunlehdet, ruohonleikkujäte ja muut terveet kasvijätteet, havut, heinät, vihantalannoituskasvit, osittain lahonnut komposti, jopa sanomalehti. Sanomalehtiä suositellaan etupäässä koristekasvien katteeksi, sillä painoväreissä saattaa olla haitallisia kemiallisia aineita.

Myös teollisia valmisteita on saatavissa. Niitä ovat mm. kasvuturpeesta ja selluloosasta valmistettu HortoPaperi, muovikuitukankaiset rivivälitkaakat sekä mansikkakangas. Kaikki nämä ovat tiivistä muovikalvoa parempia hengittävyytensä vuoksi. Ne läpäisevät veden ja ilman ja jouduttavat sadon kehitystä.

Eloperäistä katetta levitetään maan pintaan huolellisen kastelun tai kunnollisen sateen jälkeen paksuhko, katemateriaalista riippuen 5-15 sentin kerros. Katekerros levitetään maahan vasta kun maa on keväällä sulanut, tavallisimmin touko-kesäkuun vaihteessa, sillä se hidastaa maan lämpenemistä. Katekerroksen tulee olla ilmava, sillä ilmattomassa maassa tapahtuu helposti mätänemistä lahoamisen sijasta. Jos kate pidättää liikaa kosteutta, saattavat myös erilaiset taudinaiheuttajat ja tuholaiset lisääntyä. Kate sopii erityisen hyvin aurinkoisille maille, joiden kastelun tarvetta se vähentää. Alavilla, vetisillä maille tyydytään ohuempaan katekerrokseen.

Katteeseen tehdään aukot istutuskuoppien tai kylvörivien kohdalle, ja kateainetta lisätään tarvittaessa pitkin kesää kasvien juurille ja/tai riviväleihin, esimerkiksi jos rikkakasvit alkavat nostaa päätään katteen läpi. Pahvi katteen alla tehostaa sen rikkakasveja torjuvaa vaikutusta. Syksyn tullen voidaan puoliksi lahonnut aines harata kevyesti maan pintakerrokseen.

Joskus ehkä halutaan syyskatteen avulla pidentää kasvukautta, jolloin esimerkiksi juurikasveista saadaan satoa pitkälle myöhäissyksyyn asti. Keväällä tällainen kate kuitenkin hidastaisi maan sulamista ja lämpenemistä. Syyskate kannattaakin kerätä viimeistään keväällä lumen sulamisen jälkeen pois ja käyttää aines esimerkiksi kompostiin. Uusi kate levitetään, kun maa on sulanut ja ensimmäiset rikkakasvit antavat merkkejä olemassaolostaan.

Tehdasvalmisteinen katepaperi toimii paljolti muun eloperäisen katteen tavoin. Se estää tehokkaasti rikkaruohojen kasvua, on helppokäyttöistä ja lahoavana voidaan muokata maahan kasvukauden päätyttyä. Käyttöohjeet seuraavat pakkauksen mukana.

Muovikuitukankaat ja muovikalvot eivät hidasta, vaan päivastoin nopeuttavat maan lämpenemistä keväällä. Niiden avulla voidaan aikaistaa kylvöä ja jouduttaa satoa, ja ne voidaan asettaa paikalleen jo aikaisin keväällä. Katteeseen tehdään ristikkäisviillot istutusta varten. Ohutta muovikalvoa käytettäessä voidaan antaa taimien kasvaa muovin alla ja tehdä viillot vasta kun ne alkavat kohottaa muovia.

Hajoamattomat katteet peitetään vaikkapa ohuella hiekka- tai multa-kerroksella, jolloin ne pysyvät paikoillaan ja sopivat paremmin maastoon. Kasvukauden jälkeen ne rullataan pois.

Peiteharso on tervetullut siirtolapuutarhaviilijälle. Harso läpäisee hyvin valoa ja ilmaa. Se levitetään löyhästi kasvuston päälle, jolloin muodostuu ihanteellinen pienilmasto, eräänlainen hengittävä pienoiskasvihuone. Harso voi olla kasvuston päällä koko kasvukauden ajan. Koska se läpäisee vettä, sitä ei tarvitse poistaa kastelun ajaksi, ja erittäin kevyenä se ei estä hennoimankaan taimen kehittymistä. Peiteharso suojaa kasvustoa paitsi kylmyydeltä, kuumuudelta ja tuulelta, myös lentävien tuhohyönteisten, lintujen ja jänisten vierailuilta. Se pysyy paikoillaan esimerkiksi reunoille levitetyn multakerroksen avulla.

VII.10 KASVILAVAT

Kasvilavaan istutus on perinteinen menetelmä, kun halutaan viljellä varhaisvihanneksia ja hieman vaativampia kasveja ulkoilmaa suotuisammissa olosuhteissa. Se sopii myös taimien kasvatukseen ja lämpimässä kasvi- tai asuinhuoneessa esikasvatettujen taimien karaisuun ennen niiden istuttamista lopulliselle kasvupaikalleen avomaalle.

Nykyisin lavoja on saatavissa valmiina, mutta sellaisen voi itsekin melko helposti rakentaa. Lavaikkunaksi kelpaa esimerkiksi tavallinen vanha ikkuna, tai se voidaan koota rimoista ja lasiruuduista. Kirkkaalla muovilevylläkin on etunsa. Se on lasia kevyempää ja helpommin käsiteltävää eikä rikkoudu helposti. Lapsille ja kotieläimille matala lasilava voi olla vaarallinen.

Lavaikkunalle rakennetaan kehys laudoista niin, että katolle saadaan kaltevuutta parisenkymmentä astetta, jolloin sadevesi valuu siltä pois. Lisäksi tarvitaan tuet tuulettamista varten. Kehykseen käytetään 2,5-3 sentin paksuista, mahdollisesti kyllästettyä lautaa. On varmistettava, että kyllästysaine on kasveille vaaratonta. Jos puutavara käsitellään itse, on maltettava odottaa liotinhöyryjen täydellistä haihtumista, ennen kuin lava otetaan käyttöön.

Kylmä lava, siirrettävä tai kiinteä, tehdään suoraan maan päälle. Sen ainoa lämmönlähde on aurinko.

Lämmin lava saadaan, kun maahan kaivetaan noin 30 sentin syvyinen kehikon suuruinen suorakulmio, johon pannaan paksu kerros esimerkiksi oljensekaista hevosenlantaa. Lanta luovuttaa palaessaan eli lahotessaan jatkuvasti lämpöä kasvualustaan ja lavan ilmatilaan. Lantakerroksen päälle sitten paksuhko kerros multaa ja itse lava kaiken kruunuksi. Kylväminen voidaan aloittaa aikaisin, Etelä-Suomessa jo huhtikuussa.

Lava vaatii jonkin verran huolenpitoa, mutta kasvun kehittymistä on antoisa seurata. Kevään hallaöinä kannattaa peittää lava esimerkiksi pakaspeitteellä tai matoilla lämmön pidättämiseksi. Tuulettamisen ja kastelun tarvetta on jatkuvasti tarkkailtava.

VII.11 KASVIHUONE

Kasvihuone laajentaa viljelymahdollisuuksia huomattavasti, ja se on lähes jokaisen innokkaan puutarhurin toivelistalla. Tomaatti, meloni, kurpitsa ja muut vaateliaat kasvatettavat antavat runsasta satoa hyvinhoidetussa kasvihuoneessa.

Kasvihuone voi olla lasista tai muovilevystä valmistettu kiinteä rakennelma. Muovikalvoa voidaan myös käyttää, jolloin se voidaan syksyllä purkaa. Lasihuoneet ovat kauniita, helppohoitoisia ja kestäviä, mutta luonnollisesti huomattavasti muovihuoneita kalliimpia. Muovilevy-, akryyli- ja muut vastaavat kasvihuoneet ovat kustannuksiltaan lasisten luokkaa.

Jos ei ole mahdollisuutta rakentaa tai hankkia oikeaa kasvihuonetta, voidaan ehkä aluksi tyytyä ns. *muovitunneleihin*. Muovitunnelit eli aurinkopyydykset sopivat taimikasvatukseen ja varhaiskasveille sadon aikaistamiseen. Niissä kehittyy suotuista kasvihuonetyyppinen kosteanlämmin pienilmasto.

Tunneli rakennetaan pingottamalla muovikalvo esim. teräslanka- tai sähköeristysputkien varaan. Reunat voidaan peittää tai muuten kiinnittää maahan, jottei tuuli pääse riepottelemaan ja rikkomaan muovia. Muovitunnelia on tuuletettava usein. Tämä käy nostamalla muovin reunaa sitä pitemmäksi ajaksi, mitä pitemmälle kesä edistyy. Lämpiminä päivinä, kun kasvu on jo päässyt hyvään alkuun, voidaan muovivi vetää syrjään miltei koko päivän ajaksi.

Yksinkertaisen, lämmittämättömän *muovihuoneen* voi myös melko helposti koota itse pingottamalla muovivi rimojen tai teräspankikkaariden varaan. Tällainen huone ei ole paljoakaan muovitunnelia kalliimpi.

Lasiset kasvihuoneet ostetaan nykyisin yhä useammin valmiina. Runko on yleensä alumiinia, joskus myös puuta. Elementeistä voi lasihuoneen koota itsekin.

Kasvihuoneen paikkaa etsittäessä on tärkeää valita valoisa kohta, jossa ei ole suuria, varjostavia puita. Majan pohjoispuolelle ei kasvihuonetta mie-

lellään sijoiteta. Ilmansuunnista itä- länsisuunta antaa kasveille eniten valoa, mutta pohjois- eteläsuuntakin voi olla edullinen, varsinkin, jos paikka on kovin paahteinen. Tuulinen sijainti alentaa kasvihuoneen lämpötilaa ja syystuuli saattaa jopa viedä muovihuoneen peitteet mennessään, joten suojainenkin paikan tulisi olla. Siirtolapuutarha-alueilla rakennukset ja kasvillisuus tarjoavat yleensä riittävän suojan.

Ainakaan muovihuone ei välttämättä ole pihan koristus, joten se ei saisi peittää tai hallita näkymää mökiltä puutarhaan, ei pistää liiaksi ohikulkijoiden silmään, ja naapureitakin pitäisi ajatella... löytyneekö sopivaa paikkaa ollenkaan! Lasihuone on itsessään kaunis ja tässä suhteessa ongelmattomampi. Yksi mahdollisuus on sijoittaa lasinen kasvihuone modernisti välittömästi mökin yhteyteen, terassin jatkeeksi, jolloin kypsyvät tomaatit tuovat kahvihetkiimme aivan uuden ulottuvuuden. Tosin moinen vaatii jo melko kouliintunutta silmää eikä esteettisistä syistä sovi muovihuoneelle. Usein sopivin paikka muovihuoneellekin löytyy kasvimaan tienoilta, josta puuttuvat varjostavat puut. Ennenkuin ryhdytään rakennuspuuhiin, tulee ottaa selvää, saako sellaisen rakentaa palstalle.

Toimintaperiaatteiltaan kasvihuone muistuttaa paljolti kasvilavaa. Kasvihuoneessa on kuitenkin hauska työskennellä huonollakin säällä, ja korkeakasvuisten lajien, kuten tomaatin, paprikan, maissin sekä monien kukkien kasvattaminen mahdollistuu.

Kasvihuoneen *lämmitysongelmat* astuvat usein kuvaan viimeistään siinä vaiheessa, kun ensimmäisen hallayön tuhot paljastuvat aamunkoitteessa. Täysin lämmittämättömässäkin huoneessa viljely onnistuu kuitenkin hyvin, jos malttaa esikasvattaa taimet sisätiloissa ja siirtää ne kasvihuoneeseen vasta hallanvaaran mentyä. Tilapäisistä kylmistä öistä selvittää peittämällä kasvit esimerkiksi peiteharsolla tai pakkaspeitteellä.

Jos viljely kuitenkin halutaan aloittaa jo keväällä, jonkinlainen lämmitys on yleensä tarpeen. Lyhytaikaiseen lämmitykseen voidaan käyttää kaasua- tai sähkölämmittintä alueen varustuksesta riippuen. Puhallintyyppiset sähkölämmittimet kierrättävät ilmaa ja lämmittävät huoneen nopeasti. Sähkölämmittimen on ehdottomasti oltava märkiin tiloihin sopiva, sillä huonosti eristetyt lämmittimet ovat hengenvaarallisia. Kaasulämmitys vaatii huolellisuutta, mutta oikein käytettynä se on lasihuoneissa turvallinen. Öljylämmittin kehittää kasveille haitallisia kaasuja, eikä sovellu kasvihuoneeseen.

Kasvihuoneen lämmittimet on varustettava termostaatilla, mikäli ne jätetään toimimaan yöksi ilman jatkuvaa valvontaa.

Kasvualustana on tavallisimmin huoneen oma maapohja, joka vaatii samanlaisia maanparannustoimenpiteitä kuin avomaakin. Seiniä kiertämään voidaan rakentaa yksinkertaiset kasvipenkit reunustamalla käytävän ja penkin raja esimerkiksi laudalla tai tiilillä. Maapohja on luonnollisesti keväällä kylmä, joten taimien kasvatusta varten kannattaa rakentaa kapeahko pöytä eteläseinustalle. Pöydässä tulee olla noin 10 sentin reunalaidat, jotta se voidaan täyttää kasviturpeella, johon taimilaatikot tai -ruukut upotetaan. Turpeessa taimet pysyvät tasaisen kosteina. Myöhemmin taimet istutetaan pöydälle vaihdettuun multaseokseen tai maapohjaan.

Kasvihuoneessa on harvoin liikaa valoa, mutta aurinkoisina päivinä voi lämpötila kohota liian korkeaksi. Tällöin saattaa varjostus olla tarpeen. Tuuletusikkunat, joita on mieluiten koko rivi huoneen yläosassa, on helteellä pidettävä aina auki. Muulloinkin on tuuletettava ahkerasti. Umpinaisen kasvihuoneen kosteudessa viihtyvät sienitaudit, eivät kasvit. Muovihuoneen tuuletus käy usein kätevästi muovin alareunaa nostamalla. Myös kasvuston siuhkuttaminen alentaa sen lämpötilaa.

Kasvihuoneen, toisin kuin avomaan, *kastelu* kannattaa ajoittaa aamuun tai iltapäivään. Silloin kasveilla on käytettävissä vettä silloin, kun ne sitä eniten tarvitsevat, keski- ja iltapäivän paahteessa. Jos kastelu jätetään iltaan, ylimääräinen kosteus ei ehdi haihtua ennen yötä, ja kasvitaudit ja tuholaiset saavat otolliset lisääntymisolosuhteet.

Kasvihuonekasveja on kasteltava säännöllisesti, mutta ei enempää, kuin niiden juuristo pystyy käyttämään hyväkseen. Kasvit eivät saa seistä vedessä. Usein ja vähän kerrallaan on sääntö, joka sopii nimenomaan kasvihuonekasvien kasteluun. Suoraan maapohjassa kasvavien kasvien suhteen ei tarvitse olla aivan yhtä varovainen, kunhan maa vain ei ole liian tiivistä ja ilmatonta, jolloin juuret eivät pysty käyttämään kasteluvettä kunnolla hyväkseen. Maapohjan kuohkeuttaminen on kasvihuoneessa erityisen tärkeää.

Kompostimullan huokokset ovat suuria, ja juuret pystyvät hyvin käyttämään siinä olevan veden. Ylimääräinen vesi ei jää seisomaan, vaan huuhtoutuu pois ja imeytyy alempiin maakerroksiin. Liikakastelun vaara jää kompostimultaa käytettäessä vähäiseksi. Nyrkkisääntönä mainittakoon vielä, että maapohjalla kasvavia kasveja on kasteltava jonkin verran enemmän kuin ruukkukasveja.

Kasvihuoneviljely on palkitsevaa, mutta siinä on omat niksinsä. Yksityiskohtaisia ohjeita kannattaa opiskella kasvihuoneviljelyn oppaista.

VII.12 KASVIVALIKOIMISTA

Kasvien valinta palstalle on joka kevät yhtä hauskaa ja antoisaa. Taimikauppaan lähtiessä on hyvä olla valmiina etukäteissuunnitelma hankittavista kasveista. Suunnitelman pohjana ovat paitsi omat mieltymykset, myös kasvin koko, talvenkestävyys, satoisuus ja vastustuskyky.

Puut

Siirtolapuutarhapalstan puut ovat perinteisesti olleet pääasiassa hedelmäpuita. Pienikasvuisina ja koristeellisina ne myös sopivat hyvin pienellekin palstalle, päinvastoin kuin monet puistojemme ja metsiemme puulajit. Esimerkiksi koivu, kuusi ja lehmus ovat suurikasvuisia ja varjostavat muutamassa vuodessa koko palstan. Koivu imee ravinteet ympäröivästä maaperästä niin, ettei niitä enää riitä muille kasveille. Täysikasvuisen metsävaahteranakin latvuksen läpimitta saattaa olla yli 12 metriä, ja nuorenakin se on voimakkaasti varjostava.

Pienen siirtolapuutarhapalstan puidenkin tulee olla pienikokoisia, joten tainta ostettaessa olisi aina huomioitava sen lopullinen koko. Jos puu kaikesta huolimatta uhkaa kasvaa liian kookkaaksi, sitä voidaan leikkauksin typistää, ja lopputulos saattaa olla varsin koristeellinen.

Hankittaessa puuntaimia palstalle tulee ottaa etukäteen selvälle niitä koskevat määräykset omalla alueella.

Omenapuu kuuluu kaiketi jokaiselle siirtolapuutarhapalstalle. Kesälajikkeet kypsyvät syyskuun alkuun mennessä. Ne säilyvät varastossa vain 2-3 viikkoa. Hyviä kesälajikkeita ovat mm. vyöhykkeillä I-III menestyvät Valkea kuulas, Huvitus, Bergius ja Lavia sekä vyöhykkeillä I-II menestyvät Astrakan ja Punainen Melba.

Syyslajikkeet kypsyvät syyskuun puolivälissä ja säilyvät kesälajikkeita paremmin. Syyslajikkeita ovat mm. Punakaneli ja Harlamowski (vyöhykkeet I-IV), Sarsö (I-III) sekä Melba, Atlas ja Samo (I-II).

Talvilajikkeet poimitaan yleensä syyskuun lopussa tai lokakuun alussa. Ne kypsyvät lopullisesti muutaman viikon varastoinnin aikana. Talvilajikkeita ovat Antonovka (I-IV), Åkerö (I-III) ja Lobo (I-II).

Upeasti kukkivat, pienikasvuiset koriste- ja marjaomenapuut ovat paitsi kauniita, myös hyödyllisiä. Niiden hedelmistä voidaan valmistaa herkullista hilloa, sosetta tai mehua. Punalehtinen, tummanpunakukkainen *Malus x. purpurea* 'Eleyi' (I-II) ja runsaskukkainen *Malus adstrigens* 'Hopa' (I-III) ovat suosituimmat koristeomana-puulajikkeemme. Marjaomenapuu (*Malus bacata*) menestyy aina vyöhykkeelle VI saakka.

Kaikki omenapuut menestyvät parhaite aurinkoisella paikalla melko kalkkipitoisessa maassa. Jos olosuhteet ovat hyvät, ne viihtyvät mainittuja vyöhykerajoja pohjoisemmassakin.

Päärynä on suurikasvuinen, arka puu, joka menestyy vain maamme eteläosissa, lähinnä vyöhykkeillä I-II. Päärynäpuu tarvitsee usein puutarhan parhaan aurinkoisen, lämpimän ja suojaisen kasvupaikan. Lajikkeita: Elokuun päärynä, Hovsta ja Tonkovjatka.

Luumu ja Kriikuna ovat pakkasenarkoja ja menestyvät parhaiten vyöhykkeillä I-II. Lajikkeita: Viktoria, Yleinen keltaluumu, Yleinen siniluumu ja Yleinen sinikriikuna.

Kirsikka on kaunis pienikasvuinen puu. Se menestyy parhaiten vyöhykkeillä I-II ja vaatii tällöinkin suotuisan kasvupaikan. Suomessa kasvatettavat lajit ovat yleensä ns. hapankirsikoita, jotka soveltuvat paitsi sellaisenaan syötäviksi myös hillojen, säilykkeiden ja viinin valmistukseen. Lajikkeita: Yleinen rusokirsikka, Barjomorelli ja Yleinen kuulasmarjo.

Koristekirsikoista valkoisena kukkiva pilvikirsikka on osoittautunut oloissamme kestäväksi aina Keski-Suomea myöten. Toukokuussa ruusunpuunaisin kukin kukkiva rusokirsikka menestyy vyöhykkeillä I-II (III).

Jos palstalle halutaan hedelmäpuiden lisäksi muitakin puulajeja, voidaan harkita esimerkiksi jotakin seuraavista:

Vyöhykkeet I-VII:

o Kotipihlaja on kauniin kukintansa, upean syysvärityksensä, koristeellisen kasvutapansa, hyödyllisten, loistavanpunaisten marjojensa ja kestävytensä ansiosta vailla vertaa.

o Raita on kaunis, mutta vähän viljelty puulaji.

Vyöhykkeet I-VI:

o Riippapihlaja on koristeellinen yksittäispuu.

KASVUVYÖHYKKEET

Vyöhykkeet I-V:

- o Pienikasvuinen virginiantuomi ei ole arka tavallista tuomea vaivaavalle tuomenkehrääjakoille.
- o Terijoen salava on suosittu, pensasmainen pikkupuu.
- o Mustamarjaorapihlajalla on kaunis syysväritys.

Vyöhykkeet I-IV:

- o Suomen ja ruotsinpihlaja ovat pienikokoisia lajikkeita.
- o Tuohituomi on runsaskukkainen, kaunis puu, jossa ei ole tavattu tuomen tuholaisia.

Vyöhykkeet I-III:

- o Riippasaarni sopii yksittäispuuksi tilavahkolle paikalle.
- o Värituomi on tuomen punertavakukkainen vastustuskykyinen lajike.
- o Helmiorapihlaja kukkii vaaleanpunaisin kukin.

Vyöhykkeet I-II:

- o Punavaahtera on vaahteralajikkeista pienikasvuisin.
- o Ruusuorapihlaja on vaateliias ja hallanarka.
- o Kiiltotuomi menestyy kuivallakin paikalla.
- o Riippajalava on leikkaamattakin huoliteltu yksittäispuu.

Vain etelärannikolla menestyviä *I-vyöhykkeen* puita ovat japaninmagnolia ja kosteassa viihtyvä riippapaju.

Havupuista pienikasvuisia ovat esimerkiksi kataja, vuorimänty ja japaninmarjakuusi.

Pensaat ja köynnökset

Siirtolapuutarha-alueen pensaat voivat olla marjapensaita, koristepensaita tai aitapensaita — tai kaikkia näitä yhdessä.

Marjapensaiden koristearvo voidaan huomioida ja käyttää niitä myös yksittäispensaina koristepensaiden tavoin. Toisaalta aitapensaankaan ei tarvitse olla hyödytön; ainakin ruusupensasaita paitsi täyttää tehtävänsä tilanjakajana, myös antaa satoa. Köynnöksistä ruusupapu ja härkäpapu ovat syötäviä, ja koristekrassin lehtiä ja kukkia voi käyttää esimerkiksi salaattiin.

A. Marjapensaat

Mustaherukka on erittäin hienoarominen ja vitamiinipitoinen marja; siinä on C-vitamiinia nelinkertaisesti appelsiiniin verrattuna. Myös lehtiä voi käyttää säilöntään tai teehen. Mustaherukka on kasvualustansa suhteen vaatimaton ja menestyy koko maassa. Lajikkeista Öjebyn ja Melalahti ovat tarkastettuja käyttötaimia.

Puna- ja valkoherukka ovat mustaherukkaa vaativampia kasvupaikan suhteen eivätkä aivan yhtä runsassatoisia. Ne viihtyvät lähes koko maassa, parhaiten kuitenkin humuspitoisessa, ilmavassa ja hyvin kosteutta pidättävässä maassa. Jonkheer van Tets on vyöhykkeillä I-V talvehtiva punaherukka, ja runsassatoinen Valkea Juttenborg vastaavan talvikestävyuden omaava valkoherukkalajike.

Karviainen tarvitsee menestyäkseen kosteahkon, mutta ilmavan, syvämultaisen kasvupaikan. Lajikkeista suurimarjainen ja härmänkestävä Hinnonmäen keltainen menestyy vyöhykkeillä I-III.

Lepaan punainen on runsassatoinen härmänkestävä lajike, joka menestyy vyöhykkeillä I-V.

Vadelma on parhaita talousmarjojamme. Se kasvaa ja talvehtii parhaiten lämpimässä ja tuulensuojaisessa paikassa, jonka maapohja on ilmava, syvämultainen ja hyvin kosteutta pidättävä. Vadelma ei pidä kovin kalkkipitoisesta maasta; sopiva happamuusarvo on pH 5,5-6. Vadelma kaipaa tukea, ja arat versojen kärjet saattavat tarvita talvisuojan.

Lajikkeita: Rikala on hienoarominen, makea ja melko kestävä. Ottawa menestyy koko maassa suotuisilla kasvupaikoilla. Se on altis vatunvarsisääsken tuhoille, mutta kestää versotautia päinvastoin kuin Muskoka-lajike, joka taas on sääsken suhteen melko vastustuskykyinen. Preussen on suurimarjainen, mehukas lajike, joka on kuitenkin melko altis kasvitaudeille.

Marjapensaat ja hedelmäpuut kannattaa leikata kevättalvella tai varhaiskevällä, kun kovimmat pakkaset ovat jo ohi, mutta kasvit ovat vielä lepotilassa.

B. Koristepensaat ja köynnökset

Palstalle ei ehkä jää kovin montaa neliötä koristepensaita varten. Joku sentään mahtunee portinpieleen tai oleskeluryhmän yhteyteen. Köynnökselle löytyy aina tilaa säleikössä tai seinustalla.

Vyöhykkeet I-VII:

- o Unkarinsyreeni on kestävin syreenimme.
- o Humala on nopeakasvuinen ja helppohoitoinen köynnös.
- o Rusokuusama on suosittu, ruusunpunakukkainen pensas.
- o Punakukkainen, rehevälehtinen tuoksuvatukka viihtyy myös varjossa.
- o Virpiangervo on kestävä, valkokukkainen angervolajike.

Vyöhykkeet I-VI:

- o Mustamarja-aronian marjat ovat syötäviä.
- o Pyöreäkasvuisen sinikuusaman kukat ovat kellertävät.
- o Vaatimaton keltakukkainen pensashanhikki kukkii miltei koko kesän. Värimuunnokset viihtyvät etelämmässä.

Vyöhykkeet I-V:

- o Kiinankärhö on keltakukkainen, nopeakasvuinen ja kestävä clematislajike.
- o Heisiangervo on erittäin tiheäkasvuinen ja kestävä; se sopii hyvin suoja- ja taustapensaaksi.
- o Kestävä norjanpensasangervo kukkii kesäkuussa valkoisin kukin.
- o Terijoensalava kasvaa leikkaamatta melko kookkaaksi, pallomaiseksi pensaaksi.
- o Pihasyreenistä on kaksi kaunista muunnosta: lila- ja valkokukkaiset lajikkeet.

Vyöhykkeet I-IV:

- o Syyskesän kauneimpiin pensasiin kuuluva syyshortensia viihtyy humuspiitoisessa, hyvin kosteutta pidättävässä maassa.
- o Tavallinen villiviini on suurilehtinen, rotevakasvuinen, tukea kaipaava köynnös.
- o Pihajasmikkeen valkoiset kukat tuoksuvat voimakkaasti heinäkuussa.

Vyöhykkeet I-III:

- o Terveellä ja vastustuskykyisellä sirotuomipihlajalla on kaunis syysväritys.
- o Tummanvihreälehtinen japaninlaikkuköynnös sietää hyvin ilmansaasteita.
- o Komea piippuköynnös on varjoisan seinustan kasvi.
- o Ruusukvitteni on hyvä aurinkoisen paikan pensas, joskin piikkinen.
- o Koreanonnenpensas kukkii jo toukokuussa ennen lehtien puhkeamista.
- o Pallohortensia ja kiinanhortensia ovat tyyppillisiä lajinsa edustajia: niitä eivät taudit ja tuholaiset vaivaa.
- o Voimakastuoksuinen köynnöskuusama viihtyy kalkkipitoisessa maassa.
- o Valkokukkainen morsiusangervo kukkii alkukesällä.

Vyöhykkeet I-II:

- o Alppirusuihin (Rhododendron) kuuluu lukuisia kauniskukkaisia ja erivärisiä lajikkeita. Viljelyn onnistuminen edellyttää suojaisaa kasvupaikkaa ja syvämultaista, hapanta maata (pH 4-5).
- o Jalokärhö on upea köynnös, jonka arka juuristo vaatii peittokasveja suojakseen.
- o Valkokukkainen köynnöshortensia on erinomainen varjoisan paikan köynnös.
- o Ilman tukea kiipeävällä imukärhivilliviinillä on loistavan puneinen syysväri.
- o Kameliajasmikkeen kukat ovat valkeat, kerranaiset ja voimakastuoksuiset.
- o Jalosyreenillä on tumman purppuranpunaiset kukat.

Vyöhyke I:

- o Aralla kellokuusamalla on vaalean ruusunpunaiset, kellomaiset kukat.
- o Hienotuoksuinen laventeli vaatii talvisuojauksen.
- o Erittäin kauniiden, suurikukkaisten pensaspionien kasvattaminen vaatii paitsi taitoa, myös kärsivällisyyttä; ne kukkivat vasta noin kolmen vuoden kuluttua istutuksesta.
- o Hyvin suojattu viiniköynnös saattaa menestyä suojaisilla paikoilla.

C. Aitapensaat

Vyöhykkeet I-VII:

- o Kurttulehtiruusu, rusokuusama ja unkarinsyreeni sopivat vapaasti kasva-
viin pensasaitoihin.
- o Kestävät orapihlaja ja herenpensas yleensä leikataan.

Vyöhykkeet I-V:

- o Pihta l. siperianjalokuusi ja taikinanmarja sopivat sekä leikattavaksi että
vapaasti kasvavaksi aidaksi.
- o Pensashanhikille riittää vanhojen oksien karsiminen.

Vyöhykkeet I-V:

- o Tuijasta saa kauniin vapaasti kasvavan pensasaidan.
- o Heisiangervo ja tuhkapensas ovat tiheäkasvuisia eivätkä välttämättä vaadi
leikkaamista.

Vyöhykkeet I-IV:

- o Ruotsinpihlaja voidaan kasvattaa myös leikattavaksi pensasaidaksi.
- o Piikkinen japaninhappomarja on kaunein leikkaamattomana.

Vyöhykkeet I-III:

- o Tuomipihlaja sopii leikatuksi tai leikkaamattomaksi pensasaidaksi.

Vyöhykkeet I-II:

- o Pensasangervon voi antaa kasvaa vapaasti, tai se voidaan leikata heti ku-
kinnan jälkeen. Uudet versot kukkivat seuraavana kesänä.

Perennat

Perennat ovat monivuotisia, ruohovartisia kasveja, jotka kukkivat vuodesta toiseen samalla kasvupaikalla. Niiden maanpäällinen osa lakastuu, mutta uusi kasvu alkaa maan alla talvehtineista juurista. Joitakin perennoja on hyvä jakaa muutaman vuoden välein, jottei niiden kasvuvoima ehtyisi.

Suuria perennoja voidaan käyttää yksittäiskasveina. Ryhmään istutettuina monet perennat pääsevät kuitenkin parhaiten oikeuksiinsa. Perennojen täydennykseksi voidaan penkkiin istuttaa sipuli-, mukula- tai yksivuotisia kasveja. Sipulikukat istutetaan mielellään penkin takaosaan, jotta kasvavat perennat peittävät niiden lakastuvat lehdet. Perennapenkin suunnittelu on onnistunut, kun siinä riittää katseltavaa koko kasvukauden ajaksi.

Korkeimmat kasvit sijoitetaan perennaryhmässä taakse ja keskelle, keskikokoiset näiden eteen ja ympärille. Ryhmän reunoille, polun varteen ja kivikkokasveiksi sopivat monet kauniit, mattoa muodostavat lajit.

Perennapenkkiä kannattaa hieman soinnutella; värit vaaleanpunaisesta violettiin ja siniseen sopivat hyvin yhteen. Toisen värikirjon muodostavat värit keltaisesta oranssin kautta punaiseen. Valkoinen väri saa kaikki värit hehkumaan.

Hyvin perustettu perennapenkki ei vaadi kovinkaan paljoa työtä; voimakkaat perennat pitävät puolensa rikkakasveja vastaan.

Keväällä ja alkukesästä kukkivia perennoja

- o Jouluruusu kukkii lumen keskellä kevättalvella. Se viihtyy ravinteikkaassa maassa ja vaatii talvisuojauksen kovimpien pakkasten ajaksi.
- o Ristikki on aurinkoisen paikan mätästävä kivikkokasvi.

- o Tarhankylmäkukalla on sinivioletit, valkoiset tai punaiset kukat ja hopean-
an-
karvaiset siemenkodat.
- o Siperianunikko kylväytyy ja leviää itsestään ja viihtyy kalkkipitoisessa,
multavassa maassa.
- o Vuorenkilpi kukkii punertavin kukin ja on vaatimaton kasvupaikan ja
maanlaadun suhteen.
- o Vuohenjuuri kukkii pitkään päivänkakkaraa muistuttavin keltaisin kukin.
- o Keltakukkainen tarhakullero menestyy parhaiten hyvin kosteutta pidättä-
vässä, multavassa maassa.
- o Lupiini on helppohoitoinen perenna. Monet lajikkeet kylväytyvät ja levit-
täytyvät itsestään. Tämä voidaan haluttaessa estää leikkaamalla kukka-
varret kukinnan jälkeen, ennen siemenien kehittymistä.
- o Sarviorvokki vaatii ravinteikkaan, hyvin vettä läpäisevän maan. Kun
kuihuneet kukat nypitään pois, kukinta jatkuu syksyyn saakka.
- o Sammalleimu ja hopeahärkki ovat nopeasti leviäviä kivikkokasveja.

Keskikesällä kukkivia perennoja

- o Korkeakasvuinen, kermanvalkoisin kukin kukkiva töyhtöangervo menes-
tyy parhaiten kosteassa varjossa ja kasvaa ajan mittaan pensasmaiseksi.
- o Jaloangervo viihtyy kosteahkossa maassa.
- o Päivänkakkarat ovat kestäviä ja kukkivat pitkään.
- o Malva on viehättävä, helppohoitoinen perenna, joka kukkii auringossa tai
puolivarjossa vaaleanpunaisin tai valkoisin kukin.
- o Pioni on upea, perinteinen keskikesän kukkija, joka sopii parhaiten yksit-
täiskasviksi ja vaatii ravinteikkaan ja kalkkipitoisen maan. Pionia ei pidä
siirrellä, se voi parhaiten saadessaan kasvaa samalla paikalla vuodesta toi-
seen. Pionista on useita värimuunnoksia.
- o Särkynytsydän vaatii syvämultaisen ja ravinteikkaan istutuspaikan. Se
viihtyy parhaiten saadessaan kasvaa rauhassa useita vuosia samalla
paikalla.
- o Iris eli kurjenmiekkä viihtyy kosteahkolla, valoisalla kasvupaikalla. Lajik-
keita ja värimuunnoksia on runsaasti, valkoisesta keltaisiin, sinisiin ja mo-
nivärisiin.
- o Keltaiset päivänliljat muistuttavat iriksiä ja menestyvät kosteahkoilla kas-
vupaikoilla pohjoisessakin.
- o Reuna- tai peitekasviksi sopivalla kuunliljalla on kaunis lehdistö ja vaale-
anvioletit kukat.

Syyskesällä ja syksyllä kukkivia perennoja

- o Elokuunasteri viihtyy aurinkoisella kasvupaikalla ravinteikkaassa maassa
ja kukkii sinivioletin kukin.
- o Kallionauhus kukkii keltaisin kukin syvämultaisella, hyvin kosteutta pi-
dättävällä kasvupaikalla.
- o Syysleimun kukat voivat olla violetit, valkoiset tai punaiset.
- o Mirrinminttu on vaatimaton lokakuulle asti kukkiva perenna.
- o Kultapallo kasvaa parinkin metrin korkuiseksi ja on maan laadun ja hoi-
don suhteen vähään tyytyväinen.

Ruusut

Kaikki ruusut tarvitsevat syvämultaisen, ravinteikkaan ja hyvin kosteutta pi-

dättävän maan. Useimmat ruusut vaativat huolellista hoitoa, mutta palkitsevat vaivannäön runsaalla, upealla kukinnallaan. Niille varataan puutarhan paras, aurinkoinen ja suojaisa kasvupaikka.

Puistoruusut ovat ruusuista vaatimattomimpia. Ne ovat pensaita, joista monet menestyvät lähes koko maassa. Kurttulehtiruusu, hansaruusu, kiinankeltaruusu, neidonruusu ja juhannusruusu ovat kiitollisia kasvatettavia ja sopivat aita- tai yksittäispensaiksi.

Ruusujen luonnollinen kasvutapa on pensasmainen tai köynnöstävä, mutta etelämmässä luonnonvaraisena kasvavat *köynnösruusut* ovat melko vaikeita kasvatettavia Suomen oloissa. Valkokukkainen 'Pohjantähti' on lajikkeista kestävin. Muut lajikkeet, kuten vaaleanpunakukkainen 'New Dawn' ja kirkkaanpunainen 'Paul's Scarlet Climber' vaativat huolellisen talvisuojauksen.

Ryhmäruusuiksi kutsutaan yhteisesti suurikukkaisia jaloruusuja ja tertturuusuja. Jaloruusut ovat tertturuusuja arempia ja menestyvät vain Etelä- ja Keski-Suomessa suotuisilla kasvupaikoilla. Tunnetuin lajike on keltakukkainen 'Peace'.

Tertturuusut ovat matalakasvuisia ja niiden kukinta on runsas. Tunnetuimpia lajikkeita ovat punakukkaiset 'Nina Weibull' ja 'Lili Marleen', vaaleanpunainen 'Tom Tom' ja keltainen 'Allgold'.

Daalijat ovat mukulakasveja, jotka eivät talvehdi Suomen oloissa. Kukinnan päätyttyä juurakot kaivetaan maasta ja varastoidaan esimerkiksi turpeessa viileässä paikassa. Daalijat menestyvät hyvämultaisilla, aurinkoisilla paikoilla. Ne istutetaan kasvupaikoilleen alkukesällä hallanvaaran väistyttyä ja tarvittaessa suojataan vielä harsolla tai peitteellä. Eri lajikkeita on runsaasti ja niiden korkeus vaihtelee aina kääpiömuotojen sentistä lähes kahteen metriin.

Useimmat *sipulikukat* kukkivat keväällä ja alkukesällä. Sipulien istutusaika on syys-lokakuusta aina maan routaantumiseen saakka. Narsissit ja tulppaanit kannattaa kuitenkin istuttaa jo syyskuussa, jotta ne ehtisivät juurtua ennen talven tuloa.

Sipulikukat tarvitsevat syvämultaisen, hiekkapitoisen kasvualustan. Ne voidaan istuttaa perennapenkin täydennykseksi tai esimerkiksi pensaiden juurelle mullokseen, jolloin vihertyvät pensaiden oksat peittävät kuihtuvat sipulikukat näkyvistä. Pikkusipuleita voidaan istuttaa myös nurmikolle, kunhan maltetaan jättää nurmi leikkaamatta kunnes sipulikukkien lehdet ovat kellastuneet, ja sipulit keränneet tarpeeksi ravintoa uutta kukintaa varten.

Kevään ensimmäiset sipulikukat kukkivat lämpimillä paikoilla kun maa muualla on vielä lumen peittämä. Lumikellot nostavat päätään jo maaliskuuhun, krookukset ja posliinihyasintit heräävät huhtikuussa, toukuussa sinililjat, helmililjat ja varhaiset tulppaanit. Narsissit ja myöhäiset tulppaanit jatkavat kukintaa pitkälle kesäkuuhun.

Kesäkukat ovat yksi- tai kaksivuotisia. Ne ovat yleensä helppoja kasvatettavia ja melko vaatimattomia maanlaadun suhteen. Kesäkukat sopivat vapaana sommitelmana omaksi ryhmäkseen, muiden kukkaryhmien täydennykseksi tai astiakasveiksi. Kesäkukat voidaan kasvattaa siemenistä joko esikasvattamalla taimet sisätiloissa tai kylvämällä suoraan avomaalle. Siemenpusseissa on tarkat kylvö- ja istutusohjeet. Myös valmiita taimia on saatavissa pitkin kesää.

Siirtolapuutarhoiden perinteisiä kesäkukkia ovat mm. kehäkukka, ruiskaunokki ja krassi.

Vihannespalsta

Vihannespalstasta saadaan suurin osa puutarhan sadosta. Se kannattaa suunnitella huolellisesti ja laatia viljelykierrosta muistio kunakin satokaute-
na. Kotitarveviljelyssä voidaan suosia monipuolista lajivalikoimaa ja kokeil-
la joka vuosi myös jotakin uutta vihannesta.

Lehtikaali on ravintoarvoltaan vihanneksista parhaita. Siinä on runsaasti C- ja A-vitamiineja. Se on myös erittäin kestävä, satoa voidaan korjata vielä pakkasella lumen alta.

Kukkakaali on kaaleista helpoimmin sulavaa. Kukkakaalin kasvuaika on melko lyhyt, ja sitä voidaan kasvattaa koko maassa. Se on kuitenkin melko vaativa ja viihtyy vain ravinteikkaassa maassa. Kuivumista se ei siedä; kasvu pysähtyy.

Miedonmakuinen *kyssäkaali* muistuttaa enemmän naurista kuin kaalikasvia. Se sisältää runsaasti C-vitamiinia ja on yksi loppukesän parhaita ja monikäyttöisimpiä tuorevihanneksia. Kyssäkaali on hyvää sellaisenaan, raasteena, hapatteena ja lämpimissä ruoissa.

Ruusukaalin kasvuaika on pitkä. Sato kannattaa korjata vasta myöhäissyksyllä, kun pakkasen on ehtinyt puraista kaalista kitkerän sivumaun.

Keräkaalit vaativat melko paljon tilaa, joten pienellä palstalla sen kylvämistä kannattaa harkita tarkkaan. Kukkakaalin tavoin keräkaalit tarvitsevat ravinteikkaan, hyvin lannoitetun kasvualustan. Sato korjataan, kun kerä tuntuu kovalta ja kiinteältä.

Parsakaali on kiitollinen kasvatettava. Siitä käytetään nappuasteella olevat vihreät kukinnot, jotka sisältävät runsaasti C- ja A-vitamiineja sekä kivennäisaineita. Sadonkorjuun jälkeen parsakaali muuttuu nopeasti puisevaksi. Se olisikin käytettävä heti tai pakastettava.

Nauris on Pohjolan vanhimpia viljelyskasveja. Se sisältää runsaasti C- ja A-vitamiineja. Nauris on syytä korjata, kun sen läpimitta on viitisen senttiä, sillä vanhetessaan se tulee nopeasti puisevaksi.

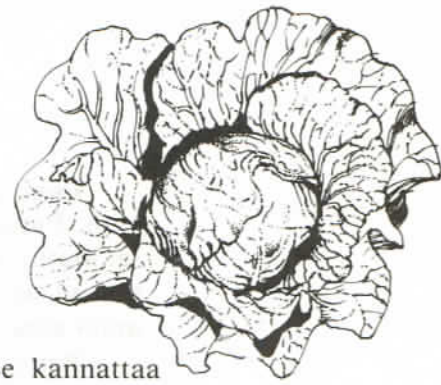
Mukulaselleri on voimakasarominen, melko vaateliias kasvatettava, joka kasvaa myöhäissyksyyn asti syvämultaisessa, ilmavassa, hyvin vettä ja ravinteita pidättävässä maassa.

Mustajuuren kasvu jatkuu voimakkaana pitkälle syksyyn, ja sato korjataan vasta juuri ennen maan jäätymistä. Mustajuuret ovat hauraita, ja ne nostetaan varovasti talikolla. Osan sadosta voi jättää maahan ja korjata vasta keväällä.

Palsternakkaa viljellään pääasiassa liemijuureksena. Se tarvitsee syvämultaisen maan, ja sato korjataan mahdollisimman myöhään syksyllä.

Maa-artisokka on pehmeän makuinen myöhäissyksyn juures, joka viihtyy hiekkapitoisessa maassa aurinkoisella paikalla. Mukulat nostetaan varovasti maasta syys-lokakuun vaihteessa. Maa-artisokan lehdistö on korkea ja voimakkaasti varjostava, joten se kannattaa istuttaa niin, ettei se pääse varjostamaan muita kasveja. Maa-artisokka on monivuotinen, ja sen tulisi saada kasvaa samalla kasvupaikalla useita vuosia. Viljelykiertoon se ei siis sovi.

Porkkana viihtyy kevyessä, kalkkipitoisessa hiekka-multamaassa. Harvennustaimet ja naatit hävitetään välittömästi porkkanakärpäsen eksyttämiseksi. Satoa kerätään pitkin kesää sitä mukaa, kun porkkanat ovat tarpeeksi suuria syötäväiksi.

Punajuuri on vanha viljelyskasvi, joka tuottaa satoa koko kasvukauden ajan. Punajuuri viihtyy parhaiten lämpimässä, kevyessä hiekkamultamaassa, mutta on yleensä suhteellisen varma kasvatettava. Punajuuri kasvaa osittain maan pinnalla, joten viimeisetkin juurikkaat olisi korjattava hyvissä ajoin ennen pakkasten tuloa.

Retiisi ja retikka ovat kirpeänmakuisia, rauta- ja kaliumpitoisia lähisukulaisia. Retikka on retiisiä isompi ja paksukuorisempi. Molemmat viihtyvät kevyessä, multavassa hiekkamaassa. Retikan kasvuaika on pidempi kuin retiisin, ja retiisiä kannattaakin kylvää uudelleen aina parin viikon välein, jolloin siitä saadaan satoa pitkin kasvukautta. Retikka korjataan syksyllä.

Lehtisellerin maku on mukulaselleriä miedompi. Satoa korjataan sitä mukaa kun lehtiruodit paksuuntuvat.

Kesäkurpitsa on melko uusi tulokas viljelyskasviemme joukossa. Kesäkurpitsa on väriltään vihreä, keltainen tai valkoinen. Kurpitsa vaatii runsaasti kastelua ja ravinteita; tavallinen kurpitsahan viihtyy hyvin kompostin päällyskasvina. Kesäkurpitsaa korjataan, kun hedelmät ovat ehtineet noin 15 sentin mittaisiksi. Ellei satoa korjata ajoissa, kesäkurpitsa kasvaa tavallisen kurpitsan kokoiseksi.

Keräsalaatti voi olla lajikkeesta riippuen pehmeälehtinen tai rapea. Molemmat viihtyvät kevyessä, ilmavassa, kompostimullalla lannoitetussa maassa, jossa ne kasvava nopeasti. Rapea keräsalaatti eli amerikansalaatti eli jäävuorisalaatti on valmis korjattavaksi, kun se alkaa muistuttaa pientä kaalinkerää. Pehmeälehtinen lajike ei kehity yhtä kiinteää kerää.

Vuonankaalia, päinvastoin kuin muita salaatteja, voidaan kasvattaa aina lumen tuloon asti. Lehtiruusu leikataan maan rajasta ja käytetään salaatiksi.

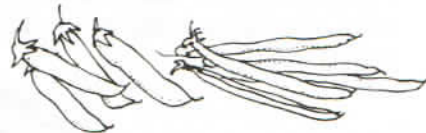

Sipuli on ikivanha viljelyskasvi, ja sillä on tärkeä paikkansa vihannesmaalla. Sipulit kasvavat parhaiten kalkkipitoisilla ja multavilla hiekk- ja hietamailla. Kepasipuleiksi kutsuttujen *kelta- ja punasipuleiden* istukassipulit istutetaan mahdollisimman varhain keväällä. Jos varret eivät loppukesästä kaadu itsestään, ne taivutetaan alaspäin sipulinniskan kohdalta. Näin saadaan tuleentuminen alkuun. Korjuun jälkeen sipulit kuivatetaan huolellisesti.

Valkosipuli viihtyy parhaiten aurinkoisella kasvupaikalla. Sitä lisätään kynsistä, jotka istutetaan maahan syksyllä. Ne ehtivät juurtua ennen talven tuloa ja alkavat kasvaa varhain keväällä. Valkosipulit nostetaan maasta elosyyskuussa, palkikoitaan ja ripustetaan kuivumaan.

Pitkän kasvuajan vaativa *purjo* viihtyy parhaiten multavassa ja hyvin lannoitetussa maassa, jossa sen annetaan kasvaa miltei maan jäätymiseen saakka.

Herneet ja muut palkokasvit sisältävät runsaasti valkuaisaineita ja ovat tarpeen varsinkin kasvissyöjille. Herneet viihtyvät neutraalissa maassa, jossa kasvi pystyy käyttämään maan ravinteet hyväkseen. Herne sitoo typpeä, joten typpipitoista lannoitusta ei tarvita. Lajikkeita ovat hyvänmakuinen *ydinherne*, mureapalkoinen *sokeriherne*, näiden onnistunut risteytys *taittoydinherne* ja vaatimattomampi *silpoherne*.

Pavut ovat herneitäkin arvokkaampia ravintokasveja. Eri papulaatuja voidaan viljellä Suomessa, vaikka ne ovatkin enemmän kotonaan eteläisillä leveysasteilla. Pavut tarvitsevat pitkän kasvukauden ja paljon lämpöä. Niille valitaan mahdollisimman suojainen ja lämmin kasvupaikka, maa kunnostetaan hyvin kompostimullalla ja lannoitetaan esimerkiksi tuhkalla. Suomessa viljeltäviä lajeja ovat mm. taitepapu, vahapapu, leikkopapu, ruskea papu, härkäpapu ja koristekasvina viljelty ruusupapu.

Peruna tarvitsee hyväkuntoisen maan, mutta maan parantamiseen riittää yleensä hyvä kompostimulta. Maan tulee olla hapan (pH n. 5,5), joten kaikkalainen kalkitseminen on pannassa. Siemenperunan tulee olla hyvälaatuisia ja se kannattaa idättää valossa, jotta iduista saadaan vahvoja. Pienpuutarhassa ei usein pyritä niinkään sadon suuruuteen kuin sen aikaisuuteen. Aikaisia lajikkeita ovat mm. Ostara, Sabina, Jaakko ja Tanu. Rekord on myöhäinen, hyvä yleisperunalajike.

Avomaankurkku vaatii lämpöä itääkseen ja kasvaakseen, ja sen viljely onnistuu avomaalla vain Etelä-Suomessa suotuisilla kasvupaikoilla. Päivittäinen suihkutusta tekee hyvää kurkuntaimille. Luonnonlannalla lannoitettu, kompostimullalla parannettu maa on hyvä kasvualusta kurkuille. Syyskesällä, kun kurkut ovat vielä vihreitä, sato korjataan ja säilötään.

Tomaatti menestyy hyvin suojattuna eteläseinustalla lähes koko maassa. Taimet istutetaan ulos vasta hallanvaaran mentyä. Tomaatti kasvaa parhaiten hyvin läpäisevässä maassa, mutta toisaalta kasvualusta ei saa kuivua. Kate sopii erityisen hyvin tomaattiviljelmille. Maan on oltava ravinteikasta ja kaliumpitoista. Jos tomaatit eivät ehdi kypsyä ulkona, ne jälkikypytetään sisällä viileässä ja pimeässä.

Mansikka on monivuotinen ruohokasvi, jota lisätään rönsytaimista. Sitä voidaan viljellä lähes koko maassa. Mansikka viihtyy parhaiten kevyessä, multavassa maassa, johon taimet istutetaan keväällä tai loppukesällä. Kateviljely sopii hyvin mansikkakasvatukseen.

Aikaisia mansikkalajikkeita ovat mm. Zefyr ja Kristina, myöhäisiä Senga Sengana, Senga Dulcita ja Montrose.

Yrtit

Tuoksuva yrttimaa on kiehtova yksityiskohta puutarhassa. Sen voi sijoittaa vaikka oleskelupaikan yhteyteen, jolloin kasveista lähtevä tuoksu lisää puutarhan nautittavuutta. Tuoreet tai kuivatut oman puutarhan yrtit antavat ruoanlaitossa kokonaan toisen sävöyksen kuin ulkomailta tuodut yrtit tai valmiit maustesuolat ja liemikuutiot.

Yrttimaa perustetaan aurinkoiselle paikalle elävään, humuspitoiseen multa, josta rikkakasvit on tarkkaan kitketty. Se voidaan ympäröidä ja jakaa ruutuihin esimerkiksi kivillä tai laudoilla. Tuttujen tillin, persiljan ja ruohosipulin lisäksi kannattaa kokeilla jotakin uutta.

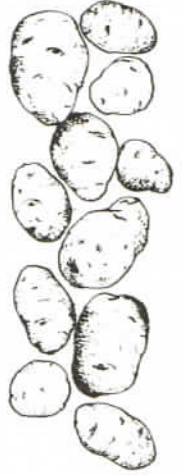
Tilli kylvetään suoraan kasvupaikalle toukokuussa. Yksivuotinen.

Ruohosipuli on hyvä A- ja C-vitamiinin lähde. Esikasvatetut taimet istutetaan avomaalle touko-kesäkuussa. Monivuotinen.

Persilja siemen itää hitaasti. Se kylvetään mahdollisimman aikaisin kostean maahan. Persilja on kaksivuotinen eli kukkii vasta toisena vuonna.

Kirveli on itsekylväytyvä yrtti, josta voi poimia satoa koko kesän ajan. Yksivuotinen.

Meirami on hieman hallanarka, joten taimikasvatus sisällä on paikallaan. Tuoretta satoa voi kerätä ja käyttää pitkin kesää. Yksivuotinen.

KAMOMILLA

ROSMARIINI

Kynteli kylvetään avomaalle aurinkoiselle paikalle. Se korjataan juuri ennen kukkien avautumista. Yksivuotinen.

Rakuunasta on kaksi muotoa, ranskalainen ja venäläinen, joista ranskalainen vaatii taimikasvatuksen. Rakuuna on parasta tuoreena. Monivuotinen.

Kurkkuyrtti eli *purasruoho* on helppohoitoinen yrtti, joka antaa esimerkiksi juomille raikkaan kurkun aromin. Yksivuotinen.

Kumina on helppohoitoinen yrtti. Lehtiä voi käyttää salaatteihin, siemenet sopivat ruokaleipien, juuston ja perunan mausteeksi. Kaksivuotinen.

Lipstikka eli *rohtoliperi* on maustetarhan jättiläinen. Lipstikka kylväytyy itsestään ja saattaa huomaamatta vallata liikaa palsta-alaa, joten sen kasvua ehkä joudutaan säännöstelemään. Lipstikka on hyvä keittomauste. Monivuotinen.

Basilika kuuluu hienoimpiin maustekasveihin. Meidän oloissamme se on hieman vaikea kasvatettava hallanarkuutensa ja pitkän kasvukautensa vuoksi. Taimet esikasvatetaan sisällä. Yksivuotinen.

Timjami on hieno mauste, joka vaatii pitkän kasvuajan. Periaatteessa monivuotinen, meillä hallanarkuutensa vuoksi käytännössä yksivuotinen.

VII.13 Puutarhan ystävät ja viholliset

Jos kävelemme metsässä tai muussa luonnonympäristössä, jota ihminen ei ole muokannut, voimme aistia harmonian, tasapainotilan, jossa lepäävät niin sielu kuin silmätkin. Tuota tasapainoa pitää luonto itse yllä, eivätkä kasvitaudit ja tuholaiset sitä horjuta. Vasta ihmisten toimet voivat sen tehdä.

Luonto osaa paremmin, ja ihmisen kannattaisi ottaa siitä oppia. Esimerkiksi yhden kasvilajin kasvattamista pitkään ja laajalti samalla kasvu-paikalla, ns. monokulttuuria, ei koskaan esiinny luonnossa. Kun tuholaisia tällaisessa viljelytavassa lähes säännönmukaisesti alkaa ilmaantua, ihminen taistelee niitä vastaan myrkyin, joiden käyttö sinänsä on suoranaisesti syy-päänä yhä monimuotoisempien ja vastustuskykyisempien tuholaiskantojen syntyyn. ”Esimerkiksi vihannespunkeista kehittyi kaikki myrkyt kestävä kanta, ns. vasarapunkit, kuten epätoivoiset viljelijät nimittivät niitä tarkoit-

taessaan, että ne voi tappa vain vasaralla”, kertoo Toivo Rautavaara kirjassa *Kodin suuri puutarhatieto*.

Kuitenkin luonto itse on paras ase tauteja ja tuholaisia vastaan, kun vain huomaamme ja osaamme antaa sille tilaisuuden.

On selvää, että vahva, elinvoimainen kasvi pystyy torjumaan tuholais-ten hyökkäykset paremmin kuin liikalannoituksen tai toisaalta ravinteiden puutteen heikentämä yksilö. Tässä kohden voi puutarhuri tehdä paljonkin, sillä kasvien vastustuskykyyn voidaan vaikuttaa monin tavoin. Ennaltaehkääisy on helpompaa kuin sairauden parantaminen.

Maan tasapainoinen ravitsemustilanne on omiaan tuottamaan vastustuskykyisiä kasveja. Luonnonlannoitteet luovat kestävän, tasaisen ravinnepohjan, kun taas liiallinen typenkäyttö ja väkilannoitteiden aiheuttamat heilahtelut maan ravinnetilanteessa vaikuttavat päinvastaisella tavalla.

Maan kuohkeus ja mururakenteisuus antavat kasvien juurille tilaa työkennellä. Toimintakykyinen juuristo on kasvin elinvoimaisuuden perusedellytyksiä. Kastemadot työskentelevät kasvien hyväksi, ja me itse voimme tehdä samoin lisäämällä sopivia maanparannusaineita, haraamalla ja kitkemällä rikkakasveja, jotka vievät elintilaa hyötykasveilta. *Sopiva kastelu* on tärkeää. Tuholaiset leviävät sekä liian kuivassa että liian kosteassa kasvustossa.

Taimia valittaessa kannattaa suosia vahvoja, vaikkakin pienempisatoisia lajikkeita. Pienikin sato on parempi kuin ei satoa ollenkaan, ja satoisuutta on usein kehitetty vastustuskyvyn kustannuksella.

Suunnitelmallinen vuoroviljely on erittäin tehokasta kasvitautilien ja tuholaisien ennaltaehkäisyä. Vuoroviljely yhdistettynä sekaviljelyyn riittää useimmiten pitämään ötökät kokonaan kurissa.

Oikealla kylvöajankohdalla voidaan torjua esimerkiksi porkkanan tuholaisia kemppeitä ja kärpistä. Tavallista aikaisempi tai myöhempi kylvö ek-syttää hyönteiset.

Hivenaineet edistävät kasvien terveyttä, ja puutokset saattavat aiheuttaa vakaviakin vioituksia. Merileväjauhe ja puuntuhka varsinkin kompostoituina ovat hyväksi. Puuntuhkan kalkitseva vaikutus tulee kuitenkin ottaa huomioon. Peltokortekeite ja nokkosvesi suihkutteena ja kastelussa ovat erinomaisia. Myös puutarhan valmista hivenseosta on saatavissa.

Luultavasti puutarhassamme asustaa tai ainakin vierailee joukko apulaisia, jotka omalta osaltaan pitävät kasvituholaisia kurissa ja ovat siis todellinen luonnon torjuntakeino niitä vastaan. Meidän kannattaa suosia ja suojella näitä ystäviämme eikä suinkaan kiljua inhosta niitä tavatessamme, saati hävittää.

- Leppäkertut, harsokorenon toukat ja kukkakärpäsen toukat ovat todellisia kirvojen suursyömäreitä.
- Heinäsirkka syö kirvoja ja kirppoja.
- Peltoluteet ja kovakuoriaisista mustat ja ruskeat maakiitäjät syövät erilaisia hyönteisiä.
- Sammakoilla ja rupikonnilla on rajaton ruokahalu hyönteisten ja etanoiden suhteen.
- Päästäiset syövät hyönteisiä, niiden toukkia, siiroja ja etanoita.
- Siili syö jyrsojia, etanoita ja hyönteisiä. Valitettavasti se on puutarhoissa yhä harvinaisempi vieras.
- Pikkulinnut ovat hyönteissyöjiä ja niiden houkuttelemiseksi puutarhaan kannattaa nähdä hieman vaivaa järjestämällä niille pesimispaikkoja ja juoma-altaita.

Näistä luonnontapahtumista on vain askel ns. *biologiseen torjuntaan*, joka tarkoittaa tuholaisien torjuntaa käyttämällä suunnitelmallisesti hyväk-

si niiden luontaisia vihollisia. Avomaalla se on vaikeampaa, kun petohyönteisiä on taivasalla melko vaikea paimentaa, mutta kasvihuoneen suljettumpi ilmatila tarjoaa hyvät edellytykset torjunnalle. Kasvihuoneviljelyssä biologiset torjuntamenetelmät ovat jo yleisesti käytössä.

Ainakin vihannespunkkia, ansarijauhiaista ja kirvoja torjutaan Suomessa biologisin menetelmin. Petopunkit hävittävät vihannespunkkia, jauhikaskiilukaiset ansarijauhiaisia ja kirvasääsket lehtikirvoja. Petohyönteisiä voi tilata puutarhaliikkeiden kautta. Ongelmana saattaa olla, että esimerkiksi petopunkit ovat vaateliaampia elinolojensa suhteen kuin metsästämänsä vihannespunkit. Satunnainen pakkanen tuhoaa hyötyläiset, mutta ei tuholaisia. Sen sijaan sääski kestää talvehtimisenkin kylmän kasvihuoneen liepeillä.

Biologista torjuntaa voi harrastaa vaatimattomammassakin mitassa: esimerkiksi keräämällä leppäkerttuja kirvojen saastuttamille kasveille. Jos kasveissa näkyy kahdenlaisia hyönteisiä, esim. kirvoja ja tunnistamattomia toukkia, kannattaa odottaa jonkin aikaa, ennen kuin ryhtyy toimenpiteisiin. Luonto on jo mahdollisesti itse asialla.

Mansikat peitetään harsolla, etteivät linnut pääse apajille.

Mekaaninen torjunta on oleellinen osa tuholaistorjuntaa joko tukitoimenpiteenä tai yksinään käytettynä. Esimerkiksi kaalimatoja, etanoita, erilaisia toukkia ja munarykelmiä voi kerätä kasveista käsin. Vaikeammassa tapauksissa poistetaan saastunut kasvinosa tai kasvi ja hävitetään se polttamalla. Näin saadaan monesti tuholaiset kokonaan kuriin. Peiteharso torjuu lentäviä hyönteisiä ja jossain määrin myös kookkaampia haittaeläimiä.

Myyriä ja jäniksiä torjutaan suojaamalla puunrunko tiheäsilmaisella metalliverkolla tai muovi- tai paperisuojuksella. Loukkuja ei voi eläinsuojellillisista syistä suositella, mutta jos niiden käyttöön turvaudutaan, on ne määräysten mukaan koettava päivittäin, jottei eläimille aiheutuisi tarpeetonta kärsimystä.

Fysikaalisessa torjunnassa käytetään hyväksi esimerkiksi voimakkaan vesisuihkun ja/tai kylmän vaikutusta tuholaisiin. Kylmä vesisuihku tepsii mm. kirvoihin ja moniin muihin lajeihin, jotka suihkun voimasta huuhtoutuvat maahan, jossa ne sopivien olosuhteiden puuttuessa kuolevat. Käsittely toistetaan aika ajoin.

Pakkanen tukee toimenpiteiden vaikutusta; talven aikana monet tuholaiset, bakteerit ja sienet tuhoutuvat, eikä kanta pääse näin kohtuuttomasti lisääntymään.

Kuumaa vettä voidaan myös käyttää. 54-asteinen vesi ei vahingoita herkkiä kasveja, mutta hyönteiset ja niiden toukat eivät sitä kestä. Kuuma vesi voidaan ruiskuttaa, tai saastuneet kasvinosat kastetaan veteen, esimerkiksi ämpäriin. Kiehuvan kuuma vesi tepsii muurahaisiin, mutta se tuhoaa myös kasvien juuret, joten kaikkiin kohteisiin se ei sovi.

Muita keinoja

Monet hyönteiset eivät viihdy pölyisissä kasveissa. Kirppojen ja muiden tuholaisten hyökkäykset kaalintaimiin voidaan estää pölyttämällä taimet lehtien alapintoja unohtamatta Algomin-merileväjauheella, tuhkalla, kalkilla tai talkilla. Kasvit eivät kärsi, mutta kirpat katoavat. Pölytys on uusittava, jos sade huuhtoo sen pois. Maan pitäminen kosteana edesauttaa pölytyksen vaikutusta. Pölytys auttaa lisäksi mm. härmään, kirvoihin, punkkeihin ja harmaahomeeseen. Se karkottaa myös etanoita.

Koska useimmat tuhoeläimet, virus-, bakteeri- ja sienitaudit leviävät helpoimmin kosteassa hämärässä, kannattaa kasvuston ilmavuutta ja valoisuutta lisätä poistamalla kasvien alimpia lehtiä ja vanhoja, tarpeettomia kasvinosia.

Työvälineiden puhtaus on a ja o. Puhtaat välineet eivät levitä tauteja kasvista toiseen.

Jos muut keinot eivät auta, turvaudutaan *sumutuksiin* ja *ruiskutteisiin*. Ne eivät kuitenkaan missään tapauksessa saa olla kemiallisia torjunta-aineita, joilla on paitsi hetkellisiä, myös pitkäaikaisia voimakkaita haittavaikutuksia. Ne ovat myrkkijä, jotka tuhoavat erotuksetta kaiken pieneliöstön vaikutusalueeltaan, ovat vaarallisia siileille, linnuille sekä koti- ja muille eläimille, jotka joutuvat kosketuksiin torjunta-aineen tai siihen kuolevan pieneliöstön kanssa. Myös pikkulapset ovat vaarassa. Kerrannaisvaikutukset ulottuvat kauas; kemiallisten jäämien osuus esimerkiksi syöväen ja allergioiden aiheuttajina ja laukaisijoina alkaa olla kiistaton. Miksi turvautua moiisiin myrkkyyihin, kun vaarattomampiakin ruiskutteita on tarjolla?

Mäntysuopaliuos tehoaa kirvoihin.

Hedelmäpuiden ruiskutukseen voidaan käyttää kuorittua *maitoa*.

Myös *parafiini* on myrkytöntä; sen teho perustuu tahraavuuteen. *Tolueeni* on vaaratonta leppäkertuille ja muille hyötyhyönteisille, mutta se tepsii useimpiin tuhohyönteisiin.

Pyretriiniä saadaan trooppisesta päivänkakkaraa muistuttavasta kasvista. Se tappaa kyllä kaikki vaikutusalueellaan olevat toukat ja hyönteiset, mutta haihtuu erittäin nopeasti eikä jätä mitään haitallisia jäämiä. Pyretriiniä on käytetty jo satoja vuosia, eikä ole havaittu hyönteisten kehittävän sille immuniteettia. Pyretriini on vaikuttavana aineena myös monissa kemianteollisuuden tuotteissa (esim. Raid), mutta lisäaineina käytetään yleensä myrkkijä, joiden haittavaikutukset ovat pitkäaikaisia.

VII.14 SADON VARASTOINTI

Useimpien kotitarveviljelijöiden toiveena on saada nauttia oman palstan tuotteista satokauden jälkeenkin, mahdollisuuksien mukaan aina seuraavaan kasvukauteen saakka. Syksyn ylitsevuotava sato voi kuitenkin myös saattaa innokkaan siirtolapuutarhviljelijän epätoivoon, sillä tavallisesta kerrostaloasunnosta ei juurikaan löydy sopivia säilytystiloja mittavalle ruokavarastolle. Useimmat vihannekset ja hedelmät eivät säily kuivassa keskuslämmitysilmassa, vaan vaativat talvellakin luonnonläheisempiä olosuhteita. Kylmiön, pakastimen ja varsinkin maakellarin omistaminen antaa jo hyvät edellytykset talvivarastoinnin onnistumiselle.

Varastointipaikan, esimerkiksi kellarin, tulee olla puhdas, jotta edellivuoden taudinaiheuttajat eivät saastuta uutta satoa. Viimeistään syksyllä ennen sadonkorjuuta varastohyllyt ja säilytyslaatikot pestään emäksisellä pesuaineella ja desinfioidaan happamalla liuoksella.

Kylmässäkin varastossa kasvit haihduttavat jonkin verran vettä. Kuivumisen estämiseksi säilytyspaikan suhteellisen ilmankosteuden tulisi olla huomattavasti asuintiloja korkeampi. Varaston on oltava myös ilmava ja säilytyslämpötilan mahdollisimman tasainen. Muovipussit eivät sovi varastointiin; kasvit mädäntyvät haihduttaessaan vettä suljetussa, tiiviissä tilassa. Ilmankierron ja -vaihdon varmistamiseksi juurekset ja hedelmät on parasta varastoida laatikoissa, jotka sijoitetaan muutaman sentin etäisyydelle toisistaan.

Myös lannoitus vaikuttaa säilyvyyteen. Syksyllä kasvimaalle annettu typpilannoitus heikentää vihannesten ja juuresten varastointikestävyyttä, kun taas kalium ja hivenaineista boori parantavat säilyvyyttä.

Ennen sadon kuljettamista säilöttäväksi kaupunkiasuntoon tai varastoitavaksi esimerkiksi maakellariin kannattaa vielä miettiä, miten palstan ja eri kasvilajien luontaisia edellytyksiä voitaisiin hyödyntää. Useimmat hedelmät ja vihannekset täytyy korjata ennen pakkasia, mutta on sellaisiakin, joita pikku pakkasen ei haittaa. Niiden annetaan olla maassa mahdollisimman pitkään keräämässä voimia säilytystä varten. Lehtikaalin, ruusukaalin, purjon, palsternakan, mustajuuren, vuonankaalin, maa-artisokan ja valkosipulin voi jopa jättää talveksi maahan ja korjata satoa lumesta tai keväällä maan sulettua. Kate parantaa vielä niiden mahdollisuuksia selviytyä talven yli.

Tavallisimmat varastoitavat kasvikset, porkkana, peruna, lanttu, nauris ja punajuuri korjataan ennen maan jäätymistä. Korjattaessa erotellaan ehjät ja virheettömät yksilöt kolhiintuneista, sillä vain virheettömät kelpaavat säilytykseen. Kolhut ja halkeamat ovat sisäänpääsytie ja kasvualusta sienitaudeille, jotka leviävät helposti. Juurekset säilyvät parhaiten kylmässä, vain noin 0 - +2 -asteisessa varastossa, jonka ilman suhteellinen kosteus on 80-90 prosenttia. Perunan paras säilytyslämpötila on +4 astetta.

Juureksien ja purjon varastointi onnistuu parhaiten, kun ne ladotaan esimerkiksi puulaatikkoon hiekkaan, kosteahkoon multaan tai mieluiten turpeeseen. Turve on puhdasta ja heikosti happamana se sisältää aineita, jotka ehkäisevät sienitautien kehittymistä. Turpeen on kuitenkin oltava lannoittamatonta ja kalkitsematonta. Hyvin suojattuina juurekset pysyvät tuoreina kevääseen saakka.

Tomaatit eivät useinkaan ehdi täysin kypsiksi kasvukauden aikana. Vielä vihreitä tomaatteja voidaan valmistaa säilykkeiksi, tai pitää niitä viileässä ja ottaa tarvittaessa muutamia huoneenlämpöön kypsymään.

Useimmat kaalikasvit säilyvät nolla-asteisessa varastossa muutamia

viikkoja, talvikaali-jopa puolisen vuotta. Keräkaalista kannattaa valmistaa hyvin säilyvää, C-vitamiinipitoista hapankaalia.

Tavallinen sipuli ja valkosipuli kuivataan hyvin ja säilytetään sen jälkeen kuivassa ja viileässä. Valkosipuliletti säilyy huoneenlämmössäkin. Purjoa kannattaa pakastaa tuoreeltaan.

Kesäomenalajikkeita ei juuri voi varastoida paria viikkoa kauempaa, talvilajikkeet sen sijaan säilyvät melko hyvin 2-4 asteessa. Päärynä kestää pitkään aivan pakkasrajan tuntumassakin. Hedelmät haihduttavat paljon vettä, joten varastointipaikan suhteellisen ilmankosteuden tulisi olla noin 90 prosenttia. Runsasta omenasatoa varastoitaessa on tilanpuute yleensä ongelma. Tällöin omenista kannattaa valmistaa tuoremehua, sosetta tai hilloa. Miedossa uuninlämmössä kuivatut omenanrenkaat ovat myös herkullisia.

Marjat puolukkaa lukuunottamatta eivät säily vihannesten ja hedelmien tapaan kylmävarastossa. Niistä valmistetaan hilloa, hyytelöä, mehua, survosta tai sosetta. Pakastaminen sopii erityisen hyvin marjojen säilytysmenetelmäksi, koska sokeria ei välttämättä tarvita.

Yrtit on helppo säilyttää kuivatuksen jälkeen huoneenlämmössä. Kuivat yrtit hienonnetaan ja säilytetään tiiviisti suljetuissa lasitölkeissä, joissa niiden aromi säilyy vuoden verran, seuraavaan satokauteen saakka.

VII.15 PUUTARHAN TALVISUOJAUS

Syksyn ja talven tullessa pohjoisen luonto taipuu pakkasen ja lumen valtaan. Luonnonvaraisina elävät pohjoisen kasvit ovat sopeutuneet ankaraan ilmastoomme ja uusi kasvu on taas keväällä entisenlainen; vain poikkeuksellisen ankarat olosuhteet jättävät merkkinsä yksittäisiin kasveihin.

Puutarhassamme on toisin. Monet viljelemistämme kasveista ovat ko-toisin lämpimämmistä maista ja tarvitsevat tukitoimenpiteitä selvitäkseen talven yli. Kasvilajeissa on kuitenkin valinnanvaraa, ja eri lajit eroavat talvenkestävyyden suhteen huomattavasti toisistaan. Kun hankitaan kasveja puutarhaan, kannattaa etukäteen tarkistaa niiden talvenkestävyys, jotta iloa riittäisi yhtä kasvukautta pidempään. On hyvä valita palstalle mahdollisimman paljon vyöhykkeelle ilmastollisesti hyvin sopivia lajeja ja supistaa kylmänarkojen lajien määrä minimiin, talvihuolia kun riittää aivan tarpeeksi muutenkin.

Paitsi pakkasta, uhkaavat suojattejamme myyrät ja jänikset, lumen alla leviävät sieni- ym. taudit ja vesivauriot. Muuten niin tervetullut kevätaurinkokin koituu helposti kasvien tuhoksi. Onnistunut talvisuojaus vaatii paitsi huolellisia etukäteistoimenpiteitä, myös seurantaa pitkän talven aikana, jotta mahdolliset vauriot voidaan hyvissä ajoin korjata ja uudet ehkäistä. Vierailut palstalle kannattaa ajoittaa pitkiin pakkaskausiin ja voimakkaisiin säätyypin vaihteluihin, jolloin kasvit joutuvat kovimmalle koetukselle.

Talvehtimiselle on eduksi, jos kasvit tuleentuvat eli asettuvat talvipoon hyvissä ajoin. Liiallinen lannoitus häiritsee tuleentumista, ja voimakas väkilannoite saattaa saada kasvit myöhäissyksyn uuteen kasvuun. Kevyesti käännettyyn, muokattuun tai harattuun maahan sekoitettu luonnonlannoite lienee tässäkin suhteessa turvallisin valinta.

Syyslannoitteen on oltava tytetöntä, sillä typpi ehkäisee tuleentumista ja edistää lisäksi sienitautien leviämistä lumen alla. Lannoitteen tulee sen sijaan olla fosfori- ja kaliumpitoista, sillä fosfori nopeuttaa tuleentumista ja kalium parantaa talvenkestävyyttä. Syyslannoitus tulisi ajoittaa elo- syyskuun vaihteeseen, jotta se ehtisi vaikuttaa ennen kasvun päättymistä.

Jos kovat pakkaset tulevat ennen kunnollisen lumikerroksen satamista, ovat kasvit vaikeuksissa. Paras pakkassuojus — ja useimmille kasveille myös riittävä — oni nimittäin lumi, joka suojaa arkoja tyviosia ja juuria. Matalat monivuotiset kasvit talvehtivat kokonaan lumen alla. Toisaalta säätyypin jatkuva vaihtelu, sulaminen ja jäätyminen on myös haitallista. Se synnyttää jääpoltetta, jota vastaan voi taistella rikkomalla jääkuorta maan pinnalta tai sirottelemalla sen päälle esimerkiksi tuhkaa.

Kovin lämminkään syksy ei välttämättä ole eduksi. Kasvit ehtivät kyllä tuleentua hyvin, mutta toisaalta maa pysyy sulana eikä routaannu kunnolla ennen lumen tuloa. Lämmin syysaurinko saattaa houkutella esiin uutta kasvua. Jos esimerkiksi sipulikukat alkavat syksyllä kasvattaa vihreää versoaa, peitetään esiin työntyvä vihreä kokonaan mullalla kevättä odottamaan. Ihanteellista olisi, jos maa routaantuisi tasaisesti ennen pysyvän lumipeitteen tuloa.

Pakkasiin varaudutaan peittämällä maa ja/tai kasvit lämpöeristävällä katteella. Talvenkestävyyden parantamiseksi varataan aroille kasveille lämmin kasvualusta lisäämällä maahan esimerkiksi hiekkaa, joka lisää maapohjan lämpimyyttä ja läpäisevyyttä.

Ryhmä- ja köynnösruusujen sekä muiden arkojen kasvien tyvet suojataan ennen maan routaantumista mullalla tai vettä hylkivällä katteella, esim. oljilla. Tavallinen turve imee vettä ja jäätyy paksuksi hyiseksi kuoreksi; vai-

kutus on päinvastainen kuin oli tarkoitus. Talvikatteeksi sopivia erikoisturpeita on saatavissa. Matalahkon kasvuston, kuten mansikat ja ryhmäruusun voi vielä peittää havuilla, joiden päälle kertyy helposti suojaava kerros lunta. Havut voidaan levittää myös keväällä, jolloin ne suojaavat kasvia liian aikaisin herätteleviltä kevätauringon säteiltä.

Hyötypensaille riittää talvisuojaksi yleensä tyven multausta tai kate. Korkeakasvuisten vadelpensaiden latvat voi kuitenkin taivuttaa ja sitoa vaaka-asentoon, jolloin arat versojen kärjet peittyvät helpommin lumeen.

Kasveja voi suojata myös peitteillä. Rolate Oy tuo maahan muovikuiduista neulattua huopamaista pakkaspeitettä. Peite läpäisee ilmaa, joten liika kosteus ja lämpö pääsee sen lävitse. Näin säästytään homevaurioilta, joita tiivis muovipeite aiheuttaa. Kasvit suojataan pakkaspeitteellä vasta talven tullessa maan jo jäädyttyä. Köynnökset voidaan taivuttaa alas, mutta välttämätöntä se ei ole, sillä peite voidaan kiinnittää vaikkapa puulistan avulla naulaamalla seinälle.

Mikäli on odotettavissa, ettei kasvi, esimerkiksi pensasmainen alppiruusu, kestä lumen painoa, rakennetaan sen ympärille kehikko, jonka ylle peite levitetään.

Pakkaspeite on hyvä suoja myös kevätaurinkoa vastaan. Kun aurinko keväällä maan ollessa vielä umpijäissä alkaa lämmittää suojaamattomia kasveja, alkavat silmut herkästi turvota. Ne haihduttavat vettä, mutta kasvin juuret eivät pysty imemään uutta vettä tilalle jäisestä maasta; kasvi kuivuu. Pakkaspeite ehkäisee liian aikaista kasvua. Se kannattaa poistaa vasta, kun maa on täysin sulanut. Peite läpäisee sen verran valoa, että versot ovat hyvässä kasvun alussa heti peitteen poistamisen jälkeen. Peite on myös hyvä tilapäissuoja kevään ja syksyn hallaöinä.

Puunrungot voidaan suojata pakkaspeitteestä leikatuilla kaistaleilla. Väriiltään vaaleana ne ajavat auringonsuojana saman asian kuin keväinen kuorenvalkaisu tai kuorensuojapaperi.

Kevätthuojen ehkäisemiseksi voidaan käyttää myös peiteharsoa. Harso levitetään kasvuston päälle kevätauringon alkaessa lämmittää ja se poistetaan, kun routa on sulanut.

Paitsi kasveille, tarjoavat lumi, katteet ja peitteet valitettavasti hyvän suojan myös pikkueläimille, hiirille ja myyrille. Myyrävuodet tulevat aalloittain, ja tuhojen laajuus riippuu myyräkannan suuruudesta ja säistä. Tuho-riskleistä tehdään vuosittain ennusteita, joita on hyvä seurata. Näin osataan varautua ajoissa mahdolliseen myyrävuoteen.

Myyrille kelpaavat mm. puiden ja pensaiden kuoret, matalana talvehtivat kasvit, kukkasipulit ja useiden monivuotisten kasvien juuret. Peltomyyrä suosii puuvartisten kasvien maanpäällisiä osia, vesimyyrä taas tekee tuhojaan maan alla nakertaen kasvien juuria, kukkasipuleita ja juurikasveja. Maamyyrä ei varsinaisesti haittaa kasveja, mutta sen käytävät tekevät nurmikolla pahaa jälkeä.

Myyrien torjunnassa on paras keskittyä tuhokohteiden suojelemiseen. Routaantunut maa vaikeuttaa myyrien liikkumista. Lumen polkeminen tiukkaan suojeltavan kasvin ympäriltä auttaa ainakin jossain määrin vesimyyrää vastaan. Kumpumainen kasvupaikka houkuttelee myyriä, joten korkeita istutuskumpuja ja katekerroksia tulee välttää. Puut ja pensaat suojataan tiheäsilmäisellä metalliverkolla, joka mielellään ulottuu myös maan alle. Tavallisesta katiskaverkosta on hyötyä jänisten suhteen, mutta myyrät pääsevät siitä läpi.

Puunrungot peitetään alumiinifoliolla, rungonsuojapaperilla tai esim. muovisella salaojaputkella. Runkoa suojattaessa otetaan huomioon myöhemmin satava lumipeite ja suojataan rungot tarpeeksi korkealle. Myyräuhka voidaan huomioida jo istutusvaiheessa ja istuttaa kasvi verkolla vuorattuun istutuskuoppaan.

Isommat eläimet, kuten jänikset, rusakot ja hirvieläimet pidetään loitolla huolehtimalla koko aluetta ympäröivän aidan kunnosta. Näin eläinten pääsyä alueelle vaikeutetaan. Varmuuden vuoksi voi yksittäisiä puita suojata vielä korkeilla metalliverkoilla.

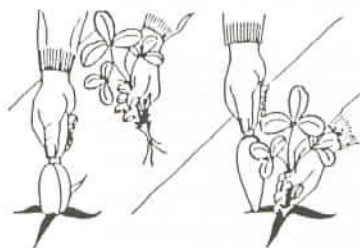
Talven ja kevään vaihtelevat säät saattavat aiheuttaa vesivahinkoja. Lumi sulaa ja kasvupaikka joutuu veden valtaan, jolloin kasvien juuret saattavat vaurioitua hapen puutteessa. Veden aiheuttamia vahinkoja torjutaan pitämällä nurmikon maapohja tasaisena (painumat korjataan) ja istuttamalla kasvit loivaan harjuun. Jo palstoja rakennettaessa tulisi huolehtia veden poisvirtauksesta riittävän kallistuksen ja salaojien avulla. Syksyisin kannattaa maa urittaa ongelmakohdista.

Kasveja valmistetaan yleensä talveen haraamalla ja kuohkeuttamalla maapohjaa. Poikkeuksena ovat kuitenkin syksyllä istutetut hennot taimet ja nurmikot, jotka saattavat säänvaihteluiden voimasta irtautua kasvualustastaan, jolloin uusi kasvu keväällä vaikeutuu. Tätä nk. roustetta ehkäistään tiivistämällä multa hyvin kasvin ympärillä ja jyräämällä vastakylvetty nurmikko.

lutrasil®

VP 651
17 g / m²

KATEKANKAAT JA PEITTEET PUUTARHANHOITON

- MYPEX P-100 mansikan, avomaakurkun ja kurpitsan maanpeitteeksi
- MYPEX P-200 riviväleihin vihannesmaalle ja marjatarhaan
- LUTRASIL-peiteharso hallasuojaksi. Tehostaa myös kasvua sekä suojaa tuhohyönteisiltä
- ETEX P-600 pakkaspeite kasvien talvisuojaksi

ROLATE-KUUMAKOMPOSTORI YMPÄRIVUOTISEEN KOMPOSTOINTIIN!

Myynti: Alan liikkeet ja **ROLATE OY**
Puutarhaosasto
(90) 670 021
1.2.1988 alkaen
(90) 45 291

Tehdään yhdessä kaunistaa!

*Kehitämme puutarha-alaa viherpeukaloisen parhaaksi.
Meillä huomisen tieto jo tänään.*

EKA
E-osuuskunta Eka
Puutarharyhmä

- siemenet
- huonekasvit
- kasviraivinteet
ja lannoitteet
- kukkasipulit
- taimistotuotteet
- puutarhavälineet
ja koneet
- puutarhan
koristelutuotteet

R Rautakaupat
Renlund

PUUTARHA
EKA

R Renlund
KIVAPIHA

VIII PIENI PUUTARHAKALENTERI

Tammikuussa

on aika:

- o nauttia sydäntalvesta ja edellisen satokauden antimista
- o kasvattaa ikkunalaudalla jotakin vihreää talvisen ruokavaliion täydennykseksi: auringonkukan ja vehnän versot sekä vihantakrassi ovat vitamiinipitoisia vaihtoehtoja talvikauden ulkomaisille torjunta-aineita sisältäville salaa-teille. Myös sipulin voi istuttaa ruukkuun niin, että puolet siitä jää näkyviin, ja napsia versoja esimerkiksi munakaan päälle.
- o käydä mökillä tarkastamassa 'tilukset'
- o suunnata katse eteenpäin: suunnitella tulevaa kautta aina palstan perusratkaisuista alkaen. Tarvitsisiko vihannes-palsta lisää tilaa vai keskittyisinkö tällä kertaa enemmän pelkkään silmäniloon? Olisiko tänä vuonna kasvihuoneen aika tai voisinko muulla tavoin kehittää viljelymenetelmiäni? Kirjastossa on puutarha-alan oppikirjoja ja muuta aiheeseen liittyvää mielenkiintoista luettavaa, johon on mukava syventyä pakkasen paukuksessa ulkona.

Helmikuussa

on aika:

- o käydä mökillä tarkastamassa ja korjaamassa hedelmäpuiden ja koristepensaiden suojaverkot
- o peittää havuilla vielä suojaamattomat ruusut ja alppiruusut, jotta ne eivät pääse kuivumaan kevätauringossa
- o jatkaa lintujen talviruokinnasta huolehtimista ainakin huhtikuulle asti
- o tutkia siemenhinnastoja ja hankkia sellaiset siemenet, jotka tarvitsevat pirkän kasvuaajan
- o tehdä hiihtolenkki ja valmistaa kotiin tultua kesäisen tuoksuista teetä kamomillasta, vadelman tai mustaherukan lehdistä
- o käyttää ruoanvalmistuksessa oman yrittimaan tuotteita erilaisten kaupasta saatavien maustesuolojen ja liemivalmisteiden sijasta
- o vaihtaa multa huonekasveille

Maaliskuussa

on aika:

- o leikata ja siistiä hedelmäpuut pahimpien pakkasten mentyä
- o tilata siemeniä ja kylvää ruukkuihin vihanneksia ja yksivuotisia kukkia
- o jatkaa ikkunalautaviljelyä valon lisääntyttä: punajuurta, lanttua, porkkanaa ja muita juureksia ruoaksi valmistettaessa voi säästää tavallista enemmän varrenniskaa ja panna se veteen lautaselle. Pian siitä versoo terveellistä ja hauskaa syötävää
- o käyttää reippaasti edellisen kesän varastoja
- o parannella kevätflunssaa valkosipulin ja mustaherukkamehun avulla

Huhtikuussa

on aika:

- o leikata ja siistiä marjapensaat ja hedelmäpuut
- o poistaa suojaverkot ja haravoida lehdet ja risut kompostiin, tai aloittaa uusi komposti keräämällä puutarhan risut ja karikkeet pohjalle
- o harventaa liian tiheitä vanhoja koristepensaita
- o nostella ruusujen, metsäköynnösten ja ainavihantien pensaiden talvisuojuksia ilmavammiksi, mutta poistaa ne vasta, kun routa on varmasti sulanut
- o poistaa syyskatteet
- o kunnostaa lava ja kasvihuone ja kylvää sinne ensimmäiset vihannekset
- o kylvää rairuohoa pääsiäiseksi
- o kylvää ruukkuihin loput esikasvatusta vaativat vihannekset, yrtit ja kesäkukat
- o panna varhaisperuna itämään
- o istuttaa talvisäilytyksessä olleet daaliat ja muut mukulakasvit laatikoihin tai isoihin ruukkuihin juurtumaan
- o kunnostaa lasten leikkipaikka
- o lumen suluttua tarkistaa, onko maa-ainesta huuhtoutunut liikaa kasvien juurilta ja lisätä tarvittaessa multaa, turvetta tai hiekkaa
- o seurata jännittyneenä mitä sipulikasveja maasta nousee

Toukokuussa

on aika:

- o osallistua oman alueen kevättalkoisiin
- o muokata maa ennen kylvöä ja parantaa sitä talven aikana muhineella kompostimullalla
- o kylvää ensimmäisenä porkkanaa, persiljaa, tilliä ja paltternakkaa, loppukuusta myös muita vihanneksia ja kukkia
- o karaista sisällä kasvatettuja taimia kasvilavassa tai kasvihuoneessa tai tuomalla niitä päivällä ulos
- o istuttaa ulos vähemmän hallanarkoja taimia, kuten purjoa, selleriä, asteriä ja tuoksuhernettä
- o poistaa viimeiset suojahavut, mutta varautua hallaöihin pakkaspeitteen tai peiteharson kera
- o istuttaa puuvartisia kasveja
- o kunnostaa perennapenkki ja istuttaa uudet perennat kuun lopulla maan lämmentyä, kylminä keväänä vasta kesäkuun puolella
- o levittää katteet kun maa on täysin sula
- o viedä ulos, kunnostaa ja kenties maalata puutarhakalusteet
- o tarkistaa, etteivät kalusteet kirjavuudessaan kilpaile puutarhan kukkien kanssa.
- o nauttia kevätkukkien väriloistosta

Kesäkuussa

on aika:

- o kylvää hallanarat kasvit, kuten papu ja avomaan kurkku
- o istuttaa ulos karaistut taimet
- o istuttaa ulos daaliat ja muut sisällä talvetetut, kasvunsa aloittaneet kukat
- o harventaa toukokuussa kylveryt juurekset ja kesäkukat ja käyttää punajuurien harvennustaimet pinaattina
- o kitkeä ja mullata perunamaa
- o harata kattamattomia mulloksia varsinkin sateen jälkeen
- o tarkkailla kylvöksiä ja tarvittaessa ryhtyä toimenpiteisiin tuholaisia vastaan
- o kerätä nokkosta muhennokseksi ja pakasteeseen, keittää raparperikiisseliä ja myöhemmin käyttää muita alkukesän antimia kun ne ovat parhaimmillaan
- o järjestää kesäjuhlat
- o nauttia kesäpäivän pituudesta ja kesäyön valoisuudesta vaikka villapaita päällä

Heinäkuussa

on aika:

- o kitkeä ja harata rikkakasveja
- o kastella kuivina aikoina kunnolla, mutta vain illalla, yöllä tai aamulla, jottei keskipäivän aurinko haihduta kasteluvettä
- o leikata sipulikukkien varret ja nostaa ne maasta mahdollista puhdistusta ja uuteen paikkaan istuttamista varten
- o kylvää vielä nopeakasvuisia vihanneksia ja mausteita syksyksi
- o käyttää marjasatoa paitsi pakasteeseen ja säilöntään, myös sellaisenaan
- o korjata satoa vihannesmaalta ja kasvihuoneesta ja antaa viimeistenkin säilykkeiden ja tuontivihannesten väistyä lautaseltaan oman palstan ja muiden kotimaisten ruoka-ainesten tieltä
- o käyttää mausteiden versoja tuoreina
- o viedä kesäkukkakimppu kaupungissa asuvalle maattomalle ystäväille

Elokuussa

on aika:

- o siivota ja lannoittaa mansikkamaa
- o korjata sipulit kun naatit alkavat kaatua ja kuivata sato hyvin
- o korjata edelleen satoa herukoista, karviaisista ja vadelmista ja säilöä niitä eri tavoin
- o korjata maustekasveja ennen kukkimista ja kuivata tai pakastaa sato
- o korjata satoa loppukesän runsaasta vihannesvalikoimasta ja kesäomenoista
- o järjestää elojuhlat: myyjäiset, kirpputori tms.
- o rakentaa kompostia ja tarvittaessa pöyhiä ja kääntää se
- o kylvää tyhjään varhaisperuna- ja sipulipenkkiin vihantalannoituskasveja
- o kerätä ja kuivattaa yksivuotisten kukkien siemeniä
- o istuttaa perennoja
- o varoa yöhalloja
- o muokata mulloksia syyskuntoon
- o suorittaa syyslannoitus
- o ihailla elokuun kuutamoa

Syyskuussa

on aika:

- o nostaa perunat ja juurekset - pakkasta kestävä voi jättää lokakuullekin
- o korjata edelleen satoa ja säilöä, pakastaa tai kuivata sitä
- o ottaa viimeiset tomaatit sisälle saamaan väriä
- o ottaa mausteyrttejä sisälle talvehtimaan
- o levittää säästelemättä kompostimultaa kasvimaille
- o istuttaa kevään sipulikukkia ja jakaa perennoja
- o osallistua oman alueen syystalkoisiin
- o istuttaa ruukkuihin joulun sipulikukat
- o käydä sieniretkellä ja valmistaa ruokaa sienistä ja omista vihanneksista
- o nauttia sadon ylenpalttisuudesta

Lokakuussa

on aika:

- o korjata satoa talvikaalista, ruusukaalista, purjosta, palsternakasta ja muista loppusyksyn vihanneksista
- o kerätä lehdet ja naatit, yleensä kaikki hajoava kasviaines kompostiin ja suojata se esimerkiksi oljilla, havuilla tai vettä imemättömällä erikoisturpeella
- o kääntää jäykät savimaat ja jättää ne kokkareille
- o pystyttää suojaverkot ennen maan routaantumista
- o tehdä pihan ja mökin suursiivous ja kuljettaa pois ylimääräiset rojut
- o puhdistaa ja öljytä työkalut ja mökin saranat ja hellanlevyt
- o varustaa mökki talveksi: viedä arvokas tavara pois, kiinnittää ja sulkea ikkunaluukut, tyhjentää vesihanat
- o kuljettaa mökistä ja mökin kellarista omenat ja juurekset kotiin ennen kovia pakkasia
- o nauttia syysmyrskyistä ulkosalla lämpimästi puettuna

Marraskuussa

on aika:

- o suojata arat pensaat, köynnökset ja perennat pakkaspeitteellä tai havuilla
- o aloittaa lintujen talviruokinta
- o valmistaa jonakin pakkaspäivänä höyryävä juures- tai bortsch-keitto syksyn sadosta
- o opetella pari uuttakin tapaa valmistaa tuttuja vihanneksia
- o hoitaa huolella syyskuussa istutettuja joulun sipulikukkia
- o vähentää huonekasvien kastelua
- o tehdä inventaario kuluneesta kaudesta: miten viljely onnistui, mitä mahdollisesti tein väärin, saatiinko satoa riittävästi halutuista lajeista, vai pääsikö jotakin loppumaan ennen aikojaan kun taas toista jäi ylenmäärin jne.

Joulukuussa

on aika:

- o suunnitella joulun tarjoomukset hyvissä ajoin
- o tehdä joulupukille puutarhahenkisiä tilauksia: puutarhakirjoja, työvälineitä, jotakin uutta mökille
- o antaa joulu- ja pikkujoululahjaksi oman puutarhan antimia sievästi pakattuna: mehupullon, raikasta etikkasäilykettä, mausteita
- o levätä mahdollisimman paljon

IX LIITTO JA JÄSENYHDISTYKSET —

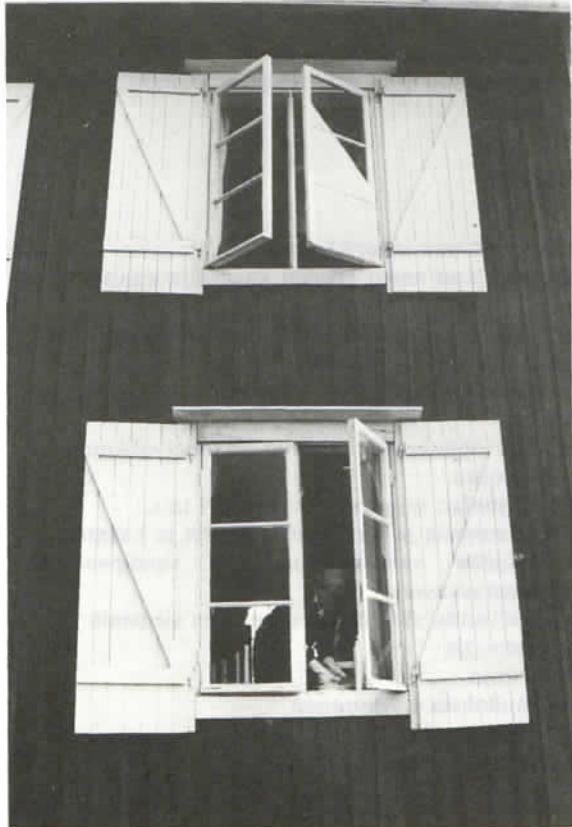
siirtolapuutarhaviljelijän asialla

Siirtolapuutarhapalstan hankkinut tietää, ettei aikaa ja haluakaan kovin monille muille kesäajan harrastuksille jää. Siirtolapuutarhassa asutaan vain kesällä, mutta ystävyys- ja naapurisuhteet säilyvät talvellakin. Kerhotoiminnan ja juhlien merkeissä kokoonnutaan yhteen. Talvella suunnitellaan seuraavaa kesää.

Kesä siirtolapuutarhassa on paljon muutakin kuin oman palstan ja mökin hoito. Yhteistoiminta on osa sitä tyytyväisyyttä ja viihtymistä, joiden takia toiminta on niin suosittua — ja joiden takia harrastus vie mennessään. Naapureiden kanssa rupatellessa tulevat puutarhanhoidon pienet pulmat selvitettyiksi, hyvät ideat kerrotuiksi eteenpäin, ilo onnistuneesta sadosta ja murhe menetetyistä jaettua. Ja ehkäpä naapurilla oli juuri se kukkakeppi, jonka taas unohdit hankkia.

Tärkeitä yhteishengen ylläpitäjiä ovat talkoot. Ne vähentävät myös viljelijöiden kustannuksia, kun palveluita ei tarvitse ostaa ulkopuolisilta. Yhdistys säästää vuosittain aikamoisen summan, kun siivoojien, emäntien ja talonmiehen työt tehdään talkoilla.

Siirtolapuutarhayhdistys

Jokaisen siirtolapuutarhan alueella toimii yhdistys. Sen muodostavat kaikki alueelta palstan hankkineet yhdessä. Yhdistys organisoi alueen yhteistoimintaa: talkoita, kokouksia, juhlia, kilpailuja, kerhotoimintaa, myyjäisiä. Yhdistys voi julkaista omaa lehteä tai tiedotetta, myydä jäsenille multaa, lannoitteita jne. Toiminta vaihtelee alueittain sen mukaan, miten aktiivisia yhdistyksen jäsenet ovat ja paljonko varoja on käytettävissä.

Vastaperustetun siirtolapuutarhayhdistyksen voimavarat kuluvat alueen rakentamiseen ja toiminnan käynnistämiseen. Kun toiminta on vakiintunut, voidaan erilaisia toimintamuotoja alkaa kehittää alueen tarpeiden mukaan. Vanhoilla alueilla tapahtuu aika ajoin sukupolvenvaihdoksia, joiden myötä toiminta muuttuu. Muutamia esimerkkejä yhteisistä hankkeista:

- alueella on paljon lapsia; heille päätetään rakentaa leikkikenttä
- innokkaita lentopallon pelaajia on paljon; päätetään rakentaa lentopallokenttä (tai tenniskenttä, sulkapallokenttä, krokettirata, pienoisgolfrata..)
- jäsenet haluavat yhteisen kokoontumistilan, jossa voidaan pitää elo- ja juhannusjuhlat, kokoukset, myyjäiset jne.; päätetään talkoovoimin rakentaa kerhomaja
- saunan ystäviä on riittävästi ja pesutiloja kaivataan lisää; päätetään rakentaa sauna
- kesäillan hämärtyessä kokoonnutaan aina Lahtisen tai Virtasen pihalle grillaamaan, mutta sinne eivät kaikki mahdu mukaan; päätetään rakentaa yhteinen grillikatos, nuotiopaikka, lettuliiteri muurin pohjalettuja varten
- jätteen hyötykäytön lisäämiseksi päätetään rakentaa yhteinen komposti ja risunpolttopaikka
- varojen hankkimiseksi päätetään rakentaa oma kioski tai myyntikoju, jota hoidetaan talkoovoimin

Kun yhdistyksellä on riittävästi tiloja ja innokkaita jäseniä, voidaan keksiä monenlaista toimintaa:

- painetaan tai monistetaan omaa lehteä, johon kerätään alueen perinnetietoa, runoja, pakinoita, kronikoita, piirroksia, valokuvia ja joka toimii samalla alueen sisäisenä tiedotteena — annetaan tilat ja pullakahvit näytelmäkerholla, ompeluseuralle, kuorolle, keskustelukerholle, askartelu- tai puutyökerholle, liikuntaryhmille, elokuvakerholle, eläkeläiskerholle, tyttö- ja poikakerholle
- järjestetään tansseja ja diskoiltoja, ohjattua leikkitoimintaa lapsille, avointen ovien päiviä, koristekasvi-, kukkasidonta-, valokuva- tai taidenäytelyitä, esitelmätilaisuuksia
- myydään viikonloppuaamuisin kerhotalolla kahvia, puuroa, voileipiä ja pullaa

Eikä tilojakaan tarvita, kun voidaan

- tehdä vierailuja muihin siirtolapuutarhoihin
- järjestää matkoja lähelle ja kauas
- järjestää teatterikäyntejä, museokierroksia
- osallistua yhdessä työväenopiston puutarhanhoidon kurssille
- järjestää elojuhlat, marjamarkkinat, pikkujoulujuhlat

Valtakunnallinen toiminta - Suomen Siirtolapuutarhaliitto

Siirtolapuutarhayhdistykset ovat Suomen Siirtolapuutarhaliiton jäseniä. Liiton tärkeimpiä tehtäviä on jäsenyhdistysten toiminnan tukeminen. Liiton toiminta ei näy yksityisen viljelijän kannalta suoraan ja konkreettisesti; liitto ei voi tehdä yhdistykselle kuuluvia tehtäviä.

Liitto toimii edunvalvonnan ja asennekasvatuksen alueilla valtakunnallisesti, tiedottaa toiminnasta suurelle yleisölle ja pyrkii vaikuttamaan päättäjiin ja siirtolapuutarha-alueiden suunnittelijoihin. Liiton aktiivinen toiminta näkyy kentällä harrastuksen arvostuksen lisääntymisenä, viranomaisten myönteisempänä suhtautumisena ja kiinnostuksen ja kysynnän kasvuna.

Puutarhanhoidon peruskurssi Lepaan puutarhaopistossa vuonna -87.

Liitto kouluttaa

Liitto palvelee jäsenyhdistyksiä järjestämällä puutarhanhoidon ja järjestötoiminnan koulutusta. Tähän asti on järjestetty vuosittain ainakin yksi neljän päivän mittainen puutarhanhoidon peruskurssi, johon tulee osanottajia ympäri Suomea. Tälle kurssille voidaan ottaa vuosittain vain noin puoli prosenttia jäsenistä, joten koulutuksen tarvetta se ei tyydytä läheskään kokonaan.

Liitto tukee alueellista kurssitoimintaa: yhdistysten yksin tai yhdessä järjestämiä koulutustilaisuuksia, kursseja ja esitelmätilaisuuksia. Paikalliskurssille on useammilla lyhyiden välimatkojen ansiosta mahdollisuus osallistua.

Järjestötoimintaan liittyvää koulutusta liitto järjestää vuorotellen yhdistyksen eri toimihenkilöille. Jonain vuonna painotetaan taloudenhoidon koulutusta, jonain toisena vuonna kokoustekniikan ja ilmaisutaidon opetusta jne. Päätettäessä järjestökoulutuksen linjoista pyritään mahdollisimman paljon ottamaan huomioon jäsenistön toivomuksia ja ehdotuksia.

Liiton asema alan asiantuntijajärjestönä on vahvistumassa; siksi liitto on laajentamassa koulutustoimintaa myös ulkopuolisille. Tavoitteena on ke-

hittää koulutustoimintaa niin, että siirtolapuutarhojen suunnittelijat saisivat siirtolapuutarhan perustamiseen liittyvät perustiedot ja suositukset Suomen Siirtolapuutarhaliiton järjestämältä kurssilta.

Siirtolapuutarha-lehti tulee jokaisen jäsenen kotiin

Jokainen jäsen saa kuusi kertaa vuodessa "Siirtolapuutarha"-lehden. Lehdessä on ilmestymisajankohdasta riippuen 32-48 sivua asiaa siirtolapuutarhatoiminnasta, puutarhanhoidosta ja palstaviljelystä.

Lehden sisällössä painotetaan vuodenajan mukaan eri asioita:

- o puutarhanhoitoon liittyviä asiantuntija-artikkeleita, neuvontapalsta, kasvilajikkeiden esittelyjä, tietoa erilaisista viljelymenetelmistä, tuote-esittelyjä, ruokaohjeita puutarhan tuotteista, säilöntäohjeita, tietoa luonnonmukaisesta kompostoinnista ja kasvinsuojelusta.
- o artikkeleita siirtolapuutarhoihin liittyviltä muilta osa-alueilta: rakentamisesta, rakennushistoriasta, arkkitehtuurista, remontoinnista — tiivistelmiä alalta tehdyistä tutkimuksista, selvityksiä toiminnan yhteiskunnallisesta ja ympäristönsuojelullisesta merkityksestä, neuvontaa lainopillisissa kysymyksissä.
- o liiton ja yhdistysten toiminnan esittelyä — kerrotaan tehdyistä päätöksistä, toiminnasta ja suunnitelmista; yhdistykset lähettävät kuvia ja kertomuksia toiminnasta omalla paikkakunnallaan.
- o "siirtolapuutarhojen taidetta", jäsenet lähettävät omia runojaan, paki-noita, piirroksia... Yhdistyksillä on myös oma "Sananviljelijän palsta", johon yhdistyksen kirjeenvaihtaja lähettää kuulumisia.

Yhdistykset kokoontuvat joka kesä yhteen

Liitto toimii organisaattorina yhdistysten jokakesäisille tapahtumille. Joka koimas vuosi yhdistykset tapaavat liittokokouksen merkeissä. Liittokokous on liiton ylin päättävä elin, ja siihen osallistuvat kaikkien yhdistysten edustajat — yhteensä yli kaksisataa. Liittokokous pidetään vuorotellen eri paikkakunnilla, ja kahden päivän ajan siirtolapuutarhaväki todella näkyy paikkakunnan katukuvassa.

Niinä kesinä, jolloin ei ole liittokokousta, järjestetään retkeilypäivät joko yksi- tai kaksipäiväisinä. Retkeilypäivät ovat myös vuorotellen eri paikkakunnilla. Siirtolapuutarhaviljelijät kautta maan tapaavat toisiaan ja saavat tilaisuuden tutustua toistensa alueisiin ja toimintaan. Päivillä mitellään mestaruuksista urheilussa ja henkisissä taidoissa.

Muita valtakunnallisia tapahtumia ovat mm. osallistuminen puutarha-, vapaa-ajan-, viherrakentamisen- tai asuntomessuille sekä näyttelyihin. Yhdistykset ja liitto järjestävät myös merkkipäiviensä kunniaksi juhlatilaisuuksia. Vuonna 1980 liitto ja lehti viettivät näyttävästi toimintansa 50-vuotisjuhlia, ja vanhimmat yhdistykset ovat jo viettäneet 70-vuotisjuhliään.

"Ja tällä kertaa voitti..."

Liitto järjestää retkeilypäivien yhteydessä yhdistysten väliset urheilukilpailut, joiden lajeina ovat tikanheitto ja lentopallo. Näiden lajien harrastaminen on helppoa siirtolapuutarhoissa. Henkisissä taidoissa kilpaillaan perin-

teisesti puhetaidossa, lausunnassa ja yksinlaulussa. Harrastukset muuttuvat kuitenkin ajan myötä, ja näihinkin kilpailuihin on tulossa uusia lajeja.

”Toimintakilpailu” on kahden vuoden jaksoissa käytävä kilpailu, jolla pyritään kannustamaan yhdistyksiä aktiiviseen toimintaan. Yhdistykset saavat pisteitä mm. erilaisten tapahtumien järjestämisestä, aktiivisesta toiminnasta liitossa ja lehden avustamisesta.

Siirtolapuutarha-lehti järjestää lisäksi silloin tällöin valokuvaus-, piirustus- ja kirjoituskilpailuja sekä erilaisia kilpailuja lapsille.

Siirtolapuutarhatoiminnan kehittäminen ja laajentaminen

Liiton toinen tärkeä tehtävä jäsenpalvelun lisäksi on kaikin tavoin edistää siirtolapuutarhatoimintaa Suomessa. Siirtolapuutarhojen suosio on kasvanut viime vuosina voimakkaasti, ja liiton tehtävänä on kehittää toimintaa vastaamaan uudenlaisia tarpeita ja kysyntää samalla siirtolapuutarhatoiminnan henki säilyttäen. Perinteiset siirtola- ja ryhmäpuutarhat ovat saaneet rinnalleen uusia muotoja, jotka eivät aina vastaa siirtolapuutarhojen toimintaideaa.

Liitto on tehnyt vuonna 1987 perusselvityksen toiminnan luonteesta, eri merkitysalueista ja tulevaisuudennäkymistä. Vuonna 1988 valmistuu raportti koko liiton jäsenistön kattaneen kyselyn tuloksista.

Viime vuosina on ohjattu voimavaroja kuntien ja yksityisten maanomistajien palvelemiseen siirtolapuutarhan perustamiseen liittyvissä kysymyksissä. Liitto antaa alueen perustamista suunnitteleville kirjallista materiaalia — suosituksia, sääntömalleja jne. — ja suunnitteluapua. Liitolla on käytettävissään siirtolapuutarhojen suunnitteluun ja rakennushistoriaan perehtynyt arkkitehti.

MARTAT neuvovat?

Kysy martoilta kotipuutarhan hoidosta, sienistä ja kasvien käytöstä ruoanvalmistuksessa.

Soita lähimpään marttapiiriliittoon tai Helsingin Marttayhdistyksen neuvontasemalle, puh. 90-646 045 klo 10-14.

X KATSE TULEVAISUUTEEN

Kuten alussa totesimme, perinteinen siirtolapuutarhan malli ei sovellu kaikkiin kuntiin. On jännittävää leikitellä uusilla mahdollisuuksilla ja samalla laajentaa siirtola-, ryhmä-, pien- tai perhepuutarhan käsitettä.

Siirtolapuutarha-alueen pohjapiirroksen ei välttämättä tarvitse näyttää ruudulliselta. Vaihtoehtoisena pohjaratkaisuna voi olla mm. 8-12 palstan solut, joilla on oma keskusaukionsa ja jotka ovat samalla toiminnallisia pienyksikköjä. Palstat voivat sijoittua kujanteen varrelle, aaltoilevaksi riviksi metsänreunaan tai kehän muotoon peltosarakkeeseen. Tiheästi rakennetussa kaupungissa siirtolapuutarhalle ei ehkä löydy yhtenäistä suurta aluetta, jolloin voidaan perustaa pienempiä puutarhayksikköjä.

Siirtolapuutarhat ovat turvallisia ja viihtyisiä lomaviettopaikkoja lapsille, ja puutarhanhoito on lasten mielestä mielenkiintoista puuhaa. Varsinaisen siirtolapuutarha-alueen yhteyteen voidaan perustaa alueen lapsille tai läheisen koulun oppilaille oma pienoissiirtolapuutarha.

Liikuntavammalaisille on kehitelty erityisratkaisuja, mm. korotettuja palstoja, joita on helppo hoitaa pyörätuolista käsin. Siirtolapuutarha korotettuine palstoineen voisi sijoittua myös sairaalan tai vanhainkodin yhteyteen.

Siirtolapuutarha voidaan perustaa myös maaseutumaiseen ympäristöön kaupungin liepeille. Se voi olla maatilan yhteydessä, jolloin maatilan ja siirtolapuutarhan välillä voi olla erilaisia yhteistyömuotoja.

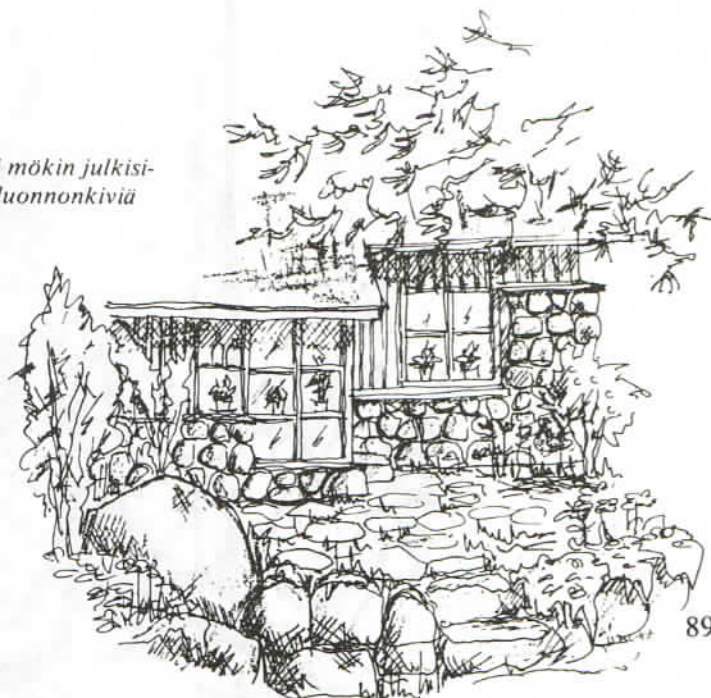
Siirtolapuutarha voidaan yhdistää laajempaan virkistysaluekolonaisuuteen. Sen naapureiksi sopivat vaikkapa hevos- tai ponitallit, urheilupuistot tms. Siirtolapuutarha-alueen raunimmaiset palstat voivat olla sellaisia, että niille voi mökin rakentamisen sijasta ajaa matkailuperävaunun.

Siirtolapuutarhan voi rakentaa erilaisiin maastoihin, ja käyttää alueen toiminnassa maaston erityispiirteitä hyväksi. Soramonttuun tai rantapenkelelle voidaan perustaa rinne- tai pengertuutarha, kallioiseen maastoon kivikkopuutarha. Siirtolapuutarha voi olla myös luodolla tai saarella. Alueella ennestään olevat toiminnot voidaan säilyttää ja liittää siirtolapuutarhatoimintaan.

Olemme piirroksin havainnollistaneet joitain näistä mahdollisuuksista. Niitä on mahdollista soveltaa osittain tai kehitellä niistä uusia muotoja.

KIVIKKOPUUTARHA

Kallio-kivi-maastossa voi mökin julkisivussa käyttää vaikkapa luonnonkiviä

SIIRTOLAPUUTARHA MAASEUDULLA MAATILAN YHTEYDESSÄ

Yksityinen maanviljelijä voi perustaa alueelleen siirtolapuutarhan, joka toimii kunnallisten siirtolapuutarhojen tapaan. Viljelijä maksaisi palstastaan vuokraa, ja toiminta olisi samalla tavalla valvottua kuin kunnallisissa puutarhoissa. Yksityisten vuokraamilla alueilla on se etu, että vuokraajan ei tarvitse olla puutarhan sijaintikunnan asukas.

Maanviljelijä voi perustaa siirtolapuutarhan joutomailleen; esimerkiksi peltosaarekkeeseen, pellon ja metsänreunan ”taskuihin” tai suurviljelyyn liian pienelle peltotilkulle. Maaseudun siirtolapuutarha-alueet kannattaa jakaa pieniin yksiköihin ja sijoitella maiseman ja maaston mukaan.

Maanviljelijä voi olla yhteistyössä viljelijöiden kanssa mökkien rakennusvaiheessa. Hän voi myydä metsästään rakennuspuutavaran, joka voidaan sahata paikan päällä kenttäsiirkeillä. Puutavara tulee näin viljelijöille edulliseksi.

Maatilan talousrakennuksista löytyy todennäköisesti vuokrattavaa verstastilaa, samoin työkoneita. Maatilalla saattaa olla vanha saunarakennus, joka voidaan kunnostaa viljelijöille pesu- ja pyykkitiloiksi. Siirtolapuutarhurit voivat olla mukana heinänteossa tai perunannostossa.

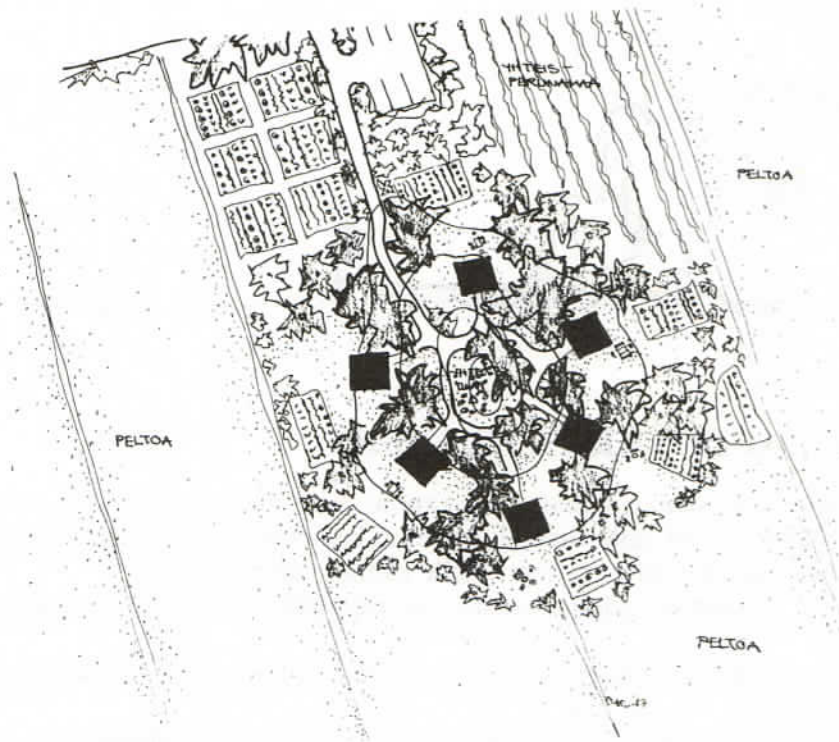
Maatila-siirtolapuutarha olisi toisenlaista maatilamatkailua. Se olisi yhteistyötä, mutta samalla itsenäistä ja riippumatonta. Se olisi isoa ja pientä viljelyä rinnakkain.

Maatilan eläimet

Siirtolapuutarhan lapset nauttisivat varmasti nimikkokanan tai -lampaan hoidosta. Ne voisivat olla kesähoidossa siirtolapuutarhan puolella, ja talveksi kanat, lampaat, puput ja ankat pääsisivät maatilan tallin suojiin.

Mehiläishoitaja-siirtolapuutarhuri voisi perustaa mehiläistarhansa maatilan rypsipellon laitaa.

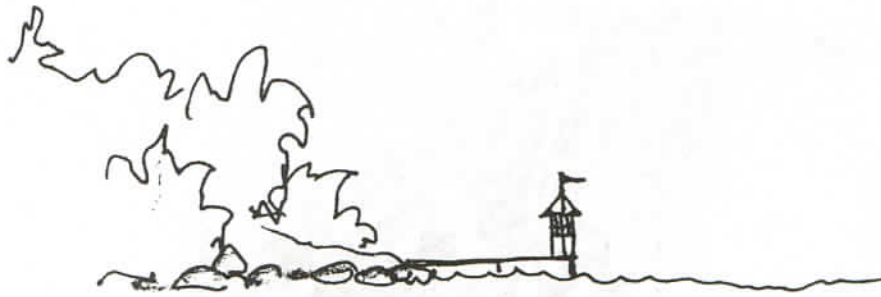
Keidaspuutarha eli siirtolapuutarha peltosaarekkeessa

Mökit ja vajat sijoitetaan saarekkeen siimekseen, piiloon. Saarekkeen ulkopuolelle ei ole syytä rakentaa mitään, jotta maanviljelysmaisema säilyisi ennallaan.

Saarekkeen olemassaolevaa puustoa säilytetään. Hedelmäpuut sijoitetaan saarekkeen reunalle ja peltomaalle viljelytilkut ja matalat marjapensaat.

Kannas (kulkutie) saarekkeelle pidetään myös matalana; sen molemmin puolin on vain marja- ja koristepensaita sekä viljelytilkkuja.

SIIRTOLAPUUTARHA SAAREEN

Mökit piilotetaan saaren sisäosaan ja rannat jätetään vapaiksi, jotta muutkin kuntalaiset voivat tulla saareen retkelle. Kuntien rakennusmääräyksissä saattaa olla määräys siitä, miten lähelle rantaa saa rakentaa.

Sauna, kerhotila, yhteisvarasto ja käymälät on keskitetty yhteen paikkaan.

Kesävesijohto vedetään järvestä ja juomavesikaivosta tehdään ”kylän kohtauspaikka”.

Naapurisaaressakin voi olla siirtolapuutarhakylä. Siirtolapuutarhasaareksi sen tunnistaa vain rannan uimakopista ja viiristä.

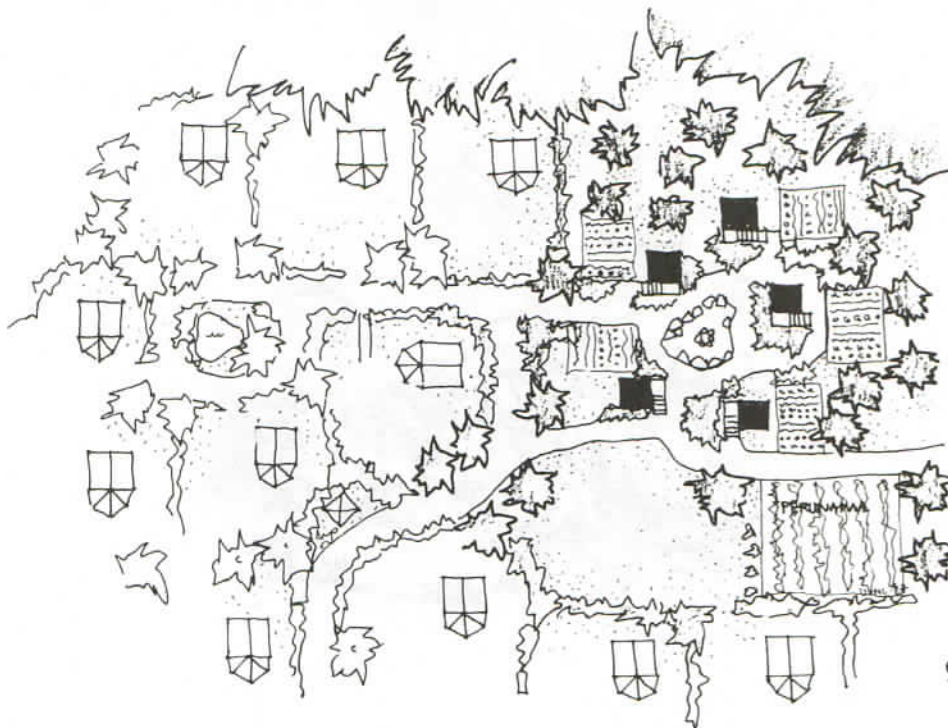
KOULULAISTEN SIIRTOLAPUUTARHA

Koululaisten siirtolapuutarha on osa siirtolapuutarha-alueetta; oikeat palstat toimivat esikuvana ja toiminnan valvonta helpottuu.

Koululaisten siirtolapuutarha voi toimia alueen lasten puutarhakorttelina ja leikkipaikkana tai koulun oppilaiden puutarhana. Tällöin edellytyksenä on kävelyetäisyys koululle.

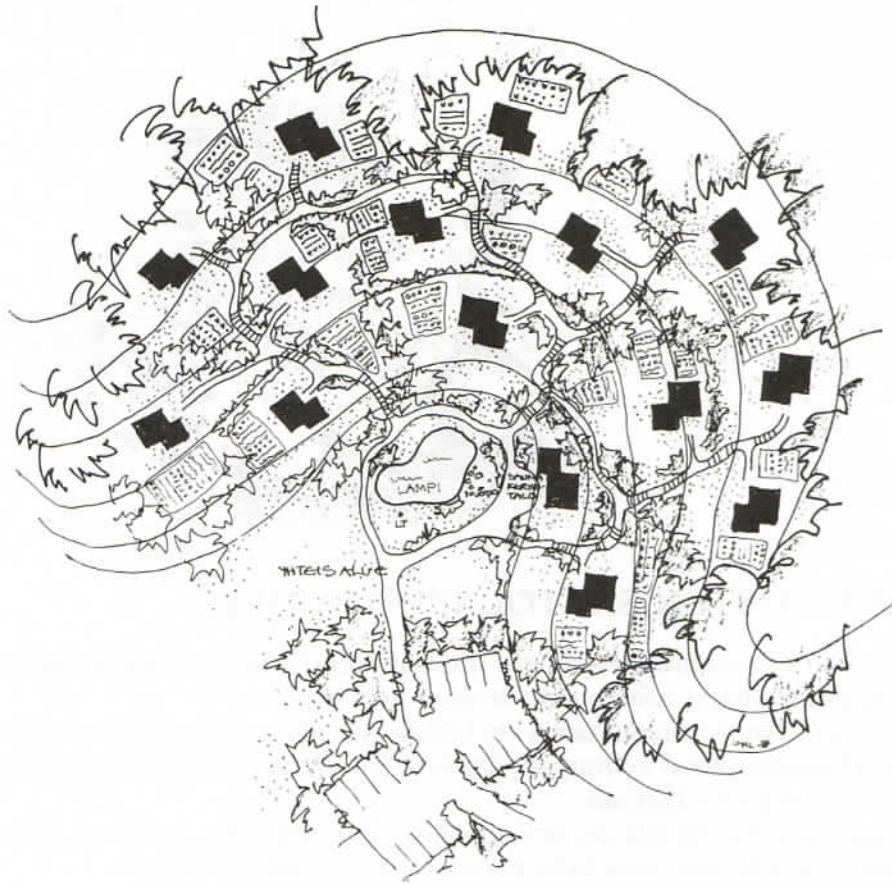
Koululaisten mökeillä on persoonalliset erityispiirteet, vaikkapa näin:

- o mökit eivät ole niin isoja kuin oikeat mökit, pinta-ala 5-8 m²
- o mökit eivät ole niin pieniä kuin leikkimökit
- o mökit ovat kaksikerroksisia: alakerta on noin 1,2 m korkea — toimii työkaluvajana, puuliiterinä tai salaseuran kokouspaikkana; yläkertaan vievät portaat ja sillä on parveke ja huone.
- o keskellä mökkikylää on kivistä rakennettu nuotioaukio ”Leiritulet”, lipputanko, totemipaalu.. kuistit ovat leiritulille päin

HIEKKAKUOPASTA Pengerpuutarha

Jos hiekkakuoppa on iso, voi tällaisia mökkiryppäitä olla useampia.

HAKUSANASTO

HAKUSANA	SIVU		SIVU
Aitapensaat	66	Kaalimato	74
aitatyypit	23-24	kaalit	56, 76, 77
alppiruusut	65	kalkki	52, 75
ansarijauhiainen	74	kallionauhus	67
arkkitehtuuri	9, 14-16, 28	kameliajasmike	65
Asemakaavaoppi (k)	15, 16	kananlanta	51
avomaakurkku	71	kangasmaa	46
		Kansainvälinen Siirtolapuutarhaliitto	7
Basilika	72	karviainen	44, 63
biodynaaminen viljely	50	kasvihuone	58-61
biologinen tuholaiсторjunta	73	kasvihuoneen kastelu	61
biologinen viljely	50	— lämmitys	60
Brunila, Birger	9, 15	— sijainti	59-60
		— tuuletus	60
Daalijat	68	kasvilavat	58
		kasvinsuojelu	72-75
Elokuunasteri	67	kasvinvuorottelu	55-56
eloperäinen kate	57	kasvivalikoima	61-72
eloperäiset lannoitteet	49	kasvuturve	48
— maat	46	kasvuyöhykkeet	62
eristys (kompostin)	46	kataja	63
eristys (mökin)	33, 36	kate	48, 78
etana	73, 74	katelannoitus	48, 57
		— materiaalit	57
Fysikaalinen torjunta	75	— viljely	56-58
		katto	33-34
Hatanpään sp	8	kattomateriaalit	33-34
havupuut	63	kehäkukka	56, 68
hedelmäpuut	44	kellari	76
heinäsirkka	73	kellokuusama	65
heisiangervo	65, 66	keltasipuli	70
heliomorapihlaja	63	kemialliset lannoitteet	49
herneet	56, 70	kemiallistekninen viljely	50
hernepensas	66	keräkaali	69, 77
hevosenlanta	51	keräsalaatti	70
hiekkamaa	49, 78	kesannointi	47-48
hiesumaa	41, 45	kesäkukat	68
hieta- eli kangasmaa	46	kesäkurpitsa	70
hivenaineet	49, 73	kiiltotuomi	63
homevauriot	79	kiinanhortensia	65
hopeahärkki	67	kiinankärhö	65
humala	64	kilpailut	87, 88
härkäpapu	63	kirppa	75
härmä	63	kirsikkapuu	62
		kirva	74
Ikkunat	34	kirveli	71
ilmasto	40-41	kivennäisaineet	54
imukärhivilliini	65	kivennäismaa	45-46
iris	67	kivijauho	49, 52
istutusetäisyydet	44	kivikkopuutarha	89
		Koch, Elisabeth	7
Jaloangervo	67	kohtaamispäivät	87
jalokärhö	65	koirankoppi	28
jaloruusut	68	koivu	61
jalosyreeni	65	kompostimulta	48
jankko	45	kompostin rakentaminen	53-55
japaninhappomarja	66	kompostointi	53-55
japaninlaikkuköynnös	65	kompostorit	54
japaninmagnolia	63	koreannonenpensas	65
japaninmarjakuusi	63	koristekrassi	63
jouluruusu	66	koristepensaat	44, 64-65
jänis	74, 80	kotipihlaja	62
jääpolte	78	koululaisiirtolapuutarha	93
jätteiden hyötykäyttö	53-55, 86	koulutustoiminta	86, 87
		kovakuoriainen	73

krassi	68	maaperä	41
kriikunapuu	62	maiseimatekijät	42
krookukset	86	maito (ruiskutteenä)	75
kuivatus (kasvien)	77	maksaruohot	67
kuivike	54	malva	67
kukkakaali	56, 69	mansikka	56, 71, 79
kukkakärpänen	73	marjakuusi	24
kukkareunusaita	23	marjapensaat	44, 63-64
kulkuväylät	18-19, 37	meirami	71
kultapallo	67	mekaaninen tuholistorjunta	74
kumina	72	merilevä	48
kumppanuuskasvit	56	merileväjauhe	49, 51, 75
Kumpulan sp	15	metsävaahtera	61
kunnallinen siirtolapuutarha	8	Meurman, Otto-lvar	15, 16, 17
kunnossapito	36-37	mirrinminttu	67
kunta	8, 26, 27	monokulttuuri	72
kuorihumus	48	moreeni- eli soramaa	45
kurjenmiekkä	67	morsiusangervo	65
kurkku	56	mukulaselleri	69
kurkkuyrtti	72	multa	49, 54
kurtulehtiruusu	24, 66	multakerros	45
kutterinlastu	48	multamaa	46
kuunilija	67	muovihuone	59
kuusama	24	muovikalvot	58
kylmä lava	58	muovikuitukankaat	58
kynteli	72	muovinen kasvihuone	59
kyssäkaali	69	muovitunneli	59
käymälät	21-22	mustaherukka	63
käyttösuunnitelma	42-44	mustajuuri	69, 76
köynnökset	64-65	mustamarja-aronia	64
köynnöshortensia	65	mustamarjaorapihlaja	63
— kuusama	65	muta	46
— ruusut	68, 78	muurahainen	75
Laattakäytävät	37, 38	myyrä	74, 79, 80
lahottajabakteerit	53, 55	mäntysuopaliuos	75
lannoittaminen	49-50, 76, 78	möhöjuuritauti	56
lannoitusaineet	50-53	mökin eristys	33, 36
lanta	50-51, 54	— julkisivu	32
lanttu	76	— korjaukset	36-37
lasikuisti	34	— maalaus	33, 37
lasinen kasvihuone	59	— runkorakenteet	33
lasten leikkipaikka	43, 85	— sisärakenteet	33, 35
laventeli	65	— ulkoverhous	32, 37
lehtikaali	69, 76	Narsissi	68
lehtiselleri	70	naudanlanta	51
leppäkerttu	73, 74	nauris	69, 76
lieju	46	nokkonen	52
liikenne	18-19	nokkosvesi	52
liittokokous	87	norjanpensasangervo	65
linnut	73, 75	Oleskelupiha	38, 39
lipputanko	29	oljet	48, 78
lipstikka	72	omenapuu	61-62
lisärakennukset	28, 30	orapihlaja	66
lisärakentaminen	35	orgaaniset lannoitteet	49
lumikello	68	Pakkaspeite	79
Lundén, Ossian	15	pallohortensia	65
luonnonmukainen viljely	50	palstan käyttösuunnitelma	40, 42-44
lupiini	67	— pohjapiirros	42-44
luumupuu	62	— rajat	23-24
lämmin lava	58	palstasuunnitelma	40, 42-44
Maa-analyysi	45	palsternakka	69, 76
maa-artistokka	69, 76	pavut	56, 71
maalajit	45-46	parafiini	75
maamyyrä	79	pasrakaali	69
maan rakenne	47, 48	parvi	28, 35
— ravinnepitoisuus	48	peiteharso	58, 74, 79
maanparannus	46-48	peltokorte	52
maanparannusaineet	48-49		

peltokortekeite (-tee)	52	retiisi	70
peltolude	73	retikka	70
peltomyyrä	79	retkeilypäivät	87
pengerpuutarha	89, 94	riippajalava	63
pengerrykset	39	— paju	63
pensaat	63-66	— pihlaja	62
pensasaita	24, 44	— saarni	63
pensasangervo	66	rinnepuutarha	89, 94
pensashanhikki	24, 64, 66	ristikki	66
pensaspioni	65	rohtoliperi	72
perennat	66-67	rouste	80
pergola	39	ruiskaunokki	68
persilja	71	ruiskutteet	75
peruna	56, 71, 76	runkorakenteet	33
perustukset	31	ruohosipuli	71
petohyönteiset	74	Ruotsi	8, 14, 15, 32
pH-arvo	50, 52	ruotsinpihlaja	63, 66
pienilmastolliset tekijät	40-41	Ruskeasuon sp	15
pihajasmike	65	rusokuusama	64, 66
pihasyreeni	65	ruusukaali	69, 76
pihta (siperianjalokuusi)	66	ruusukvitteni	65
piippuköynnös	65	ruusorapihlaja	63
pintakompostointi	57	ruusupapu	63
pioni	67	ruusut	67-68
pohjamaa	45	Ryhmäpuutarhoja (k)	15
pohjapiirros	42-44	ryhmäruusut	68, 78, 79
pohjoismaat	8		
porkkana	56, 69, 76	Sadon varastointi	76-77
porkkanakärpänen	56	sadonkorjuu	76
— kemppi	56	sahajouho	48
portaat	39	Saksa	8, 14
portit	25	sammakko	73
puhelin	22	sammalleimu	67
puistoruusut	68	saniteetitilat	31-22
puhaherukka	63	sarvijauho	49, 51
punajuuri	70, 76	sarvilastu	51
punasipuli	70	sarviorvokki	67
punavaahtera	63	sauna	21-22
punkki	74	savi	49
puolikesannointi	47	savimaa	41, 46
purasruoho	72	Schalin, Bengt	9, 15
purjo	56, 70, 76	Schreber, Daniel G.	8
puuaita	23	sekaviljely	56
puunkuorituhka	49, 52	selleri	56
puut	61-63	sienitaudit	75, 78
puutarha	5	siili	73, 75
puutarhajätteet	54	siirtolapuutarha maatilán yhteydessä	90
puutarhakalenteri	82-83	— saarella	92
puutarhan rakenteet	37-39	— -aate	8-9
puutarhanhoito	5, 6	— lehti	87, 88
pyretriini	75	— -määrittely	7
päärynäpuu	62	— mökki	26-28
päästäinen	73	— viljelijä	11-13
päivänkakkara	67	— yhdistys	20, 21, 22, 26, 27
päiväniilija	67	siirtolapuutarhan perustaminen	8
		— sijainti	16-18
Raita	62	— suunnittelu	11-13
raja-aidat	23-24	sijainti	16-18
rajakäytävä	24	siipoherne	70
rajat	23-24	sinikuusama	64
rakennuslaki	30	siperianjalokuusi	66
— lautakunta	30	siperianunikko	66
— lupa	30	sipuli	56, 70, 77
— tarkastaja	30	sipulikukat	68, 78
rakennuttaja	36	sirotuomipihlaja	65
rakentaminen	26-29	sisääntulo	18
rakuuna	72	sisärakenteet	33, 35
Ranska	8	sokeriherne	70
Rautavaara, Toivo	73	soramaa	45
ravinteet	49, 54	sumutus	75

suomenpihlaja.....	63	Ulkoverhous	32, 37
Suomen Siirtolapuutarhaliitto	7, 10, 26, 87, 88	unkarinsyreeni.....	64, 66
sysshortensia	65	uudisrakentaminen.....	31
syyskate.....	57		
syysleimu.....	67	Vadelma	24, 44, 63, 79
sähkö.....	19-20	valaistus	20
sähköistäminen	19-20	valkoherukka.....	63
säilöntä.....	77	valkosipuli	70, 76, 77
särkynytsydän	67	vapaa-ajan toiminta	84-88
		varastointi	76-77
		— lämpötila	76, 77
Taikinamarja	66	vastustuskyky.....	73
taimikasvatus	58, 60	venkoli	56
taittoydinherne	70	verkkoaita	23
talkki.....	75	vesihuolto.....	20-21
talousjätteet	54	vesikatto.....	34
talvisuojus.....	78-80	vesimyyrä	79
Tanska	8, 14	vesivauriot (kasvien).....	80
tarhakullero.....	67	vihannespalsta	69-71
tarhankylmäkukka	67	vihantalannoitus... ..	47, 48, 52-53
Taucher, Gunnar.....	9, 15	viheralueet	17
terjoensalava	63, 65	viiniköynnös	65
tertturuusut	68	viljelykierto	56
tiet	18-19	villiviini.....	65
tilli.....	56, 71	virginiantuomi	63
timjami.....	72	virpiangervo	64
tolueeni.....	75	vuohenjuuri	67
tomaatti	56, 71, 76	vuonankaali	70, 76
torjunta-aineet	72, 75	vuorenkilpi	67
— menetelmät	73-75	vuorimänty	63
toukka.....	67	vuoroviljely	55-56, 73
tuhka	49, 52, 75, 78	vyöhykkeet	62
tuhkapensas	66	väkilannoitteet.....	49
tuholaisten torjunta.....	72-75	värituomi	63
tuija	66		
tukimuri.....	39	Ydinherne	70
tulppaanit.....	68	yhdistystoiminta.....	84-88
tuohituomi	63	yrtit.....	56, 71, 77
tuoksuvatukka	64		
tuomenkehrääjäkoi	63		
tuomipihlaja	66		
turve.....	76, 78, 79		
turvemaa.....	46		
tyyppiirustukset	26, 27		
töhtöangervo	67		

LÄHDEKIRJALLISUUTTA

- Andersen, Aage: Harrastajan kasvihuone. Otava, 1980. Helsinki.
- Arman, Kjell — Pettersson, Bo: Biodynaaminen viljely. Biodynaaminen yhdistys, 1983 Jyväskylä.
- Arman, Kjell: Viljelemme biodynaamisesti. Tammi, 1980. Helsinki.
- Bonniers stora bok om grönsaker, frukt och bär. Stockholm AB, 1976. Tukholma.
- Borgen, Annemarta: Minun yrttini. Kirja yrteistä, yrttiruuista ja muustakin. Otava, 1980. Helsinki.
- Enemmän iloa puutarhasta. Valitut Palat, 1983. Helsinki.
- Fritzsche, Helga — Koivulehto, Marja-Liisa: Vihannestarha. Tammi, 1983. Helsinki.
- Fritzsche, Helga: Oma yrttitarha. Tammi, 1978. Helsinki.
- Granberg, Ivar: Keittiöpuutarha. Otava, 1977. Helsinki.
- Granström, Birger: Kotipuutarhurin kasvinsuojeluopas. Tammi, 1979. Helsinki.
- Häyrinen, Maunu: Kumpulan siirtolapuutarha. Taidehistorian proseminaari-esitelmä 1985. Helsingin yliopisto.
- Häyrinen, Maunu: Siirtolapuutarhojen taidehistorian tutkimus aloitettu. Siirtolapuutarha-lehti 3/1985; ss. 4-6.
- Hovi, Antti: Luonnonmukainen viljely. Tammi, 1985. Helsinki.
- Huuhka, Ensio: Viljelyopas kotitalouksille. Hyötykasvien kotiviljely luonnonmukaisin keinoin ympäri vuoden. Kotkan ympäristönsuojeluyhdistys, 1985. Kotka.
- Ikkunaopas. Rakennuspuusepänteollisuus ry ja Rakennuskirja Oy, 1985. Hanko.
- Jalkanen, Esko: Luonnon puolesta; metsänhoitaja Esko Jalkasen hätähuuto. WSOY, 1983. Porvoo.
- Kauppinen, Jaana: Siirtolapuutarhat kunnallisina palveluina. Suomen Siirtolapuutarhaliitto ry ja Suomen Kaupunkiliitto, 1987. Kaupunkiliiton julkaisu nro 379.
- Koch, Elisabeth: Suomen Siirtolapuutarhaliike. Suomen Siirtolapuutarhaliitto ry, 1945. Helsinki.
- Kodin suuri puutarhatieto. WSOY, 1984. Porvoo.
- Kolonihaver i Norden. Julkaisu näyttelystä Kööpenhaminan raatihuoneella 23.-29.4.1975. Kolonihaveforbundet for Danmark.
- Kotipuutarha-lehti vuosilta 1986-1987.
- Kukkonen, Annikki: Kotipuutarhan maanparannus ja lannoitus. Eripainos Kotipuutarha-lehdestä, 1984. Forssa.
- Kuosmanen, Asta — Tuominen, Niina: Martan puutarhakirja. Marttaliitto ry, 1983. Helsinki.
- Leve Koloniträdgården. Råd, anvisningar och rekommendationer för koloniträdgårdsverksamhet i Stockholm. Föreningen Stor-Stockholms koloniträdgårdar 1985.

- Loma-asutuksen edellytykset Helsingin Seutukaavaliiton alueella. Helsingin Seutukaavaliiton julkaisu B 13, 1982.
- Luonnonmukaisen viljelyn perusteet. (toim. Vaihtoehtoisen viljelyn opintopiiri). 1980. Helsinki.
- Meurman, Otto-Ivar: Asemakaavaoppi. Rakennuskirja, 1982. Alkuperäinen julkaisu Otava, 1947. Helsinki.
- Oldale, Peter ja Adrienne: Pihan ja puutarhan rakenteita. Otava, 1977. Keuruu.
- Otavan puutarhakirja. Otava, 1983. Helsinki.
- Paatero, Jaakko — Lehtokari, Markku — Kemppainen, Erkki: Kompostointi. WSOY, 1984. Porvoo.
- Perinteisen rakentamisen taitajat. Talonpoikaiskulttuurisäätiö; Kirjayhtymä, 1986. Rauma.
- Puupponen, Esko: Kotipuutarhan työkalenteri. WSOY, 1971. Helsinki.
- Puutarhan kasvinsuojelu. Ammattikasvatushallitus, 1985. Valtion painatuskeskus. Helsinki.
- Rautavaara, Toivo: Luonnonmukainen viljely. Teoksessa Kodin suuri puutarhatieto, 1984. Siirtolapuutarha-lehti vuosilta 1983-1987.
- Starndberg, Meta: Myrkytön puutarha. Tammi, 1980. Helsinki.
- Suomen Siirtolapuutarhaliitto 1930-1980. Forssa 1980.
- Tee-lehti vuosilta 1986-1987.
- Tommila, Pekka: Miten rakennan pientalon? Rakennuskeskus Oy, 1979. Vammala.
- Vertaileva tutkimus Kansainväliseen pienpuutarhojen liittoon kuuluvista valtakunnallisten jäsenliittojen pienpuutarhoista. Toim. Malou Weirich. Käännös Pariisissa 28.-30.8.1986 pidetystä kv. kongressin julkaisusta.
- von Scanzoni, Erica: Kaunis puutarha. Kirjayhtymä, 1972. Helsinki.

SUOMEN SIIRTOLAPUUTARHALIITTO RY:n JÄSENYHDISTYKSET 1986

FORSSA:	Mäkilammen Ryhmäpuutarhayhdistys ry 1946
HELSINKI:	Herttoniemen Siirtolapuutarhayhdistys ry 1934 Klaukkalanpuiston Ryhmäpuutarha ry 1977 Kumpulan Siirtolapuutarhayhdistys ry 1927 Marjaniemen Ryhmäpuutarhayhdistys ry 1946 Oulunkylän Siirtolapuutarhayhdistys ry 1940 Pakilan Siirtolapuutarhayhdistys ry 1948 Ruskeasuon Siirtolapuutarhayhdistys ry 1918 Talin Siirtolapuutarhayhdistys ry 1936 Vallilan Siirtolapuutarhayhdistys ry 1932
HYVINKÄÄ:	Hyvinkään Ryhmäpuutarhayhdistys ry 1983
HÄMEENLINNA:	Kantolanniemen Siirtolapuutarhayhdistys ry 1933
JOENSUU:	Joensuun Siirtolapuutarhayhdistys ry 1951 Utran Siirtolapuutarhayhdistys ry 1981
JYVÄSKYLÄ:	Sulkurannan Siirtolapuutarhayhdistys ry 1948
JÄRVENPÄÄ:	Haarajoen Siirtolapuutarhayhdistys ry 1983
KANGASALA:	Tursolan Siirtolapuutarhayhdistys ry 1985
KOKKOLA:	Kokkolan Siirtolapuutarhayhdistys ry 1946 Rytilaakson Siirtolapuutarhayhdistys ry 1978 Ykspihlajan Siirtolapuutarhayhdistys ry 1949
KOTKA:	Korelan Siirtolapuutarhayhdistys ry 1948 Langinkosken Siirtolapuutarhayhdistys ry 1938 Langinlaakson Siirtolapuutarhayhdistys ry 1930 Metsolan Siirtolapuutarhayhdistys ry 1949
KUOPIO:	Kolmisopen Ryhmäpuutarhayhdistys ry 1979 Majaniemen Siirtolapuutarhayhdistys ry 1952 Päivärannan Siirtolapuutarhayhdistys ry 1945 Virranniemen Ryhmäpuutarhayhdistys ry 1962
LAHTI:	Kotiniemen Siirtolapuutarhayhdistys
LAPPEENRANTA:	Skinnarilan Siirtolapuutarhayhdistys ry 1985
MÄNTTÄ:	Riihossalmen Siirtolapuutarhayhdistys ry 1950
NOKIA:	Kehon Siirtolapuutarhayhdistys ry 1954
OULU:	Markkuun Ryhmäpuutarhayhdistys ry 1975 Äimäraution Siirtolapuutarhayhdistys ry 1947
PORI:	Luodon Siirtolapuutarhayhdistys ry 1949
RAAHE:	Arkkukarin Siirtolapuutarhayhdistys ry 1981
TAMPERE:	Hatanpään Siirtolapuutarhayhdistys ry 1916 Litukan Siirtolapuutarhayhdistys ry 1922 Nekalan Siirtolapuutarhayhdistys ry 1932 Raholan Siirtolapuutarhan Viljelijät ry 1949
TURKU:	Kupittaa Ryhmäpuutarhayhdistys ry 1935 Peltolan Siirtolapuutarhayhdistys ry 1947

ISBN 951-99896-3-3